

31559, V. M. f.
Cena gold.

LITURGIKA

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odrastlo mladost.

Spisal

Anton Léсар,

visoki profesor na c. kr. veliki realki v Ljubljani.

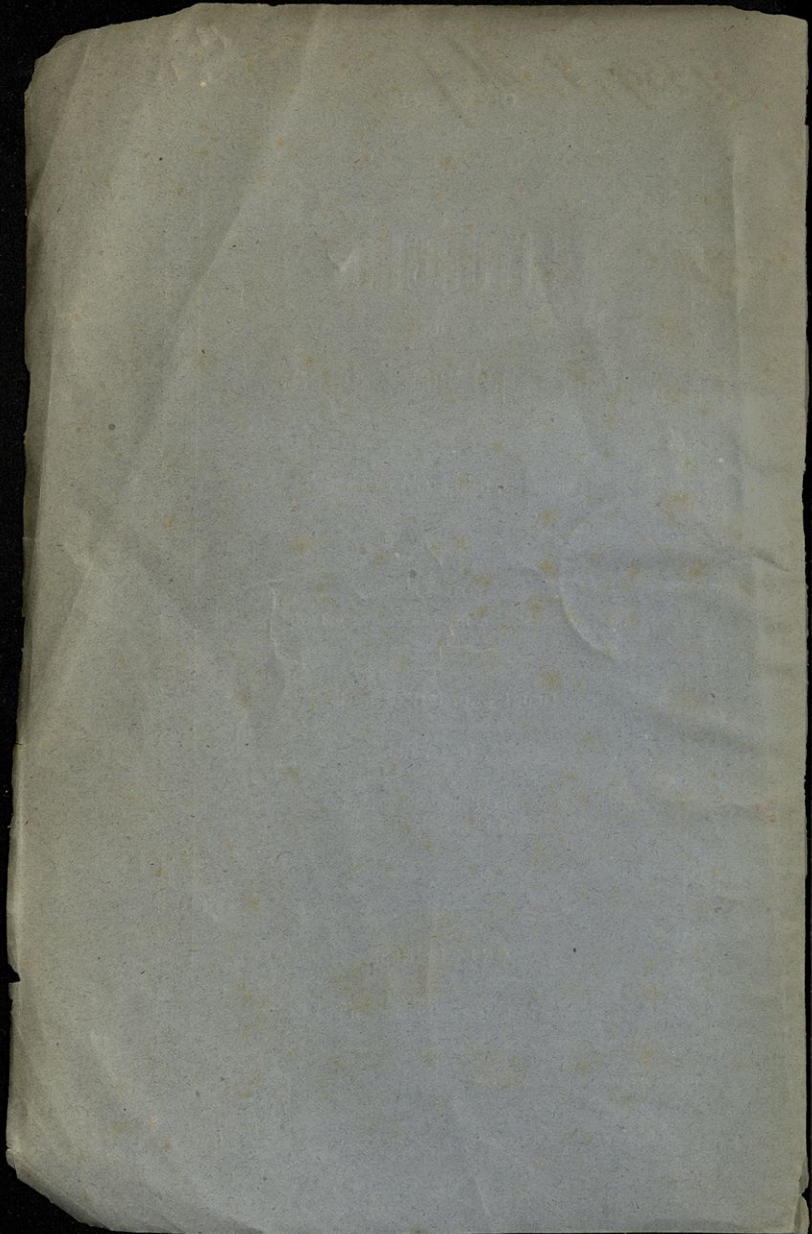
Drugi popravljeni natis.

I. in II. del.

Poterdilo visokočastito ljubljansko skofijstvo z razglasom
9. junija 1881. št. 693.

V Ljubljani 1882.

Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg.

LITURGIKA

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odrastlo mladost.

Spisal

Anton Lézar,

bivši profesor na e. kr. véliki realki v Ljubljani.

Drugi popravljeni natis.

I. del.

Poterdilo visokočastito ljubljansko škofijstvo z razglasom 9. junija 1881, št. 693.

V Ljubljani 1881.

Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

030030695

V v o d.

§ 1.

Kaj je vnanja služba božja, kaj njen namen? in kako jo delimo?

Vsa vidna znamenja, ktera je Jezus Kristus postavil in njegova sv. cerkev po Jezusovem pooblastenji vpeljala, da po njih kristijan ali milost božjo zadobiva ali očitno razodeva in spoznava svojo zvezo z Bogom, t. j. sveto vero, vnanjo službo božjo katoliške cerkve imenujemo.

Namen vnanje službe božje je tedaj dvojen:

- a) da nam po nji dohaja milost božja;
- b) da ž njo očitno spoznavamo in v sebi oživljamo sveto svojo vero.

Po tem poglavitnem namenu vnanjo službo božjo na dva dela delimo:

- a) v posvečevalno (zakramentalno), po kateri nam dohajajo mnoge potrebne milosti;
- b) v poveličalno (častilno, latrevtično), s ktero očitno poveljučujemo ali častimo Bogá ter kažemo, pričamo ali naznanjamo svojo vero.

Vendar je pa posvečevalni službi božji tudi poveličalni namen pridružen, poveličalni pa posvečevalni; n. pr. pri sv. maši ne dobivamo le mnogoterih milosti, ampak ž njo tudi Bogá poveljučujemo; ravno tako z molitvijo ne poveljučujemo le Bogá, ampak ž njo ga tudi mnogih milosti prosimo in jih od njega tudi prejemamo.

Vsa vnanja znamenja in šege, ki jih je cerkev kacemu cerkvenemu opraviu vnanje službe božje odločila, obred (ritus) imenujemo, n. pr. obred sv. maše, sv. kersta, cerkvenega posvečevanja, itd.

Vse obrede vseh cerkvenih opravil pri vnanji službi božji bogočastje (cultus) ali sploh vnanjo službo božjo imenujemo.

Kdor obrede opravlja, je obrednik; nauk od obredov pa obredoslovje (liturgika).

§ 2.

Ali nam je vnanje službe božje treba?

Vnanje službe božje, posvečevalne in poveličalne, nam je bistveno treba:

- 1.) Posvečevalne službe božje nam je treba, ker je Jezus milosti, ki nam jih je s svojo smertjo na križi pridobil, z vidnimi znamenji sklenil in jih hoče z vidnimi znamenji deliti. Pri tem je pa Jezus imel naj modrejše namene.

Z vidnimi znamenji je Jezus hotel:

- a) nas zagotoviti, da v resnici prejmemo milost božjo, in nam tudi naznaniti, kdaj jo prejmemo;
- b) naši slabosti na pomoč priti ter nas po vnanjih znamenjih od posvetnih reči k nebeškim povzdigovati;
- c) nam dati znamenja, s katerimi kažemo, da smo v zvezi in občestvu z njegovo sveto cerkvijo.

- 2.) Poveličalne vnanje službe božje nam je treba:

- a) človek je iz duše in telesa, torej se mora tudi teló vdeleževati poveličevanja in česčenja božjega ali bogočastja; to se pa ravno s tem godí, da človek svoje notranje pobožne misli, želje in čutila z vidnimi znamenji na znanje daje;
- b) vnanja služba božja je človeški naturi celó primerna, ker ste duša in telo v tako tesni zvezi med seboj, da se vse, kar eno zadene, tudi v drugem čuti in ako se človek nalašč ne potaji, tudi v posebnih dejanjih glasi. To poterjuje tudi pregovor: »Kar je v sercu skrito — bode vse očito«, kateri je posnet po vsakdanji skušnji. Ako tedaj pobožna čutila, misli ali želje navdajajo človeka, se bodo gotovo tudi v vnanjem vedênji njegovem pokazale ali razodele; nasproti pa tudi vnanja služba božja notranjo pobožnost budí, oživlja in krepča;
- c) kakor posamezen človek svoja notranja verska čutila posamezno očitno kaže, ravno tako smo vsi, ki smo združeni v eno cerkev in smo v Kristusu udje enega telesa, dolžni, svojo vero skupno ali združeni na znanje dajati, t. j. skupno in združeni Bogá častiti, poveličevati in moliti. Skupna ali združena služba božja pa ne more na skrivnem, t. j. le znotranja ostati, temuč se mora tudi v vnanji obnaši razodevati ali kazati.

Nikdo pa ne reci: Kristus veva, »Boga v duhu in resnici moliti«, on je tedaj zavergel vnanje česčenje božje. Jezus je s temi besedami samarijanski ženi hotel reči: Prepričajte se, katerega imate z Judi zavoljo edinega jeruzalemskega tempeljna, bo jenjal, ko bo stara

postava, ki določuje le en kraj za daritve, nehala in prišla ob veljavo; potem bo pa sleheren kraj na zemlji za pravo službo božjo pripraven in posvečen. Vi Samarijani Bogá sicer molite in mu darujete, pomena svojih daritev pa prav ne spoznate, njih pomen se vam je zgubil, daritve so pri vas le vnanje brez pravega duhá, podobne so pisanju, čegar čerk ne poznate, ker niste sprejeli razodenja, katero je Bog dajal po prerokih. Mi Judje pa obhajamo na sijonski gori postavno službo božjo z daritvami, katere imajo svet pomen in so predpoda, in jih tudi umemo in vemo. »V duhu in resnici moliti« se tedaj pravi: v pravem duhu in v pravem namenu moliti, t. j. pomen vnanje službe božje umeti, in sicer prav umeti, kakor so ga umeli pobožni Judje, ki so vedeli, da je njih služba božja le predpoda prave službe božje, ki jo bo vpeljal obljubljeni Mesija. Z besedami: »Bogá v duhu in resnici moliti« Jezus torej vnanje službe sploh ni zavergel, zavergel je le vnanjo službo božjo samo na sebi, t. j. vnanjo brez notranje.

Da Jezus ni sploh zavergel vnanje službe božje, tudi iz njegovega lastnega vedénja spoznamo; — prav vseč mu je bilo, ko so mu bili naproti prišli ljudje iz Jeruzalema ter so pred njim razgrinjali svoja oblačila in veje sekali in pokladali na pot, po katerem je na oslici jezdil v Jeruzalem; — zagovarjal je grešnico, ki mu je z lepo dišečimi mazili mazilila lasé in s solzami močila mu nogé; — Jezus sam je tudi na glas molil, pred in med molitvijo očí k nebeškemu očetu povzdigoval; — molil je klečé, da je na znanje dajal, kako svojo človeško naturo ponižuje pred veličastvom božjim; on je še celó spolnoval šege, ki so bile zapovedane le za staro zavezo.

Iz tega je razvidno, da nam je neobhodno treba vnanjih znamenj pri službi božji ali vnanje službe božje.

§ 3.

Kdo je vnanjo službo božjo vpeljal in vredil? — komu gre čuti nad njo?

Slehernemu kristijanu ne more biti na voljo dano, ne pri domači, ne pri očitni in skupni službi božji voliti in rabiti šege in navade ali vnanja znamenja božjega česčenja, kakoršna si bodi, sicer bi se utegnilo kaj vpeljati, kar bi bilo sveti veri nasproti in bi vsled pregovora: »Kolikor misli, toliko glav« vstale velike zmešnjave, raztresenje ali smeh pri očitni in skupni službi božji.

Zato je Jezus sam že določil bistvene dele posvečevalne in povečičalne službe božje pri daritvi sv. maše in pri sv. zakramentih; nebistvene dele vpeljati in vrediti pa je prepustil njim, katere je postavil, da vladajo njegovo sv. cerkev, t. j. aposteljnomo in njihovo

vim naslednikom, škofom. Torej so aposteljni obširnišo vnanjo službo božjo vredili ter skerbeli, da se je pri nji vse pristojno, pošteno in po redu godilo in ravnalo (Kor. 14, 40); ravno tako so apostoljski nasledniki ob vseh časih čuli nad službo božjo in zastran nje po posebnih okoliščinah raznih časov tudi posebne zapovedi dajali.

Iz Jezusovih določil, apostoljskih sporočil in mnogih zapovedi apostoljskih naslednikov so tedaj navade in svete šege, katerih se katoliški kristijani dan današnji deržimo pri službi božji.

§ 4.

Kolikera služba božja je bila in je še v katoliški cerkvi?

Dasi tudi edinost v vnanji službi božji kaj močno pospešuje in podpira edinost v sveti veri, vendar so bile in so še dan današnji mnoge različnosti v katoliški cerkvi pri nebitvenih delih vnanje službe božje.

Edina vera in notranja pobožnost se namreč razno razodevate ali očitno kažete po raznih človeških naravnih, dušnih in telesnih lastnijah in od tod izhajajočih šegah in navadah v vnanjem vedênji.

V vélikem rimskem cesarstvu, po katerem so aposteljni sveti evangelij večidel oznanovali, so bili v tem obziru narodi zlasti dvoji poglavitni: izhodnji in zahodnji; obojim so že aposteljni vnanja znamenja službe božje, kolikor je bilo mogoče ob tistih nemirnih časih, vredili in primerili njihovim lastnijam. — Kakor učeni sploh mislijo in terdijo, je izhodnjim kristijanom, katere sploh Greke imenujemo po jeziku, ki so ga skorej vsi omíkani izmed njih umeli in govorili, službo božjo po večem vstanovil sv. apostelj Jakop, ki je bil v Jeruzalemu ostal; zahodnjim kristijanom, katerim sploh Rimljani pravimo po glavnem mestu Rimu, ali latinci po jeziku, katerega so sploh umeli, pa sv. Peter, rimski škof in poglavar vesoljne cerkve.

Ko je nehalo splošno preganjanje in so kristijani smeli očitno spoznavati sveto vero, in vnanjo službo božjo očitno opravljati, so škofje apostoljsko vnanjo službo razširili in pomnožili, t. j. pridedjali so mnogotere šege in obrede apostoljskim sporočilom. Izhodnjim kristijanom sta jo vredila zlasti sv. Bazilij, cezarejski škof, in sv. Janez Krizostom, carigradski patrijarh; zahodnjim pa sv. papeži Leon véliki, Gelazij in Gregor véliki.

Sčasoma se je pa ta in una vnanja služba božja še z mnogoterimi vnanjimi znamenji in obredi pomnožila, ozališala in dopolnila, preden se je vstanovila, kakoršna je dan današnja.

Iz tega je torej razvidno, da je že od začetka v katoliški cerkvi dvojna poglobitvena vnanja služba božja; posebna za izhodnje kristijane, ki jo torej imenujemo izhodnjo ali po poglobitvenem jeziku greškega obreda; posebna za zahodnje kristijane, kateri pravimo rimska po glavnem mestu Rimu, ali latinskega obreda po jeziku, ki je bil sploh obrazilni jezik po vsem zahodu.

Opomin 1. Vendar pa ni misliti, da bi se bili vsi izhodnji narodi greških, in vsi zahodnji latinskih obredov brez vsega premena poprijeli; v poglobitvenih delih so sicer ohranili izhodnji narodi greško, zahodnji pa latinsko podobo službe božje; v marsikaterih manj poglobitvenih delih pa se ni prilegla njih naravnim lastnijam, šegam in navadam; torej so jim jo njihovi cerkveni predniki nekoliko preuredili. In od tod izhaja, da imajo na pr.: Armeni, Sirijani, Kopti, Etijopljani sicer greške; Francozi in Lahi milanske škofije latinske obrede, vendar pa nekoliko različne od čisto greških in latinskih.

Opomin 2. V marsikaterih obredih se še celó posamne škofije med seboj nekoliko ločijo, n. pr.: v deljenji sv. zakramentov, v pokopovanji merličev i. t. d. V tem obziru imajo škofije večidel svoje lastne obredne bukve, ki jim jih pa morajo, seveda, poterditi vidni poglavar vesoljne cerkve: rimski papež, kateremu gre čuti, da se nikjer ne vpelje nič nepristojnega.

Po tem takem je sv. katoliška cerkev veličastna kakor v edini veri, tako tudi v različni službi božji.

§ 5.

V katerem jeziku je katoliška cerkev sv. evangelij oznanovala in ga še oznanuje?

Aposteljni in njihovi nasledniki so vsacemu narodu v njegovem jeziku sv. evangelij ob vseh časih oznanovali, in tako se še dan današnji godí, saj se tudi drugače ne dajo dopovedati verske resnice nobenemu narodu.

Oznanovalci sv. evangelija so se torej, preden so tujim narodom oznanovali sv. vero, seznanili z njihovimi jeziki, in tako je še dan današnji.

§ 6.

V katerem jeziku je katoliška cerkev službo božjo opravljala in jo še opravlja?

Tudi vnanje službe božje katoliška cerkev ni opravljala in je tudi dan današnji ne opravlja le v enem jeziku, ampak, kakor kardinal Bona dokazuje, aposteljni in njihovi nasledniki so jo opravljali v raznih krajih v jezikih raznih narodov, katerim so sv. evangelij oznanovali; torej v Jeruzalemu in Palestini v hebrejskem (kaldejskem ali aramejskem), v Aleksandriji, Antijohiji in drugih greških mestih v greškem, v Rimu in po vseh zahodnjih krajih v latinskem. Ti trije jeziki so bili namreč po-

glavitni jeziki tistih narodov, pri katerih so aposteljni sv. evangelij oznanovali. Ko se je kerščanstvo razširilo po deželah unkraj Evfrata in Tigrida pri Sirijanih in pri Armenih, Koptih, Etijopljanih in družih narodih, so se tudi njihovi jeziki vpeljali v službo božjo.

Za nas Slovence je zlasti znamenito in mikalno vedeti, kedaj in kako je bil slovanski jezik, ki ga imenujemo staro-slovenskega, vpeljan v službo božjo.

Pri zahodnjih Slovanih, kateri so, kakor mi Slovenci, sv. evangelij prejeli po latinskih učenikih rimske cerkve, je bil seveda latinski jezik vpeljan v službo božjo. — Drugače pa je bilo pri izhodnjih slovanskih narodih, katerim sta prišla sveta brata Ciril in Metod iz izhoda oznanovat sveto vero. Po izgledú prvih kerščanskih časov sta národní, tedaj slovanski jezik vpeljala v službo božjo. Ta jezik je bil namreč že takrat toliko izobražen, da je bilo to mogoče. Papež, poglavar vesoljne cerkve, se je iz začetka temu početju ustavljal, ker se mu je naznanjalo, da je slovanski jezik še nepripraven za službo božjo. Papež Janez VIII. je 14. junija 879 v ti zadevi sv. Metodu tako-le pisal: «Slišali smo, da sveto mašo poješ v surovem, neomikanem jeziku (lingua barbara), t. j. v slovanskem (sclavonica).» Ko se je pa po možéh, ki so slovanski jezik dobro znali in katerih je veliko živelo po Dalmaciji in v Benetkah, prepričal, da so slovanske cerkvene (obredne) bukve prav in dobro prestavljene, je Slovanom rad dovolil, národní jezik rabiti pri službi božji, in v tem dovolilnem pismu med drugim tudi rekel: «On, ki je vstvaril tri poglavitne jezike, hebrejskega namreč, greškega in latinskega, je vstvaril tudi vse druge v čast in slavo svojo» — («Quoniam, qui fecit tres linguas principales, hebræam scilicet, græcam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam»).

Akoravno je bilo po tem takem več jezikov vpeljanih v službo božjo, se je služba božja vendar le pri večem delu katoličanov opravljala in se še opravlja v latinskem jeziku, in sicer po vseh krajih in pri vseh narodih, katerim so prišli rimski misijonarji sv. evangelij oznanovat, in to se je zgodilo po vsem zahodu in ne le v Evropi, ampak tudi v družih delih svetá. V zahodu se je o tistem času, ko se je kerščanstvo pričelo, tako le latinski jezik sploh govoril. Ko so pa divji narodi iz severno-zahodnje Azije privihrali v rimske pokrajine zahodnje Evrope, je rimski cerkvi zopet došla sveta naloga, te divje narode pokristijaniti in njih divja serca in navade s sveto vero požlahniti. Sveto, goreče prizadevanje rimskih oznanovalcev je Bog milostljivo blagoslovil in sčasoma so se vsi novi narodi vdali sveti veri. Ker so pa bili njih jeziki še neomikani, so rimski misijonarji pri teh narodih službo božjo v latinskem jeziku vredili že iz strahú, da bi se visokim svetim

skrivnostim z neomikano in nepristojno besedo ne godila nečast in po tem takem tudi sv. vera s kako neprimerno besedo ne popačila. Pozneje, kakor tudi dan današnji, rimsko cerkev, glavo vesoljne cerkve, pa zlasti želja po edinosti vodi, da se pri službi božji, posebno pri daritvi sv. maše, ne vpelje kak nov jezik, temuč da se ohrani in rabi latinski jezik pri vseh narodih, ki so po rimskih misijonarjih prejeli sv. evangelij, da-si so tudi njih jeziki že zadosti izobraženi.

Vsi jeziki, ki so bili vpeljani v službo božjo, so pa sčasoma zamerli, t. j. ali več ni narodov, ki jih govoré, ali pa so se narodni jeziki toliko spremenili, da jezika, kakoršen je bil vpeljan v službo božjo, noben narod več ne rabi v domačem govoru. Tako so tedaj vsi liturgiški jeziki dan današnji mertvi jeziki.

Da se pri službi božji mertvi jeziki še vedno rabijo, izhaja iz visocega spoštovanja do presvetih skrivnosti, katero se tudi v tem razodeva, da ostane tudi zagrinjalo vedno enih sv. skrivnosti in opravil vedno eno, t. j. da je jezik, čeravno že zastaran ali celó mertev, vedno ravno tak, kakoršen je bil iz začetka vpeljan.

Opomin. Vendar pa ni misliti, da je živi národni jezik kje popolnoma izpahnen iz službe božje. Kar ima sv. cerkev opravljati ali govoriti z ljudstvom, v ljudstvenem živem jeziku opravlja in govori; tako n. pr. v živem národnem jeziku božjo besedo oznanuje, z ljudstvom v domačem jeziku pri popoldanski službi božji in pri vseh pobožnostih moli, ljudstvu v njegovem živem jeziku dolžnosti razlaga, pri sv. zakramentih marsikaj v národnem jeziku govori, itd.

Ker je pa koristno in tudi treba, da kristijani umejo vso službo božjo, torej tudi to, kar se v mertvem jeziku opravlja, se jim po drugem potu na pomoč pride, in sicer zlasti s tem, da se jim svete obredne bukve v živi domači jezik prestavijo in služba božja razlaga v národnem jeziku.

Verh tega namen službe božje pa ni le poduk in podbuda, ampak njen pglavitni namen je, prositi ali podeliti milost božjo. Da se doseže ta pglavitni namen, pa ravno treba ní, da bi človek, kateremu sv. cerkev milosti prosi ali mu jo delí, tudi umél jezik, v katerem mu milosti prosi ali delí; v tem obziru mu je zadosti, da sploh umé pomen sv. opravila, in da svoj namen sklene z namenom svete cerkve.

§ 7.

Ali je kristijanu treba vedeti pomen vnanjih znamenj službe božje?

Pri službi božji smo s pravo pobožnostjo in koristjo le takrat pričujoči, kadar razumemo, kaj njene šege in vnanja znamenja pomenjajo; torej nas sv. dolžnost veže, seznaniti se z vnanjimi znamenji službe božje.

Da se pa to zgodi, cerkev svojim služabnikom zapoveduje, vernemu ljudstvu vnanjo službo božjo tako razlagati v domačem jeziku, da jo umejo, akoravno se opravlja v tujem, t. j. v katerem koli zamerlem jeziku.

Katoliški škofje in mašniki to svojo dolžnost povsod polnujejo s tem:

- a) da vernemu ljudstvu v pridigah in kerščanskih naukih službo božjo v domačem jeziku razlagajo;
- b) da spisujejo in priporočajo brati bukve, v katerih so vsi obredi katoliške cerkve od besede do besede prestavljeni v živi národni jezik, tako da verni molijo v svojem jeziku ravno to, kar škofje in mašniki v tujem;
- c) da vernim v poduk spisujejo in v roke dajejo bukve, ktere razlagajo vso službo božjo ali na tanko, ali le bolj ob kratkem v domačem jeziku.

In ravno v ta namen so spisane tudi bukve, ktere imaš zdaj v roki.

P e r v i d e l.

§ 8.

Posvečevalni obredi.

Posvečevalnim obredom prištevamo: *a)* daritev svete maše; *b)* svete zakramente (svetstva) in *c)* svetila (zakramentale). — Sreda in solnce vse službe božje ali vsega bogočastja je daritev svete maše; od nje bodi torej naj pred govorjenje.

I. Oddelek.

O daritvi svete maše.

§ 9.

Nauk o daritvi svete maše.

1.) Sveta maša je vedna daritev nove zaveze, v kateri se Kristus Gospod v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu po mašnikovih rokah nekervavo daruje, kakor se je kervavo daroval na svetem križi, ali z drugimi besedami: vedni spomin in nekervavo ponavljanje kervave daritve Kristusove na križi.

Beseda »maša« se večidel razlaga iz latinske besede »missa« = »izpuščanje«, ker je bila v starodavnih časih navada, ljudstvo slovesno izpuščati po dokončani daritvi. Beseda »maša« = »missa« torej ne zaznamuje bistva presvete daritve; cerkveni učeniški pa so presv. daritev »missa« imenovali zavoljo tega, da so presveto skrivnost prikrili nevernikom in jo oskrunjenja varovali; verni so pa že vedeli, kaj naj si mislijo pri ti besedi. Iz spoštovanja starosti in ker je bilo to ime že sploh v navado prišlo, se je do današnjega dne v vseh jezikih ohranilo za presveto daritev nove zaveze.

2.) Daritev svete maše je prvič Jezus sam opravil pri zadnji večerji, ko je kruh spremenil v svoje teló in vino v svojo kri, daroval se v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu

za vse ljudi in se zavžiti dal apostelnom. — To presveto daritev je pa Jezus pri zadnji večerji tudi za vse čase postavil ter jo vstanovil v svoji cerkvi, ker je dal apostelnom oblast in povelje, ravno to delati, kar je sam pri zadnji večerji storil, t. j. ravno tisto sveto daritev v njegovem imenu in njemu v spomin vedno opravljati. »To storite v moj spomin.«

3.) Aposteljni so povelje Kristusovo: »To delajte v moj spomin«, zvesto spolnovali, ravno tako njihovi nasledniki, in ga še vedno spolnujejo mašniki sv. katoliške cerkve, kateri pri sveti maši ravno to delajo, kar je Jezus storil pri zadnji večerji.

4.) Pri sveti maši se Bogu prava daritev daruje; Jezus Kristus jo sam opravlja, ki se daruje v ločenih podobah kruha in vina, v podobah kervave smerti, nebeškemu Očetu v mašnikovih rokah; opravlja jo pa tudi mašnik, ki Jezusa daruje nebeškemu Očetu, in verno ljudstvo z mašnikom vred.

5.) Sveta maša je bistveno ravno tista daritev, kakor daritev na svetem križi:

- a) ker tu in tam ravno tisti daruje — Jezus Kristus;
- b) ker je tu in tam ravno tisti dar — Jezus Kristus;
- c) ker se tu in tam ravno tistemu daruje — nebeškemu Očetu.

Daritev sv. maše se od daritve svetega križa v tem razločuje:

- a) da je Jezus na križi pretil svojo kri, pri sveti maši je pa ne pretila. Ta je torej nekervava daritev, ker Jezus več ne terpi, več ne umerje, una pa je bila kervava;
- b) da se je Jezus na križi sam daroval; pri sv. maši se Jezus sicer tudi sam daruje, darujemo ga pa tudi mi.

Po mašnikovih besedah, ki jih v Kristusovem imenu izgovori, je pričujoče Kristusovo teló v podobi kruha, in Kristusova kri v podobi vina; ker ste podobi očitno ločeni, se nam Kristusova smert nekervavo in skrivnostno pred oči stavi.

6.) Sveta maša se Bogu in v čast svetnikov daruje; pri sveti maši se spominjamo svetnikov, da se Bogu zahvaljujemo za milosti, darove in zveličanje, katero jim je Bog že dodelil, in da jih na pomoč kličemo.

Sveta maša se pa Bogu daruje:

- a) v častno daritev. Izmed vseh opravil Kristusova darovalna smert Bogá naj bolj poveličuje, ker se v nobenem dejanji neskončna svetost in milost Božja tako lepo ne razodeva, kakor pri sv. maši; ni ga torej opravila, ki bi zamoglo Bogu prijetniše biti, kakor spreminjevanje kruha in vina, t. j. ponavljanje Kristusove smerti;

- b) v zahvalno daritev. V zahvalo za vse milosti in dobre, ki nam jih je Bog skazal in dodelil;
- c) v prosno daritev. Kakor ni dejanja, ki bi bilo bolj v božjo čast od svete maše, ravno tako je prošnja, z obhajanjem Jezusove rešnje smerti sklenjena, naj močnejša, naj silnejša, Bogu naj všečnejša, ker nam je Jezusova smert vse milosti zadobila;
- d) v spravno daritev. V nji zadobimo milost pravega spreobrnjenja in kesanja nad svojimi grehi in odpuščenje časnih kazni, za ktere se nam je po odpuščenih grehih še pokoriti.

7.) Sveta maša se opravlja za vse, ki morejo doseči večno izveličanje; splošnega sadú sv. maše se torej vdeležujejo vsi pravoverni kristijani na zemlji in duše v vicah; posebnega pa:

- a) mašnik, ki sv. daritev opravlja;
- b) tisti, za ktere jo zlasti opravlja;
- c) vsi, ki so pri sv. maši pričujoči ali pa želé, pričujoči biti.

Sveta maša se opravlja:

- a) za vse žive pravoverne kristijane: za pravične, da bi jih Bog obvaroval v pravičnosti; — za grešnike, da bi jim Bog dodelil milost pravega spokorjenja. Tudi se smé opravljati za krivoverce, daj bi jih Bog pripeljal v svojo edino izveličalno cerkev; — in tudi za nekerščene, naj bi jim Bog dal priti k spoznanju resnice;
- b) za vse, ki so umerli v cerkvenem občestvu in so v vicah.

Za tiste pa, ki v cerkvenem občestvu niso umerli, se daritev sv. maše ne smé opravljati, ker cerkev nima poročstva, da njena molitev more pomagati tem, ki v življenji niso hoteli biti v zvezi z njo. Torej v sveti cerkvi vedno velja pravilo: «S temi, s kterimi v življenji nismo bili v občestvu, tudi po smerti ne moremo imeti občestva; nje ima le Bog v rokah.»

§ 10.

Tvarina daritve sv. maše.

Tvarina daritve sv. maše sta kruh in vino.

Kruh mora biti spečen, kakor kruh sploh, toda iz pšenične moke in le z vodo umešen. — Daritev sv. maše je veljalna, bodisi kruh opresen, t. j. neprekvašen, bodisi prekvašen. Vendar se pa v katoliški cerkvi latinskega in armenskega obreda k sveti maši jemlje le opresen kruh zato, ker je zeló verjetno, da je Jezus opresen kruh spremenil; bila je namreč zadnja večerja «pervi dan opresnih kruhov», in takrat je bilo Judom prepovedano, kaj neopresnega kruha v hiši imeti.

Opresni kruh pa tudi prav lepo naznanja čistost Kristusovega telesa in dušno čistost, ki je potrebna k svetemu obhajilu.

Hostije iz opresnega kruha so pri latinskem obredu okrogle, hostije iz prekvašenega kruha pri greškem obredu pa tudi štiri-voglate.

Opomin. Tudi Maroniti, Kaldejci v Malabaru in Greki v «Grotiferati» in pri Materi božji «de Grafeo» opresen kruh k sv. maši jemljejo.

Vino mora biti nepokvarjeno, iz grozdja vinske terte, kakoršnega je Jezus imel pri zadnji večerji. — Vinu se po cerkvenem povelji nekoliko vode (kake tri kapljice, in k večjemu za tretinjo vina) prilije.

Prav modro in primerno je naš Izveličar sveti maši kruh in vino v tvarino izvolil, zakaj

- a) s tem nam je zljajšal vero v čudovito spremenjenje. Vsak dan namreč vidimo in čutimo, da se kruh in vino po narurni poti spreminjata nam v mesó in kri; koliko ložje nam je torej verovati, da se kruh in vino na Jezusovo besedo spreminjata v teló in kri njegovo;
- b) nam je tudi ložje uméti, da je sv. rešnje teló naši duši duhovna hrana.

Kruh za sveto mašo, ki je bil ob vseh časih tenak in okrogel, se imenuje hostija, t. j. dar; večidel mu je vtisnjena ali podoba sv. križa ali križanega Jezusa, ali presv. njegovega imena.

Vino smé biti barve katere koli; vendar se je zlasti belo (rudeče) vino za sveto mašo jemalo in se še dan današnji naj raje jemlje.

§ 11.

Česa je za daritev svete maše še treba?

Za sveto mašo je treba tudi: *A.* Posebne duhovske obleke in *B.* posebnih posod.

a) Duhovska obleka.

Po starodavni navadi, ki se opira na apostoljska sporočila, imajo duhovni pri službi božji posebna oblačila, in sicer iz naslednjih vzrokov:

- 1.) zato, da se presvete skrivnosti ločijo od navadnih posvetnih opravil;
- 2.) zato, da se po njih naznanja sveta služba in visoka čast katoliškega duhovna;
- 3.) zato, da je visoki pomen, ki ga imajo duhovna oblačila, duhovnemu samemu v mnogotero opominjevanje, vernemu ljudstvu pa v podučenje.

I. Duhovščini lastna oblačila pri božji službi in tudi zunaj nje so:

1.) Talár. Talár sega do pet in je brez vse posvetne lepote, in torej duhovna opominja, skerbeti, da bi le Bogu bil všeč, ne pa svetu, in da bi vsa njegova dejanja bila poštena. Papež imajo talár bele barve, kardinali škerlatove, škofje vijolične, duhovni černe, menihi pa, kakor je v njih redu zapovedano, ali černe, ali rujave, ali bele.

2.) Ovratnica ali kolár (colare).

3.) Mašna kapa (naglavnica, biret ali quadrat), njeni trije kviško moleči konci pomenjajo presveto Trojico, štirje pa sv. križ naznanjajo.

II. Mašna oblačila mašnikom lastna so:

1.) Poramnica (oglavnica, amict, humerale), katero so nekdej čez glavo potegovali, dan današnji jo pa tako oblačijo, da rame, pleča in vrat ogrinja. — Humerale pomenja čelado izveličanja, s katero se nam je vojskovati zoper skušnjave, ki izvirajo iz počutkov, kateri nas kaj radi na hudo vlečejo.

2.) Mašna srajca (alba), t. j. bela, platnena srajca do pet. — Njena belina pomenja čistost in nedolžnost, ki ste največa lepota in naj boljše pripravlanje za presveto daritev.

3.) Pas (cingulum), s katerim se mašna srajca nad ledjem podpaše. — Pas mašnika opominja dolžnosti do treznosti in zderžnosti, da mu počutki čistosti ne omadeževajo.

4.) Naročnica (rokavnica, manipulus) na levici; ona je bila nekdej platnen robec (platnena rutica), s katerim si je mašnik pot brisal. Ona tedaj mašnika opominja, v Gospodovem vinogradu pridno truditi se in spokorno živeti.

5.) Nadramnica (napersnica, stola); ona mašniku okoli vrata z ram čez persi visi, pri sv. maši pa se na persi križema preprega, in je bila nekdej bel, platnen, širok robec; pomenja pa oblačilo pravičnosti, svetosti in neumerjočnosti, ki so nam v zgubo šle po Adamovem grehu in nam jih je zopet pridobila Kristusova smert na križi. — Stola je tudi znamenje mašniške oblasti, torej je ne smé čez obe rameni viseče obleči, kdor ni mašnik in mašnik nobenega svetega opravila brez nje zunaj sile ne smé opravljati.

6.) Mašni plašč (casula); mašni plašč je bil nekdej široko in sešito oblačilo, ki je ves život ogrinjalo. Pomenja, kar se posname iz škofovih besedí pri mašnikovem posvečevanju, ljubezen, ki vse Gospodove zapovedi kakor sladak jarem prejmlje in natančno izpolnjuje.

Pri drugih duhovnih opravilih mašnik oblači srajčico (korsko srajco, roket), ki je prikrajšana mašna srajca; pri posebnih

slovestnostih, kakor p. pri procesijah, večernicah, itd., pa tudi še širok, v krogu vrezan plašč (véliki plašč), ki se po latinsko *pluviale* zove ali pa tudi večernični plašč imenuje.

III. Škof imajo zraven mašnih oblačil za slovesno sv. mašo še posebna oblačila v znamenje višje oblasti in še svetejše službe; ta so:

1.) Posebni črevlji (*sandalia*), ki naznanjajo, da so škof neutrudljivi oznanovalec svetega evangelija.

2.) Perstan (*annulus*), ki je znamenje, da so škof še v tesnejši zvezi z vernimi svoje škofije in tako rekoč zaročeni ž njimi.

3.) Zlati persni križ (*persnik*, *pectorale*), v znamenje ljubezni do križanega Jezusa.

4.) Leviti (*štihar*, *dalmatica* in *tunicela*), v znamenje, da imajo vsa duhovna posvečenja in polno duhovsko oblast.

5.) Rokovice (*chiroteca*), one pomenjajo blagoslovila, ki jih škofje vernim delé.

6.) Škofovska kapa (*mitra*, *infula*); ona pomenja visoko čast in službo, ki jo imajo škofje kakor namestniki Kristusovi; ona je čelada, ki škofa opominja, svojo službo opravljati serčno in brez strahú pred ljudmi. — Njena dva na kviško moleča konca pomenjata veličastvo, v katero je nebeški oče Jezusa povzdignil (*Fil. 2, 8, 9.*) in od tod tudi visoko škofovsko čast in službo.

7.) Pastirska palica (*pastorale*), v znamenje, da imajo škof višjo oblast nad vernimi svoje škofije.

Papež tudi nekaterim mašnikom in redovnim predstojnikom zavoljo njih službe to čast dodelé, da smejo pri duhovnih opravilih imeti škofovska oblačila, ki jih »škofovska znamenja« imenujemo. — Take mašnike zovemo prelate.

IV. Nadškof ali véliki škof (*archiepiscopus*) imajo verh mašniških in škofovskih oblačil še *pallium* ali kreželec ali plaščec, to je blagoslovljeno belo volneno, s črnimi križeci pretekano ovratnico v znamenje polne škofovske oblasti.

V. Levitom, ki mašniku pri slovesni sveti maši strežejo, lastna oblačila so:

1.) Naramnica, mašna srajca, pas, naročnica, kakoršne imajo mašniki.

2.) Dalmatike ali služnice (*leviti*), ki imajo široke rokavi, kar pomenja radodarnost in usmiljenje do ubozih, kakor so aposteljni dijakone izvolili in postavili zlasti iz namena, da so skerb za uboge prevzeli.

To oblačilo se imenuje »dalmatika,« ker so nekdam po Dalmaciji nosili taka oblačila, ki so bila zeló podobna oblačilu dijakonov.

3.) Dijakon nosi tudi štolo, toda le na levi rami, ki jo pod desno pázduho s pasom priveže.

Tudi dečki, ki pri božji službi duhovnom strežejo, in cerkovniki imajo posebna oblačila; bela kratka srajčica ali roket jih opominja, naj bi bili nedolžni in pobožnega duhá, kakor angelji božji, ki so se, kakor nam sv. pismo pripoveduje, večkrat v belih oblačilih prikazali ljudem.

Pri sv. maši streči je velika čast: kakor je mašnik božji namestnik, so strežeji namestniki angeljev, ki so božji služni duhovi.

Vse perilo v cerkveno rabo namenjeno mora platneno ali perteno biti.

Mašni plašč, naročnica, stola in večernični plašč so za razne čase in opravila raznih barv (boj). Cerkvene barve in njihovi pomeni so:

1.) Bela (sreberna ali zlata), in sicer:

- a) o vseh Gospodovih praznikih v znamenje veselja nad veličastvom Kristusovim in nad dobrotami, ki smo jih po njem prejeli;
- b) o praznikih Matere božje, angeljev in vseh svetnikov, ki niso mučenci; v znamenje njih nedolžnega ali spokornega življenja.

2.) Rudeča:

- a) o binkoštih v znamenje ljubezni, katero je sv. Duh binkoštni praznik v podobi ognjenih jezikov nad aposteljne izlil in jo še vedno s svojo milostjo izliva vernim v serca;
- b) o praznikih sv. marternikov (spričevalcev, mučencev) v znamenje njih ljubezni do Jezusa, ki jih je gnala, da so zanj svojo kri prelili.

3.) Zelena, ob nedeljah po sv. treh kraljih in po binkoštih, ob katerih nobenega posebnega svetniškega spomina ne obhajamo, v znamenje upanja večnega izveličanja, ki ga nam je Jezus pridobil.

4.) Vijolna (vijolična, môdra) v adventu in postu, pri prosnih in spokornih procesijah, v znamenje ponižnosti in spokornosti.

5.) Črna v véliki petek, pri maši za duše v vicah in pri pogrebih, v znamenje žalosti.

b) Cerkvena posoda pri sv. maši.

- 1.) Kelih (kupa, calix) za vino in sveto rešnje kri;
- 2.) patena (božja skledica) za hostijo in sv. rešnje teló;
- 3.) posodici (verčiča, urceoli, ampulæ) za vino in vodo.

Kelih in patena sta zlata ali sreberna ali bakrena po premožnosti cerkve ali župljanov; če nista zlata, morata biti pa vsaj pozlačena iz spoštovanja do presvetega zakramenta.

Kelih se za sveto mašo tako-le pripravi:

- a) privesi se čez kelih brisalna rutica (otiralo, purificatorium), s kojim mašnik kelih in svoje perste, s katerimi se je dotikal svetega rešnjega telesa, po sv. obhajilu obriše;
- b) na purifikatorij se patena položi;
- c) patena se pokrije s pokrivalom, ki se pala imenuje; ž njo je tudi kelih po darovanji pokrit;
- d) ogerne se ves kelih s plaščičem (ogrinjalo, velum), ki je iz enacega blaga, kakor mašni plašč; pred darovanjem se kelih odgerne in po sv. obhajilu zopet ogerne;
- e) nad plaščec se dene mašna burza, t. j. večje pokrivalo, v katerem je telesnik (corporale), ki se na altarju razgerne, da se nanj kelih postavi in po darovanji tudi hostija položi.

Kelih in pateno smejo škofje, vso drugo cerkveno obleko pa tudi mašniki, v to pooblaščen, blagoslavljati.

Opomin. Cerkevna posoda, ki je je treba pri družih opraviilih službe božje:

1.) Monštranca ali kazalnica (monstrantia, ostensorium) z lunico (lunini srp) v sredi, kamor se sv. rešnje teló dene, da se k molitvi izpostavlja in v procesijah nosi. — Monštranca je le pri nas katoliških kristijanah v navadi, ker le pri nas vera živi, da je Jezus v presv. zakramentu resnično pričujoč. Lunico smejo le škof blagosloviti.

2.) Obhajilni kelih (ciborium), podoben mašnemu kelihu, samo da je s pokrovom. V njem se hranijo male sv. hostije, s katerimi se verni obhajajo.

3.) Mivnica za umivanje rok po darovanji; bila je nekedaj potrebna, ker so si škof ali mašnik pri razločevanji darov roke onesnažili. Sedanje umivanje rok pri sv. maši le nekedanjih časov spominja, mašnika pa opominja, da mora čistega serca biti, kdor presveto skrivnost opravlja.

4.) Kadilnica (thuribulum) in čolnič (navicula) z žličico (cochlear) za kajenje pri slovesni sv. maši in pri mnogo družih cerkvenih opravilih. — S kadilom pri službi božji kaditi je že starodavna navada; še celó neverske narode nahajamo, ki so svojim malikom kadilo zažigali. — Drago dišeče kadilo so tudi Judje pri svoji službi božji vžigali, in kralju Davidu je bil v nebo se vzdigajoči kadilni dim podoba Bogu prijetne molitve. Kadila so tudi sv. trije kralji novorojenemu Jezusu v dar prinesli in ž njim, kakor sv. cerkveni očaki razlagajo, božjo naturo novorojenega Jezusa naznanjali. V skrivnem razodenji se molitve angeljev in svetnikov

naravnost imenujejo kadilo v zlatih skledicah. (5, 8). — Pervi kristijani so dišeče kadilo zažigali, da so si v votlinah in podzemeljskih kletih, kjer so zavoljo preganjanja skrivaj opravljali službo božjo, slabi zrak in smrad preganjali.

Zdaj pri službi božji s kadilom kadimo:

- a) v spomin na prve žalostne čase;
- b) da skazujemo Bogu dolžno čast, in
- c) v spominjevanje, kako naj naša molitev k Bogu puhti.

5.) Kerstni kamen (baptisterium) za kerstno vodo; oni je redno znamenje župnijske cerkve, ker se le v njih deli sv. kerst.

6.) Kropilni kamen za blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo, kadar v cerkev stopimo ali iz cerkve gremo.

7.) Posode za sv. olje, ki se rabi pri svetem kerstu, pri sv. birmi in pri poslednjem olji, pri mašnikovem posvečevanju in pri nekaterih cerkvenih blagoslovilih, ki jih smejo le škof opravljati, p.: pri posvečevanju keliha in patene, cerkve in altarja, zvonov, i. t. d.

Opomin. Cerkevne bukve (knjige) so:

- a) Mašne bukve (missale); b) obredniške bukve (rituale);
- c) škofovske obredniške bukve (pontificale); d) molitvene bukve ali breviar (breviarium) in e) cerkvena pratika ali koledar (directorium).

§ 12.

Nekoliko poglobitviših cerkvenih določil o sveti maši.

1.) Daritev sv. maše se sme opravljati le na altarji, ki mora biti zidan, in da ga sami škof posveté, po verhu imeti kamenteno ploščo vzdano, sicer pa vložen štirivoglat kamen, ki so ga škof posvetili, in ki se imenuje portatile ali prenesljiv altar.

Kakor ni nobenega ljudstva brez katere vere in brez daritev, ga tudi ni, ki bi za svoje daritve ne imelo altarjev, t. j. nekoliko zvišanih krajev, kamor so polagali daritve. Ko je Noe iz barke stopil, je postavil altar, in je Bogu daroval zahvalno daritev. Mozesu je sam Bog zapovedal v sv. šotor postaviti dva altarja, enega za žgalne daritve, enega za kadilo.

V kerščanski cerkvi je bil prvi altar sveti križ, na katerem se je Jezus daroval v spravo za grehe vsega svetá. Ko je Kristus nekervavo daritev nove zaveze pri zadnji večerji postavil, je bila navadna miza njegov altar. Ravno tako so tudi aposteljni sveto skrivnost v začetku obhajali na navadnih mizah, pozneje so bile pa posebne mize ali altarji v to določene, toda tudi lesene, lahko prenesljive in premakljive, ker so zdaj tu, zdaj tu darovali in zavoljo preganjanja niso imeli posebnih krajev, službi božji odločenih. Še dan današnji v Rimu v lateranski cerkvi kažejo tak lesen

altar, na katerem je daroval sv. Peter in njegovi nasledniki. Od časov Konstantina velikega so začeli v zidanih cerkvah tudi altarje zidati ali iz rezanega kamenja, še celó iz samega mramorja staviti; papež Silvester (l. 314 do 335) pa je dal zapoved, da morajo biti altarji ali iz samega kamenja ali vsaj zidani:

- a) že po izgledu očaka Jakopa, ki je kamen, kateri mu je bil, iz očetove hiše bežečemu, vzglavje po noči, v spomin božje prikazni postavil ter ga posvetil s tem, da je nanj olja vлил Bogu v dar, in
- b) ker kamen ali skala pomenja Kristusa, ki je prav za prav naš altar, dar in mašnik. —

Le samo tisti leseni altar, na katerem je sv. Peter maševal, je papež Silvester iz spoštovanja še pripustil ter določil, da le papeži smejo maševati na njem. Ravno ta papež je vstanovil tudi obred, po katerem se cerkve posvečujejo. — V petem stoletji so bili kristijani tako vneti za božjo čast in veličastno službo božjo, da so sem ter tja altarje delali iz čistega srebrá ter so jih zaljšali z dražimi kameni in biseri. Pulherija, Teodozija mlajega sestra, je veliki cerkvi v Carigradu v dar podelila še celó altar iz čistega zlatá. Taki dragi altarji so bili seveda posebne izjeme.

V prvih stoletjih ob preganjanji so sveto mašo naj raje opravljali na grobéh sv. mučenikov, kamor so torej premakljive altarje postavljali mučenikom v čast, in da so se podbujevali k stanovitnosti in spoznanju sv. vere. Pozneje so na njih grobéh zidali cerkve, in ker grobov sv. mučenikov ni bilo povsod, kjer je bilo cerkve treba, je cerkev v spomin stare nekdanje navade dala zapoved, da se sv. ostanki ali kostí sv. mučenikov denejo v altar pod njegovo pločo ali v pločo samo, ali pa da se vsaj kamen (portatile), v katerega so škof vložili sv. ostanke, vloži v altar. Iz ravno tega vzroka se altarne mize skoraj sploh delajo tudi v podobi mertvaških rakev.

Opomin. Misijonarji in vojaški duhovni, ki hodijo od kraja do kraja, imajo še dan današnji le premakljive in prenesljive altarje.

2.) Altar, pri katerem se mašuje, mora biti pogernjen s tremi belimi, platnenimi perti, ki nas spominjajo belih pertov, v katere je bilo zavito Jezusovo teló v grobu.

3.) Na altarji mora biti britka martra (razpelo) v živi spomin kervave daritve na križi, ki se pri sv. maši nekervavo ponavlja.

4.) Na altarji morata biti naj manj dva svečnika, na katerih ste natakneni čisto voščeni sveči, ki morate goreti pri sv. maši. — Luč pri sv. maši in sploh pri službi božji ima mnogo pomenov:

- a) ona nam pomenja Jezusa samega, živega Bogá, ki se sam »luč svetá« imenuje;
- b) ona pomenja tudi aposteljne, ki so luč Kristusovo, t. j. večne resnice sv. vere, oznanovali in razširjali po vsem svetu; torej se v bolj premožnih cerkvah nahaja po dvanajst svečnikov pri večih slovesnostih, zlasti na velikem altari;
- c) ona nas opominja k pobožnosti; kakor plamen na kvišku plamti, tako naj se naša serca vzdigujejo k Bogú;
- d) ona nas budí k dobrim delom; kakor luč z milo svojo svetlobo razsvetljuje temni kraj, tako tudi mi bodimo s pobožnim življenjem lep izgled svojim bližnjim in luč, da naša dobra dela vidijo in nebeškega Očeta poveljujejo;
- e) ona je znamenje veselja; sv. pismo rajsko veselje in izveličanje rado imenuje večno luč, žalost in pogubljenje pa temo, terdo temo;
- f) poslednjič nas luč pri božji službi spominja prvih kersčanskih časov o preganjanji, ko so se kristijani morali skrivati v temne in podzemeljske kraje s službo božjo, ali jo po noči obhajati, in jim je luči treba bilo, kakor je je tudi nam treba, kedar jo ob temnem času opravljamo.

Sveče, katere pri sv. maši goré, morajo biti čisto voščene, v znamenje, da se v nji daruje Jezus, najčistejši sad deviškega Marijinega telesa, kakor je vosek naj čistejši cvetni sad. Naj bi pač tudi naša serca bila vselej čista ali saj v pravi pokori očiščena.

5.) Daritev sv. maše se smé opravljati v posvečenih cerkvah; le v sili in s škofovim privoljenjem v katerem drugem pristojnem kraju, toda vselej na posvečenem kamenu, katerega imenujemo portatile, t. j. premakljiv altar.

6.) Sveta maša se smé vsak dan opravljati, le véliki petek ne; véliki čertek in veliko saboto je v vsaki župnijski in meniški cerkvi le ena sv. maša pripuščena.

Opomin. Véliki petek se nekervava daritev sv. maše ne opravlja: a) ker nam je spomin kervave daritve preživo pred očmi; b) ker je s sv. mašo vselej nekako veselje združeno, véliki petek pa le tuga in žalost vejete.

7.) Sveta maša se navadno smé opravljati le od jutranje zarije do poludné, da se obhaja bolj brez raztresenja in z véčo pobožnostjo.

Jezus je sicer presveto skrivnost zvečer obhajal; toda le zato, ker so Judje velikonočno jagnje jedli le zvečer in je Jezus ravno takrat, ko je velikonočno jagnje zadnjikrat jedel z aposteljni, hotel pravo velikonočno jagnje, t. j. svoje teló in svojo kri v dušno hrano dati aposteljnóm, in tako dopolniti, kar je pomenjala predpoda.

Opomin. Jutranja zarija po cerkvenem zaumenu se pa ne določuje kakor v vsakdanjem govoru, le nekoliko pred solnčnim izhodom, ampak se 21. decembra prične 52 minut po petih, ter se do meseca junija vedno pri-mika polnoči, tako, da 21. junija se smé že 24 minut po eni čez polnoč maševati; od 21. junija se pa spet polnoči odmikuje do 21. decembra. (Direct. Labac.) — Iz tehtnih vzrokov pa se smé tudi pred jutranjo zarijo maševati in tudi nekoliko popoldné, n. pr. pri cerkvenem posvečevanju, po sv. birmi, ako se sv. opravila pred poludném ne doveršé.

8.) Vsak mašnik smé sv. mašo le enkrat na dan obhajati. Le božični dan je vsacemu mašniku pripuščeno trikrat maševati; tudi v sili smejo škof pripustiti, da mašnik več ko enkrat na dan mašuje.

9.) Mašnik mora maševati le po obredu mašnih bukev; ne smé nič premeniti, nič pridejati, nič opustiti; tudi brez tehtnih vzrokov ne prenehati v maševanju.

10.) Mašnik mora sv. mašo komu nameniti, t. j. sad sv. maše komu v prid obrniti, ako hoče, da komu dojde posebni sad sv. maše.

Mašnik za vse verne pri vsaki maši moli, torej vsaka sveta maša vsem koristi. Ako pa hoče, da imajo nekateri verni posebni sad od sv. maše, še posebni spomin zanje stori. Že od starih časov so tisti, ki so želeli, da bi mašnik posebej zanje spomin storil, kake darove prinašali. Tako še dan današnji verni za svete maše dajejo, t. j. kak dar mašniku podelé, da ga ž njim zavežejo, spomin storiti zanje ali za tiste, katere mu oni priporočajo. Se ve da so taki doneski mašniku tudi v poboljšek njegovih dohodkov, ker sv. Pavel (1. Kor. 9, 13) pravi: »Kateri služijo altarju, od altarja delež prejemajo.« Z drugimi besedami pa Jezus ravno to velí (Mat. 10, 10. Luk. 10, 7).

§ 13.

Obred daritve sv. maše sploh.

Poglavitni deli sv. maše so: 1.) darovanje, 2.) spreminjevanje in 3.) obhajilo. — Kar je pred darovanjem, je le pripravljanje za sv. mašo, ter ima namen, mašnika in pričujoče verno ljudstvo pripraviti v tisti dušni stan, ki ga je treba, da se vredno opravlja sv. maša in da se vsi pričujoči vdeležé sadú presvete daritve; in potem takem navadno štejejo štiri dele sv. maše.

Opomin. Ozir slovesnosti in nekaterih vnanjih okoliščin sv. mašam razna imena dajemo, zlasti: samitna (privata), očitna (publica), tiha, peta (cantata) in slovesna (solemnis) sv. maša.

Samitna je sploh tista, ki je brez vseh nenavadnih slovesnosti, torej pri kateri je le en strežej, pri kateri se ne poje. To imé se sv. maši daje tudi po družih okoliščinah, zlasti: po

kraji, če se bere v kaki samotni molitvenici ali kapelici, po pričujočih, ako se pri nji zbere le malo vernega ljudstva, ali po obhajilu, ako pri sv. maši mašnik le samega sebe obhaja in nikogar drugega.

Očitna maša je pa sploh vsaka poglobljena maša nedeljske ali prazniške službe božje, tedaj vsaka maša za župljane; pa tudi tacim pravimo očitne maše, ki se navadno opravljajo ob določeni uri, ali pri kateri se zbere obilno vernih kacega določenega kraja, ali kaj vernih med sv. mašo pristopi k sv. obhajilu.

Očitna maša je pa ali tiha, katera se le moli ali bere, ali peta, pri kateri mašnik nekatere molitve poje; ali slovesna, ki se ji pravi tudi vélika maša, pri kateri mašniku levita ali več duhovnov streže.

V domačem govoru je pa vernim slovesna maša vsaka, ki se obhaja z nenavadnimi slovesnostmi, tedaj ne le kadar mašniku strežeta levita ali se maša poje, ampak tudi kadar verni pri nji pojejo, ali njih petje orgle spremljajo, ali je altar bolj olepšan, ali se več sveč prižge.

Posamezni obredi svete maše.

I. del sv. maše ali pripravljajanje za sv. mašo.

§ 14.

Začetek sv. maše do vhoda.

1.) Ko mašnik pride k altarju, kelih na razgernjeni korporal postavi, strežej pa mašne bukve na blazinico leve ali listove altarjeve strani položi; mašnik gre k bukvam ter jih tam odpre, kjer je dnevna maša. Potoma premišljuje presveto opravilo, ki je hoče ravno kar obhajati, pa se tudi spominja človeške nevrednosti sploh, zlasti svoje, torej se bridki matri sred altarja prikloni ter se ponižno podá k naj nižji stopnjici pred altar, kjer se zaznamenja s svetim križem in nastopno molitev moli s strežejem, ki mu v imenu pričujočega ljudstva odgovarja.

Nastopna molitev ali molitev pred altarjevimi stopnicami ima tri dele, ti so:

- a) 42. psalm, v katerem je izgovorjeno poželenje po presvetem opravilu, svestje človeške nevrednosti, želje po milosti božji, veselo zaupanje v božjo moč, torej vsa čutila, ktera naj bi mašnika in ljudstvo presunila pri sv. daritvi. — Psalm se sklepa s hvalnico: »Čast bodi Očetu,

Sinu in svetemu Duhu, kakor je bila od začetka do zdaj in vselej in od vekomaj do vekomaj. Amen.«*)

- b) Očitna spoved (confiteor), v kateri spoznavamo svojo ne vrednost zavoljo pregreh, s katerimi smo Boga razžalili, in se tudi mašnik vernim in verni mašniku priporočajo v priprošnje.

Očitno spoved naj prej mašnik ponižno priklonjen moli in potem strežej v imenu vernega ljudstva. Očitna spoved se tako glasi: »Spovém se Bogu vsegamogočnemu, sveti Mariji, vselej devici, svetemu Mihaelu, vélikemu angelju, svetemu Janezu kerstniku, svetima aposteljnoma Petru in Pavlu, vsem svetnikom in vam, bratje (tebi, Oče!), da sem veliko grešil z mislijo, besedo in dejanjem. Kriv sem, kriv sem, silno sem kriv. — Torej prosim sveto Marijo, vselej devico, svetega Mihaela, vélicege angelja, svetega Janeza kerstnika, sveta aposteljna Petra in Pavla, vse svetnike in vas, bratje! (in tebe, Oče!) molite za-me pri Gospodu, našem Bogu.«

Pri besedah: »Kriv sem« se mašnik in strežej trikrat na persi terkata v znamenje svoje ne vrednosti in zadolženja.

Svojo pregrešnost spoznavamo ne le Bogu, ampak tudi angeljem in svetnikom in vernim na zemlji, ker greh ne razžali ne le Bogá, ampak tudi vse občestvo svetnikov, in ker nas svest naših grehov priganja, priprošnje prositi svetnike, zlasti prečastito devico Marijo, kraljico angeljev in svetnikov, sv. arhangelja Mihaela v imenu vseh angeljev, Janeza kerstnika, namestu vseh svetnikov starega zakona, Petra in Pavla namestu vseh svetnikov novega zakona.

- c) Medsebojne molitve, v katerih mašnik strežeju in strežej v imenu vernih mašniku milosti prosita.

Po opravljeni nastopni molitvi gre mašnik zopet pred altar, in gredé moli za dušno očiščenje sebi in vsem pričujočim. Ko do altarja pride, glavo globoko prikloni, vse svetnike sploh, zlasti pa tiste, katerih svetinje so v altarji shranjene, njihove priprošnje prosi in altar poljubi, da skaže čast in spoštovanje svetnikom in njihovemu začetniku Jezusu Kristusu.

Pri slovesni sv. maši mašnik kadila v kadirnico dene in kadi presv. rešnje teló, če je izpostavljeno, sicer pa britko martro in altar. Kadilo je znamenje moljenja in spoštovanja; iz spoštovanja

*) Amen je hebrejska beseda, ki ima dvojen pomen. — Konec molitve ali prošnje pomenja: zgódi se, česar prosimo, ali Bog naj nas usliši, in torej pravi, da od Boga upamo, česar ga prosimo. — Konec vere ali prisege pa pomenja: gotovo je tako, ali resnično je tako; torej poterjuje izgovorjene besede.

do mašnika, ki je namestnik Kristusov zlasti pri sv. maši, dijakon tudi mašnika pokadi, kateri naj se spomni, da se ima tudi njegova molitev kakor kadilo proti nebu vzdigovati.

§ 15.

Vhod, kirie eleison, gloria, dominus vobiscum.

1.) Potem se mašnik podá na levo stran altarjevo, t. j. tisto, ki mu je na levici, kedar se k ljudstvu oberne, in prične, prekrižaje se, iz mašnih bukev brati vhod sv. maše (pristop, introitus). — Nekdaj so pevci in verni peli ves psalm, ki se je vjemal s praznikom, kedar je mašnik k altarju šel, od tod imé vhod. Zdaj je pa le predpevek ali antifona in prva verstica ktereга psalma s sklepom: čast bodi Očetu itd., ali kaj malega iz svetega pisma, kar mašnik bere in ki se vjema z dnevom.

Vhod se, kakor navadno vsak psalm, sklepa s hvalnico: čast bodi itd., s katero se daje presv. Trojici čast in hvala.

Po prvi besedi v vhodu se nedelje in sv. maše imenujejo, n. pr.: *rorate, requiem, laetare* itd.

2.) Po vhodu se mašnik zopet spomni človeške slabosti in reve in sredi altarja gre, kjer s strežnikom za božjo milost prosi, rekoč trojno «*kirie eleison*», trojno «*kriste eleison*» in zopet trojno «*kirie eleison*», t. j. Gospod, usmili se (Gospod, pomiluj), Kriste, usmili se, Gospod, usmili se!» Perva prošnja je obernjena k Bogu Očetu, druga k Bogu Sinu, tretja pa k sv. Duhu. — Trikratna vsaka prošnja pa pomenja, kako silno nam je potrebno usmiljenja božjega in kako terdno zaúpamo, da bomo uslišani.

3.) Pri pogledu britke martre se spominja mašnik prevelike ljubezni nebeškega Očeta, kateri je svojega edinorojenega Sina dal, da bi se ne pogubil nikdo, ki v njega živo veruje, in v trdnem zaupanju, da je njegova prošnja že uslišana, neizmerne in preobilne dobrote in ljubezni prevesel mašnik iz globočine hvaležnega serca moli (pri slovesnih sv. mašah zapoje): «*Gloria in excelsis Deo*,» t. j. «Slava Bogu na višavah» itd., v kateri pesmi presveti Trojici preserčno čast in hvalo daje za vse podeljene dobrote in milosti. Pri zadnjih besedah se mašnik prekriža, da poterdi, kar so usta govorila.

V adventu, v postu, križeve dni in pri svetih mašah za mertve (pri sv. mašah v vijolični ali črni barvi) gloria umolkne, ker se taka vesela pesem ne vjema s pokoro in žalostjo.

4.) Po gloriiji mašnik altar poljubi, se k ljudstvu oberne, roke razpne in sklene, rekoč: «*Dominus vobiscum*», t. j. «Gospod (bodi) z vami;» — na kar strežnik ali kôr v imenu ljudstva odgovori: »*Et cum spiritu tuo*,» t. j. «In s tvojim duhom.»

Ta pozdrav je silo star in lep. Že v starem zakonu je angelj božji Gedeona (sod. 6, 12) in viši angelj Gabrijel prečisto devico Marijo ž njim pozdravil. In zares, kaj boljšega se ne da vernim želiti, kakor da bi bil Bog ž njimi, t. j. njih vedni spremljevalec, pomočnik in varuh, da bi njih pobožnost blagoslovil ter njih molitev uslišal; pa tudi verni svojemu dušnemu pastirju boljšega ne morejo želiti, kakor da bi ga Gospod Bog spremljeval, razsvetljeval, varoval in krepčal. Tako si mašnik in verni naj boljše nebeške darí želijo. Mašnik roke razpne in sklene v znamenje, da hoče vse objeti s svojo ljubeznijo in vsem voščiti in sprostiti nebeških darov.

§ 16.

Zbirna molitev, berilo (list), gredna molitev, tractus, sequentia.

1.) Po tem blazem pozdravu se mašnik zopet k mašnim bukvam podá, z besedo «oremus, t. j. «molimo», verne k molitvi vabi in potem sam moli v imenu vseh cerkvene molitve, ki so za ta dan odkazane in katerim kolekte, t. j. zbirne molitve, pravimo, ker se v imenu vseh za vse potrebe zbirajo in opravljajo.

Ako je več kolekt pri sv. maši, vjema se njih perva vsikdar z dnevom ali praznikom, druge se pa opravljajo na čast svetniku, čegar spomin cerkev na ta dan še obhaja, ali za kakošno posebno ali splošno potrebo. O višjih praznikih je le ena kolekta, ker pri tolikih preobilnih milostih naša serca vnema le en občutek hvale in veselja, ki se izreče tudi v eni molitvi.

Ko mašnik kolekte moli ali poje, roke razpne in povzdigne, kar pomeni, kako silno in goreče hrepení uslišan biti. — Sklepajo se skoraj vse kolekte in sploh vse cerkvene molitve z besedami: »Po našem Gospodu Jezusu Kristusu, kateri s teboj živi in kráľjuje v edinosti sv. Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen«. S tem sklepom nas sv. cerkev uči, da moramo vselej moliti v Jezusovem imenu, ako hočemo uslišani biti, t. j. po njegovem nauku in v zaupanji v njegovo zasluženje, kakor nam on sam obljublja, rekoč: »Vse, kar boste Očeta v mojem imenu prosili, vam bo dal«. (Jan. 16, 23.) Strežnik odgovorí: »Amen,« t. j. zgódi se, kakor smo prosili.

2.) Po zbirnih molitvah bere mašnik berilo, t. j. kak oddelek iz sv. pisma stare ali nove zaveze, ki ga sploh list imenujemo, ker je to berilo največkrat vzeto iz aposteljskih listov.

Iz sv. pisma kaj brati pri sv. maši je stara šega, ki sega v aposteljske čase. Pri službi božji kaj iz sv. pisma brati, je bila navada tudi pri Judih. Jezus sam je, kakor sv. Lukež (4, 16) pripoveduje, v Nazareški shodnici iz proroka Izaija bral.

Konec lista strežnik mašniku odgovori: »Deo gratias«, t. j. Bogu zahvala za božje nauke, ki smo jih prejeli po prorokih in aposteljnih.

Pri tihi maši mašnik list na glas bere, pri peti pa ga sam (če nima levitov), ali subdijakon poje, v opomin, da naj bi danih naukov nikdo pričujočih ne preslišal.

3.) Da bi verni utegnili zaslišane nauke bolj premisliti, so v prvih časih pevcí psalme peli; današnji dan namestu njih mašnik le nekoliko verstic, ki se vjemajo s praznikom ali dnevom, na tihem bere, katerim navadno pristavlja: »aleluja«, t. j. hvalite Gospoda. — Te psalmske verstice z alelujo se imenujejo *graduale*, t. j. gredne molitve, ker je nekđaj dijakon med dotičnim prepevanjem na prižnico po stopnicah (*gradus* = gredah) šel, vernim sv. evangelij brat.

4.) Pri sv. mašah, ki se berejo v obleki vijolične barve, kakor n. pr. v adventu, umolkne gloria; pri mašah v vijolični barvi od nedelje septuagesima do velike srede izostane tudi še aleluja. Moli pa se v namestek molitev žalostnega ali spokornega zapopadka: trakt, t. j. podaljšana molitev imenovana.

5.) Pri sv. maši o veliki noči, o binkoštih, o sv. rešnjem telesu, v praznik Matere božje sedem žalosti in pri černih mašah se berejo po gradualu ali traktu še posebno lepe sv. pesmi, ki se jim pravi »*sequentia*«, t. j. naslednjica. Zeló so stare; ne ve se zmiraj več, kdo jih je zložil; da so bili pa pisalci z božjim duhom obilno navdani, priča to, da so vedno nove, ker njih glasovi, kolikorkrat jih slišimo ali beremo, vedno enako globoko v serce segajo in pobožnost vnemajo.

§ 17.

Evangelij, credo (vera).

1.) Ko je vse to izmolil, mašnik gre sred altarja, se ponižno prikloni, roke sklene in milosti božje prosi, da bi vredno in dostojno oznanoval sv. evangelij. — Med to molitvijo pri tihi maši strežnik, pri slovesni pa subdijakon mašne bukve na desno altarjevo stran prenese, bodisi da se na levi strani prostor naredi za mašne darí, bodisi v pomen, da se je prava vera od Judov preselila h kristijanom, bodisi v opomin, da se sv. evangelij oznanuje od kraja do kraja.

Pri tihih mašah mašnik evangelij na glas bere, pri petih pa ga mašnik, če nima levitov, sam poje, če jih ima, pa dijakon. Dijakon evangeljske bukve med tem, ko mašnik evangelij bere, sred altarja položi v znamenje, da je v njih le božja beseda, potem nad spodnjo stopnjico poklekne in za očiščenje serca in

ustnic moli; po tej molitvi bukve z altarja vzame, pred mašnika poklekne ter ga prosi pooblastenja in blagoslova k oznanovanju sv. evangelija. Ko je oboje zadobil, mašniku desnico, ki jo je položil na evangeljske bukve, poljubi, vstane ter se pod spodnjo altarjevo stopnjico poda, kjer subdijakon stoji; zdaj dijakon odperte evangeljske bukve subdijakonu, ki se na evangeljski strani oberne k ljudstvu, v roke dá ter pred nje stopi, strežnika pri subdijakonu obstaneta s svečnikoma, na katerih sveči gorite, v znamenje, da je sv. evangelij luč, ki razsvetljuje človeštvo. Preden začne sveti evangelij peti, bukve pokadí v spoštovanje Jezusovih besedi.

Konec evangelija mašnik odbrani ali odpeti evangelij v znamenje zahvale za veselo oznanilo našega odrešenja poljubi, rekoč: »Po evangeljskih besedah naj nam bodo izbrisani naši grehi.« — Strežnik na to odgovori: »Laus tibi Kriste«, t. j. hvala tebi Kristus! da se ljubemu Izveličarju zahvali za njegov sveti nauk, za njegovo življenje, terpljenje in smert.

Ko mašnik začne evangelij brati, prekriža evangelij in sebe; tudi verni se prekrižajo, v znamenje, da se sv. evangelija ne sramujejo, ampak da ga hočejo pričati z besedo in dejanjem; potem vstanejo in med branjem ali petjem sv. evangelija stojé, da svoje spoštovanje do božje besede naznanjajo ter se pripravljene kažejo, jo zvesto spolnovati.

Vojaki in duhovni križniki pri evangeliji orožje v rokah deržé, v znamenje, da hočejo, ako bi treba bilo, sv. evangelij z mečem braniti.

V starih časih se je odbrani evangelij na prižnici razlagal; tudi v naših krajih je še skoraj sploh ta navada, le s tem razločkom, da se pred pridigo še moli vera. Le v večih mestih se je ta stara navada že bolj popustila.

Po pridigi so bili iz cerkve izpuščeni:

- a) katekumeni, t. j. tisti, ki so bili v kerščanski veri podučevani in še niso bili kerščeni;
- b) očitni spokorniki;
- c) Judje in
- d) neverniki, ker je bil podučevalni del sv. maše končan; le pri tem delu so smeli namreč le-tí pričujoči biti, zato so ta del sv. maše imenovali: »maša nevernih« ali maša podučevancev (missa catechumenorum); naslednji deli pa se imenujejo »maša vernih« (missa fidelium).

2.) Po evangeliji ob nedeljah in višjih praznikih se moli (pri slovesni maši pa se zapoje) »credo,« t. j. verujem.

Ta vera se imenuje Nicejsko-Carigrajska, ker je bila zložena v vesoljnih zborih: Nicejskem in Carigrajskem, in se od

apostoljske vere le v tem loči, da so v nji neki verski člani bolj na tanko razloženi, zato je tudi nekoliko dalja. Vera se vselej stojé moli. Le pri besedah: »in se je včlovečil« mašnik na desno koleno poklekne, da Jezusovo skrivnostno včlovečenje počastí. Izgovarjaje zadnje besede, se mašnik prekriža v znamenje, da si zamoremo le po Kristusovi daritvi na križi svesti biti častitljivega vstajenja in večnega izveličanja.

II. del sv. maše.

§ 18.

Darovanje sploh.

Darovanje se tisti del pri sv. maši imenuje, pri katerem mašnik Bogú prinaša kruh in vino, kateremu nekoliko vode prilije. Kruh in vino nista še prava daritev: edino naš pravi dar je Jezus Kristus sam, ki je pričujoč še le po spremenjenji kruha in vina; kruh in vino sta torej le tvarina, katero pri tem delu sv. maše za sv. daritev podarimo in posvetimo. Darovanje je torej priprava za sv. daritev, ne pa daritev sama.

Pred darovanjem kruha in vina so v prvih časih verni, zlasti tisti, ki so k sv. obhajilu šli, svoje dari (kruh, vino ali kaj družega), ki so jih za sv. mašo seboj prinesli, mašniku izročili. Izmed prinesenih darov je mašnik naj poprej odbral, kar je bilo treba za sv. mašo in za sv. obhajilo, položil na altar in Bogú daroval ali posvetil; kar je od več bilo, je ostalo mašniku*) ali za uboge. — Dan današnji verni za vse cerkvene zlasti in za mašne potrebe po drugi poti skerbé, in mašnik kruh in vino za sv. mašo sam preskerbljuje.

Ostanki te nekdanje šege so tako imenovana »darovanja«, t. j. darovi, ki jih verni, okoli altarja gredé, na altar pokladajo v kak dober namen, za uboge, za misijone, za pogorelce, za cerkvene potrebe, duhovnim pastirjem v živež, i. t. d.

§ 19.

Obred darovanja je:

1.) Mašnik altar poljubi in obernivši se k ljudstvu govori pozdrav: »Gospod z vami,« pričujoče k molitvi vabi, rekoč: »oremus,« t. j. molimo, in kratek psalmov predpevek (antifono) bere. — Med tem ko je v nekdanjih časih mašnik darí prejemal od vernih in jih za daritev odločeval, je kor pel en psalm, ali tudi več, s predpevkom (antifono), ki se je imenoval »offer-

*) Od tod današnja navada, mašniku »za sv. maše dajati.«
Glej § 12, stran 27; 10.

torium« v tesnejem pomenu. In ta predpevek je še dan današnji v mašnih bukvah, da se bere kakor vhod v drugi del sv. maše.

2.) Ko je mašnik to psalmovo verstico izbral, kelih razgerne, ga s korporala na stran postavi in ž njega pateno s hostijo v roke vzame ter kruh daruje, rekoč:

»Vzemi, sv. Oče, vsegamogočni večni Bog! ta prečisti dar, katerega jaz, tvoj nevredni služabnik, darujem tebi, svojemu živemu in pravemu Bogú za brezštevilne grehe, zamere in zanikernosti in za vse vprične, pa tudi za vse verne kristijane, žive in mertve. Daj, da bo meni in njim v izveličanje in večno življenje. Amen.« — Pri zadnjih besedah s pateno znamenje sv. križa nad altarjem naredí, v opombo, da nam izveličanje izhaja le po Jezusovi smerti na križi, in hostijo na korporal, pateno pa pod korporal na altar položi.

3.) Mašnik v kelih vlije vina in nekatere kaplje vode:

- a) zato, ker je naj beržej tudi Jezus po judovski navadi nekaj vode vinu prilil;
- b) zato, ker ste iz Jezusove prebodene strani pritekale kri in voda;
- c) zato, ker to zmešanje pomenja zedinjenje vernega ljudstva s Kristusom; v ta namen meri tudi molitev, katero vode prilivaje moli. — Vínó pomeni Kristusa, voda pa verno ljudstvo. Zmes vina in vode nam torej pred oči stavi Kristusa, ki je z verno občino neločljivo sklenjen. Kakor se vino sprime z vodo, tako da se ne da več ločiti od vina, tako se Kristus z verno občino sklene in jo storí deležno božje moči in polnosti svojega življenja. — Ker vino pomeni Jezusa, se ne blagoslavlja; voda pa se blagoslavlja, ker je podoba vernega ljudstva, ki božjega blagoslova potrebuje pri vseh svojih delih.

Mašnik kelih v roke vzame in deržé ga nad korporalom moli, rekoč:

»Darujemo ti, Gospod! kelih izveličanja, ter prosimo tvojo milost, da naj gre pred obličje tvojega božjega veličastva v prijeten dar za izveličanje naše in vsega svetá. Amen.«

Pri zadnjih besedah s kelihom znamenje križa nad altarjem naredi, ter ga postavi na korporal in s palo pokrije.

4.) Po darovanji vina mašnik moli: »V duhu ponižnosti in s potertim srcem stojimo pred teboj; vzemi naš dar, o Gospod, in godí naj se pred tvojim obličjem danes takó naša daritev, da ti bo prijetna, Gospod Bog!«

Ko se je mašnik pred Bogom tako ponižal, se zopet skloni, proti nebu pogleda, svoje roke razprostre in na kviško povzdigne,

kakor da bi videl odperta nebesa in sv. Duha v njih in ga prosi, da naj pripravljeni dar posveti, in polne zaupanja roke zopet sklene ter moli, rekoč:

«Pridi, posvečevalec, vsegamogočni večni Bog! in posveti ta dar, pripravljeni tvojemu svetemu imenu.»

Pri slovesni maši mašnik darí, križ, altar in svetinje pokadí v znamenje spoštovanja; dijakon pa mašnika in druge pričujoče duhovne v opomin k pobožno zbrani molitvi.

§ 20.

Mašnik si roke umiva, molitev sredi altarja, „orate fratres,“ „secreta“ ali tiha molitev.

1.) Po darovanji si mašnik na levi altarjevi strani roke umiva. V nekedanjih časih je bilo mašniku treba, roke umiti, ker si jih je lahko pri odločevanju mašnih darov kaj onesnažil; sedanje mivanje rok pa in psalm, ki ga moli med mivanjem, mašnika le opominja znotranje čistosti serca, ki se spodobi temu, ki stoji pred altarjem in sv. obličjem božjim.

2.) Po umivanji rok se mašnik sred altarja verne, prikloni se ponižno in moli:

«Vzemi, sveta Trojica, to daritev, katero ti darujemo v spomin terpljenja, vstajenja in vnebohoda Gospoda našega, Jezusa Kristusa, in v čast sv. Marije, vselej device, sv. Janeza kerstnika, sv. aposteljnov Petra in Pavla, njih in vseh svetnikov. Naj bõ njim v čast, nam pa v izveličanje, in naj prosijo v nebesih za nas, ki obhajamo njih spomin na zemlji. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

3.) Zdaj se mašnik k ljudstvu oberne in vse k molitvi vabi, rekoč: «Molite bratje, da bo moja in vaša daritev prijetna pri Bogu, vsegamogočnem Očetu.» — In strežnik v imenu vsega ljudstva mašniku odgovori, rekoč: «Naj vzame Gospod ta dar iz tvojih rok v hvalo in čast svojega imena, tudi v prid naš in vse svoje svete cerkve.» — Mašnik natihoma odgovori: «Amen.»

4.) Ko se mašnik zopet k altarju oberne, moli natihoma eno ali pa več molitev, kakor praznik nanese. Ta molitev se imenuje «secreta», t. j. tiha (odbirna) molitev, ki je zelo podobna kolektam, samo da je v tesnejši zvezi z darovanjem; tudi se sklene, kakor kolekta; — ali kakor da bi pobožnosti vneto serce prekipelo, začne mašnik zadnje besede «od vekomaj do vekomaj» glasno moliti, pri slovesni maši pa peti, ker so vvód v prihodnjo molitev, ki se imenuje praefatio, t. j. predglasje.

§ 21.

Predglasje, „sanctus.“

1.) Predglasje je slovesna zahvala za vse milosti nebeškega Očeta in hvalitev božjega veličastva.

Ko je mašnik tiho molitev na glas sklenil, pozdravi verne, rekoč: «Dominus vobiscum,» potem svoje roke povzdigne in oči proti nebu oberne, kakor da bi se hotel vsega v nebo povzdigniti in govori: «Sursum corda,» t. j. serca na kviško; s tem pa tudi verne opominja, da naj se s svojimi mislimi in željami zlasti zdaj k Bogu povzdignejo, ko se bodo svete reči godile. Kristijani po svojem služabniku odgovoré: «Habemus ad dominum,» t. j. imamo jih k Bogu (povzdignjene), že v Boga mislimo, smo že za svete reči pripravljeni. — Na to mašnik nadaljuje: «Gratias agamus Domino Deo nostro, t. j. zahvalimo se Gospodu, svojemu Bogu, in svoje roke sklene, ter se z glavo prikloni, kakor da bi bil svetlobo božjega veličastva ugleдал, in bi se želel pred njim do tal ponižati. — Služabnik odgovorí: «Dignum et justum est,» t. j. spodobno in prav je.

Zdaj mašnik našteva, zakaj se pri tej sv. maši zlasti zahvaljumo in zakaj posebno Boga častimo in hvalimo; proti koncu pa Boga ponižno prosi, naj nam pripusti, pridružiti se zveličanim duhovom, ter ga hvaliti in častiti z vsemi angelji, kateri neprenehoma in v en glas pravijo:

2.) «Svet, svet, svet, Gospod, vsegamogočni Bog! Polna so nebesa in zemlja tvoje slave. Hozana po višavah! Bodi češčen, ki pride v imenu Gospodovem. Hozana po višavah.»

Beseda hozana toliko na znanje daje, kolikor naše: Bog ga ohrani! besede, s katerimi cesarja sprejemamo.

To je predglasju sklep, katerega je nekdam ljudstvo pelo in ga še zdaj tam poje, kjer se sv. maša v domačem jeziku opravlja. — V znamenje, da se je ta sklep pričel, strežnik trikrat z zvončekom pozvoni. Pa tudi za to se pozvanja ali posebna sveča prižge ali še več bakelj, da se verni opominjajo, šerčno in pobožno moliti, kolikor naj bolj morejo, da vredno pozdravijo ljubega Izveličarja, ki se že pripravlja in bliža, na altar stopiti v najjimenitnišem delu sv. maše: v spreminjevanji.

Predglasje ni pri vsaki sv. maši eno; enajstero jih imamo; desetero za večje praznike in godove (za božič, razglašenje, post, za praznike sv. križa, za velikonoč, vnebohod, binkošti, za praznike presv. Trojice, Matere božje in apostelnov), eno pa sploh za vsak dan, kadar ni nobenega posebnega godú.

V naših krajih je navada štirikrat, drugod trikrat pozvanjati pri sv. maši: pri razgernjevanji keliha pred darovanjem, konec predglasja, pri povzdigovanji in pri sv. obhajilu.

V nekaterih naših krajih je lepa in posnemanja vredna navada, zlasti o praznikih in nedeljah z velikim zvonom v zvoniku pozvanjati, ne le iz spoštovanja do poglavitniših delov sv. maše, temuč zlasti naznanilo tistim (bolnikom in njihovim strežnikom), ki bi bili radi pričujoči pri sveti maši, pa jim ni mogoče; da se domá z mislimi, željami in molitvami sklenejo ž njimi, ki so pri sveti maši.

III. del sv. maše.

§ 22.

Spreminjevanje sploh.

Spreminjevanje je sv. maše najsvetejši del, v katerem se kruh in vino spremenita v teló in kri Jezusa Kristusa. — Spreminjevanje se vedno po enem in nespremenljivem pravilu (kanon) godí, za to se ta del sv. maše imenuje »kanon«, ki je sestavljen iz lastnih besed Gospodovih, iz apostoljskih sporočil in iz pobožnih molitev in naredeb sv. papežev.

Molitve v kanonu se po cerkveni zapovedi na tihoma molijo iz visocega spoštovanja, ki gré naj svetejši skrivnosti; od tod se kanon tudi imenuje »tiha sv. maša«.

Strežnik pri tihi maši nič ne odgovarja. Kakor je namreč véliki duhoven v starem zakonu sam šel za ogrinjaló v naj sve-tejše, da bi tam ljudstvo spravil z Bogom, ravno tako se tudi mašnik nove zaveze od ljudi popolnoma loči, sam pred sedež božji stopi, se z Bogom v prijazen in tih pogovor spustí in naj Svetejšega za vse verno ljudstvo moli. Na jutrovem še celo mašnika pri spreminjevanji z ogrinjalom zagernejo, da ga očem pričujočega ljudstva odtegnejo.

§ 23.

Molitve pred spreminjevanjem.

1.) Mašnik tiho mašo s tem prične, da oči in roke proti nebu povzdigne, v znamenje svojih gorečih željá, s kterimi Jezusa z nebes na altar pričakuje, da bi kruh in vino spreobernil v svoje teló in svojo kri in nekervavo daritev opravil; potem roke pred seboj sklene, in se z životom prikloni, v spoznanje svoje ne-vrednosti pred božjim sedežem stati, sklenjene roké na altar nasloni, ter moli:

»Ponižno te tedaj prosimo, neizmerno usmiljeni Oče! po Jezusu Kristusu, tvojem sinu, Gospodu našem, da

sprejni in posveti te † ponudbe, ta † darila, te † prečiste svete darove, katere ti darujemo zlasti za tvojo sveto cerkev, da ji mir daš, jo varuješ, jo v edinosti ohraniš in vladaš po vsem svetu; pa tudi za tvojega služabnika našega papeža I. in našega škofa I. in našega cesarja I. in za vse, kateri se prave katoliške in apostoljske vere deržé.«

Blagoslavljanje mašnih darov v znamenji sv. križa pomenja, da moremo le po Kristusu od Bogá kaj dobiti in le po njem Bogu prijetni biti.

2.) Zdaj mašnik za tiste, katerim hoče sad svete maše zlasti nakloniti, kakor tudi za vse pričujoče moli. Ta molitev se imenuje »memento«, t. j. spomin za žive (commemoratio pro vivis);

3.) da bi mašnikova molitev bolj krepka bila, oberne se k prečisti devici Mariji, sv. apostelnom, mnogim mučencem in vsem svetnikom sploh, ter jih njihove priprošnje prosi. Aposteljne po imenu kliče in tudi mučence iz prvih časov kerščanstva;

4.) ko so se mašnik in verni s svetniki v nebesih sklenili in njihovi prošnji priporočili, mašnik svoje roke stegne, jih derži nad darjenim kruhom in vinom in med tem tako-le moli:

»Prosimo te torej, o Bog! sprejmi potolažen ta dar, katerega ti darujemo tvoji hlapci in z nami vred vsa tvoja družina; daj nam v tvojem miru preživeti svoje dni, reši nas večnega pogubljenja in daj nam štetim biti med tvoje izvoljene. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.«

Kakor so duhovni stare zaveze svoje roke pokladali na glavo tisti živini, ki je bila Bogu v dar namenjena v znamenje, da so svoje in grehe vsega ljudstva nanjo znesli in jo namesto vseh dali v klalni dar, tako mašnik nove zaveze s poklado rok nad mašne darí naznanja, da je Jezusova daritev prava namestilna daritev za grehe vsega svetá.

5.) S sklenjenima rokama zdaj mašnik moli:

»Daj, te prosimo, o Bog, da bo ta dar ves † posvečen, † sprejet, † poterjen, resničen in prijeten, da nam bo spremenjen v † teló in † krí tvojega preljubega Sina, Gospoda našega, Jezusa Kristusa.«

§ 24.

Spreminjevanje kruha in vina in povzdigovanje.

1.) Nezapopadljivi čudež božje vsegamogočnosti pride zdaj na versto. Dozdaj je mašnik govoril in delal le v imenu vernega ljudstva; zdaj pa govori in dela v imenu Jezusa Kristusa, čegar namestnik je. Mašnik dela ravno to, kar je, kakor nam sv. evangelij

pripoveduje, delal Jezus pri zadnji večerji. Vzame v roke kruh in govori: »On (Jezus) je pred svojim terpljenjem tisti dan vzel kruh v svoje svete in častite roké, in vzdignil očí proti nebu k tebi, svojemu vsegamogočnemu Očetu, ter zahvalil in ga posvetil, razlomil, ter dal svojim učencem, rekoč: vzemite in jejte vsi od tega,

zakaj, to je moje teló“.

In glej! na te besede se zgodi velik čudež božje neizkončne ljubezni do nas. Kruh se spremeni v Kristusovo rešnje teló; nič več ni kruha, ampak v podobi kruha je zdaj v mašnikovih rokah Jezus Kristus sam pričujoč z dušo in s telesom, s kervjo in mesom, kakor Bog in človek; torej mašnik pripogne desno koleno do tal pred sv. rešnjim telesom, da Jezusu skaže božjo čast; želi pa, da bi ga tudi verni kristijani po cerkvi molili, torej sv. rešnje teló nad glavo povzdigne ter je pokaže klečečemu vernemu ljudstvu, da je moli, ter na persi terkaje prosi odpuščenja grehov.

2.) Ko je mašnik presveto rešnje teló iz rok dejal na korporale, odkrije kelih, ga v roke vzame, rekoč:

»Ravno tako je vzel po večerji tudi ta prečudni kelih v svoje svete in častite roké, zopet se zahvalil in ga posvetil ter dal svojim učencem, rekoč: vzemite in pijte vsi iz njega,

zakaj, to je kelih moje kerví,

nove in večne zaveze, skrivnost vere, katera bo za vas in za njih veliko prelita za odpuščenje grehov.«

»Kolikorkrat boste to delali, storite v moj spomin.«

In s temi besedami je vino v Jezusovo rešnjo krí spremenjeno, in več ni vina, je pa v podobi vina v kelihu Jezus Kristus pričujoč z dušo in telesom, s kervjo in mesom, kakor Bog in človek; torej mašnik pred sv. rešnjo kervjó desno koleno do tal pripogne v znamenje, da jo moli in ji skaže naj večo čast, katera gre le samemu Bogu; in da bi jo tudi pričujoči po cerkvi molili, jo v kelihu povzdigne in nad glavo pokaže vernim.

Pri povzdigovanji sv. rešnjega telesa služabnik z malim zvončekom požvenklja, ter verne opominja, da z živo vero in s terdnim zaupanjem molijo Jezusa v presv. rešnjem telesu. — Pri slovesni sv. maši subdijakon med povzdigovanjem sv. rešnje teló in rešnjo kri kadí.

§ 25.

Molitve po spremenjenji.

1.) Mašnik zopet v imenu vernega ljudstva moli, rekoč:

»Po tem povelji tedaj obhajamo, o Gospod, mi tvoji hlapci in tvoje sveto ljudstvo, spomin presvetega ter-

pljenja, od smerti vstajenja in častitega vnebohoda ravno tega Kristusa, Sina tvojega, Gospoda našega, in darujemo tvojemu prečudnemu veličastvu od tvojih darov in daril ta čisti † dar, ta sveti † dar, ta brezmadežni † dar, sveti † kruh večnega življenja in kelih † večnega izveličanja.«

Križi, ki jih mašnik po spreobrnjenji kruha in vina dela, vse kaj družega pomenijo, kakor pred spreobrnjenjem. Mašnik kruh in vino v znamenji sv. križa blagoslavlja, torej križi pred spreobrnjenjem pomenijo le prošnjo, da bi Bog na ta dar poslal svoj blagoslov; da bi bila naša daritev po neizkončnem zasluženju Jezusove smerti na križi Bogu všeč, nam pa zaslužljiva; da bi se kruh in vino spreobrnčila v Jezusovo rešnje teló in njegovo rešnjo kri, kadar bo mašnik Jezusove besede nad kruhom in vinom izgovoril.

Po spreobrnjenji pa križi pomenjajo, da je na altarji ravno tisto Jezusovo teló, ki so je bili Judje na križ pribili, ravno tista kri, ki je iz Jezusovih ran tekla, da je torej sv. maša le ponavljanje tiste daritve, ki jo je Jezus na križi opravil, po kateri nam dohajajo vsi blagoslovi božji.

2.) Mašnik moli:

»Poglej na te darí s potolaženim in milostivim obličjem in sprejmi jih, kakor si bil sprejél dari svojega hlapca, pravičnega Abeljna, in daritev našega očaka Abrahama, in pa sveto daritev in brezmadežno posvečbo, katero ti je daroval tvoj véliki duhoven Melkizedek.«

Ta sveta daritev je sicer že sama na sebi Bogu neizkončno prijetna, ker se v nji Jezus sam nebeškemu Očetu daruje: vendar ga prosimo, da bi jo Bog milostivo sprejel, ker je tudi naša daritev, t. j. da bi tudi mi bili Bogu tako prijetni, kakor so bili pobožni očaki, katere imenujemo in ki so bili predpodobe Kristusove in njegove prave daritve.

3.) Mašnik moli:

»Ponižno te prosimo, vsegamogočni Bog, reci primesti té darí po rokah tvojega svetega angelja na tvoj visoki altar, pred tvoje božje veličastvo, da homo vsi, kar nas bo deležnih tega altarja, in zavžilo presveto † teló in presveto † kri tvojega Sina, napolnjeni z vso nebeško dobroto in milostjo. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.«

Med to molitvijo prvič prekriža mašnik presv. zakrament, drugič pa sam sebe.

§ 26.

Spomin za mertve, blagoslavljanje vseh narurnih pridelkov.

Z naslednjimi molitvami mašnik sad ali dari sv. maše v prid naklanja:

1.) Vernim dušam v vicah (commemoratio pro defunctis), rekoč:

»Spomni se tudi, Gospod, svojih služabnikov in služabnic I. I., ki so šli pred nami z znamenjem vere in spé v miru.«

Po teh besedah obmolčí in se z nagnjeno glavo spominja tistih mertvih, za katere je posebno dolžan moliti: potem roke razpne, glavo vzdigne ter dalje moli:

»Prosimo te, Gospod, da té in vse, kateri v Kristusu počivajo, deneš v kraj hladú, luči in mirú. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.«

2.) Živim kristijanom, rekoč:

»Tudi nam grešnikom, svojim služabnikom, ki v tvoje veliko usmiljenje zaupamo, daj kaj deleža in družbo s svojimi aposteljni in mučenci in vsemi svetniki (zdaj jih nekoliko imenuje), v katerih družbo nas vzemi ne zavoljo našega zasluženja, ampak zavoljo svoje milosti. Po Kristusu, Gospodu našem.«

Pri besedah: »tudi nam grešnikom,« katere bolj glasno izgovori v znamenje očitnega spoznanja svojih grehov, se na persi udari, kakor se je cestninar nekedaj terkal v Jeruzalemškem tempeljnu, v znamenje ponižnosti in kesanja.

4.) Mašnik dalje moli:

»Po katerem vse te dobrote, Gospod, vselej stvariš, † posvetiš, † oživiš, † blagosloviš in nam podeliš.«

S temi besedami so njega dní kruh in vino blagoslavljali, kar so potlej konec maše razdelili med tiste, ki niso še smeli k sv. obhajilu pristopiti; papež Evtihijan je v 3. veku po Kristusu tudi zapovedal, da naj se sadje, med, mesó, zelišča in druge take reči na altar položé, da jih mašnik pred Očenášem blagosloví, in od Boga milosti prosi, da bi vse te darí v svoje izveličanje zavžili. — To blagoslavljanje med sv. mašo je v izhodnji cerkvi še v navadi in se imenuje »evlogion«; v zahodnji cerkvi pa je nehalo in se preneslo na druge čase, p. na velikonoč; molijo se pa te besede med prekríževanjem še zdaj pri sv. maši in mašnik v podobah kruha in vina, ki ste na altarji pričujoči, in tako rekoč nadomestujete vse narurne pridelke, blagoslavlja vso naturo.

Zadnje besede te molitve so:

»Po njem, ž njim † in v njem † je tebi Bogu † Očetu vsegamogočnemu, v edinosti svetega † Duhá vsa čast in slava od vekomaj do vekomaj. Amen.«

Te besede nam kažejo, da more samo Jezus Kristus Bogu dati tisto čast in slavo, ki so mu jo vse stvari v nebesih in na zemlji dolžne. — Pri zadnjih besedah mašnik sv. hostijo in kelih ob enem nekoliko povzdigne, kar pomenja, da je bil tudi Jezus na križ povzdignjen v božje poveličanje.

Strežnik odgovorí: Amen v imenu vernega ljudstva, da poterdi, kar je mašnik govoril.

IV. del sv. maše.

§ 27.

Sv. obhajilo sploh.

Sveto obhajilo je pravo zavžitje presv. rešnjega telesa in presv. Kristusove rešnje kervi.

§ 28.

Pripravljanje k sv. obhajilu: Očenaš, lomljenje hostije, jagnje božje, tri molitve pred sv. obhajilom.

1.) Ker med vsemi molitvami ni lepše in imenitniše memo Očenaša, ki ga je Jezus Kristus sam od besede do besede učil, zapovedala je sv. cerkev, da naj se mašnik in verni pred vsemi družimi molitvami z molitvijo sv. Očenaša za sv. obhajilo pripravljajo. In to po vsi pravici, ker Očenaš ima v sedmerih svojih prošnjah v sebi vse, česar koli smé kristijan od Bogá želeti in ga prositi za dušo in teló. — In da bi verni tolikanj bolj Gospodovo molitev spoštovali in se pri svoji pregrešnosti ne bali, Bogá imenovati svojega Očeta, ž njim po otročje govoriti in z otročjim zaupanjem prositi ga, jim mašnik pové, da je sam Kristus zapovedal, to molitev moliti, ko pravi:

»Z Izveličarjevo zapovedjo opominjani in ž njegovim božjim naukom podučeni si upamo govoriti:«

In po teh besedah se le začne Očenaš moliti.

Zadnjo prošnjo služabnik moli (pri slovesni maši pevci pojó) v imenu vernega ljudstva; mašnik pa molitev z besedo Amen sklene ter ž njo kakor božji namestnik v Jezusovem imenu prošnjo ponóvi.

Ker mašnik želi, da bi Bog od njega in vseh kristijanov vse hudo odverní, razlaga zadnjo prošnjo »Očenaša« ter dalje moli:

»Reši nas, prosimo, Gospod Bog, vseh zlegov, preteklih, sedanjih in prihodnjih, in daj nam milostljivo mir v naših dneh, da bomo s tvojo pomočjo vselej brez greha in obvarovani vse zmote.«

Med to molitvijo vzame mašnik pateno v desno roko, se ž njo prekriža, poljubi jo iz spoštovanja in hostijo nanjo položi.

2.) Ko je mašnik sv. rešnje teló na pateno dejal, odkrije kelih, poklekne, vstane in s patene sv. hostijo vzame, ter jo nad kelihom čez sredo prelomi, in polovico, ki jo ima v desnici, na pateno položi, rekoč: »Po ravno tem Gospodu našem, Jezusu Kristusu, Sinu tvojemu, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti sv. Duhá Bog«; — in od une polovice v levici še kosček odlomi, položi jo tudi na pateno, mali kosček pa še v desni roki med pervima perstoma nad kelihom derži in na glas moli, rekoč:

»Od vekomaj do vekomaj.«

Služabnik mu odgovori: »Amen.«

Mašnik stori potem s kosčekom tri sv. križe nad kelihom, rekoč:

»Mir Gospodov bodi vedno z vami.«

(Pax Domini sit semper vobiscum.)

Služabnik mu odgovori:

»In s tvojim duhom.«

Zdaj mašnik izpusti kosček sv. hostije v kelih, da se s presveto rešnjo kervjo zmeša in med tem moli:

»Ta zmes in posvečba telesa in kervi Gospoda našega, Jezusa Kristusa, bodi nam, ki jo prejmemo, v večno življenje. Amen.«

In kelih spet zakrije.

3.) Prelomljenje sv. hostije nas spominja:

- a) zadnje večerje, pri kateri je tudi Jezus kruh razlomil, in
- b) ločenja Jezusove duše od telesa ob njegovi smerti, katere spomin ravno obhajamo pri sv. maši.

4.) Zmešanje Jezusovega telesa z rešnjo kervjó pomenja:

- a) združenje Jezusovega telesa s kervjó in dušo v grobu, t. j. Jezusovo častito vstajenje;
- b) združenje in sklenitev Jezusa Kristusa s človekom pri sv. obhajilu; na to meri pozdrav: »Mir Gospodov bodi vedno z vami«;
- c) večno sklenitev Jezusovo s cerkvijo, katere glava je Jezus, udje pa so verni kristijani in vsi njegovi služabniki, ki se bodo z Bogom Očetom sklenili in bodo v tej sklenitvi večni

mir in pokoj vživali. K tej sklenitvi z Bogom v nebesih nas pa pripravlja sv. obhajilo, česar nas opominja molitev, med katero kosček sv. hostije med sv. rešnjo kri spusti.

5.) Mašnik se Jezusu prikloni ter trikrat reče:

»Jagnje božje, ki grehe svetá odjemlješ, usmili se nas;« tretjikrat pa pristavi: »daj nam mir,« in vselej se trikrat na persi udari v znamenje ponižnosti in kesanja zavoljo svoje pregrešnosti.

Potem mašnik še tri molitve pred sv. obhajilom moli.

a) Sv. obhajilo je znamenje mirú in edinosti, zato precej v prvi prosi za mir in edinost katoliške cerkve in vseh njenih udov.

V znamenje bratovske ljubezni so se verni pred sv. obhajilom poljubovali; ker je pa sčasoma to poljubovanje razuzdanim srcem začenjalo biti priložnost k nespodobnostim, morala se je ta lepa šega opustiti; spreobrnila se je v objemanje in je še dan današnji le še pri velicijah mašah z leviti med duhovščino pri altari v navadi. — Pri černih mašah se v znamenje velike žalosti opušča to objemanje in tudi molitev za mir.

b) Z drugo in tretjo molitvijo se pa mašnik za sveto obhajilo pripravlja ter prosi za odpuščenje grehov in za milost vredne prejeme presvetega rešnjega telesa in presv. rešnje kervi.

§ 29.

Sv. obhajilo.

Ko mašnik te molitve odmoli, poklekne s strahom pred sv. hostijo, da Jezusu vso čast skaže, zopet vstane in sv. hostijo v roke jemaje govori:

»Kruh nebeški bom prejel in klical v Gospodovo imé.«

Ali spominjaje se svoje nevednosti se trikrat na persi udari, vselej rekoč:

»Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ali reci le z besedo, in ozdravljena bo moja duša.«

Da vsi pričujoči vedó, kedaj mašnik te besede izgovarja, služabnik z zvončekom trikrat požvenklja.

Mašnik zdaj stori s sveto hostijo križ čez se v znamenje, da živo veruje, da bo prejel ravno tisto telo, ki je bilo na križi umorjeno, ter pravi:

»Telo Gospoda našega, Jezusa Kristusa, naj ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen;«

in presv. zakrament v podobi kruha zavžije.

Po nekolikem premišljevanji neizkončne Kristusove ljubezni in svoje neizmerne sreče, da ima zdaj pod streho svojega života Jezusa Kristusa, poklekne pred sv. rešnjo kervjó, vstane in s pateno skerbno pobira drobtinice sv. hostije s korporala, posterže jih med sveto rešnjo kri v kelih s patene in med tem moli:

»Kaj bom povernil Gospodu za vse, kar mi je dal?

— Kelih izveličanja bom vzel, in klical v Gospodovo imé. Klical bom v Gospoda ter oznanoval njegovo hvalo in v bom pred svojimi sovražniki.«

Na to vzame mašnik kelih, stori ž njim križ čez se v znamenje, da je v njem prava sv. rešnja kri Jezusova, in pravi:

»Kri Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen«; in presv. kri iz keliha izpije.

§ 30.

Po sv. obhajilu.

1.) Po sv. obhajilu mašnik prosi, da bi sad sv. obhajila vedno v sebi ohranil. Med molitvami kelih z vinom, ki ga služabnik vanj vlije in svoje perste, s katerimi se je sv. hostije dotikal, z vinom in vodo, ki ju služabnik nanje vlije, poplakne, ko bi se bila kaka drobtinica sv. hostije perstov prijela.

Med tem, ko mašnik po svojem obhajilu kelih z belim perličem briše in ga tako pregrinja, kakor ga je bil iz zakristije (žagrada) prinesel, služabnik mašne bukve na levo stran prenese.

2.) Ko je mašnik kelih zakril, gre k mašnim bukvam in iz njih nekatere svetopisemske besede bere, ki se jim *communio*, t. j. obhajilna molitev pravi. — Ta kratka molitvica je dan današnji namesto celega psalma, ki se je njega dní med obhajilom vernega ljudstva po cerkvi pel.

§ 31.

Konec ali sklep svete maše.

1.) Po obhajilni molitvi gre mašnik sred altarja, ga poljubi, oberne se k vernim, da jih pozdravi, rekoč: »Gospod z vami.« Služabnik mu pozdrav verne po navadi rekoč: »in s tvojim duhom.« — Potem gre mašnik precej zopet k mašnim bukvam, ter ondi moli *postcommunio*, t. j. poobhajilne molitve, s katerimi se zahvaljuje za sad sv. maše ter prosi, da bi vedno v nas ostal. — Poobhajilnih molitev je vselej toliko, kolikor je zbirnih in tihih, in se, kakor te, sklepajo: »Po Jezusu Kristusu G. n.« i. t. d.

2.) Po dokončanih poobhajilnih molitvah mašnik (veči del) mašne bukve zapre, gre zopet sred altarja, ga poljubi, oberne

se proti vernim, ter jih pozdravi, rekoč: »Gospod z vami.« — Ko je služabnik odgovoril: »in s tvojim duhom« mašnik vernim konec sv. maše napové, rekoč: »Idite, maša je minila (Ite, missa est).« — Služabnik v imenu vernih za srečo, da so mogli pri sv. maši biti, zahvalo izreče, rekoč: »Bogu hvala.« (Deo gratias.)

V postnih mašah v adventu, postu in predprazniške dni, kadar je pri maši modra ali vijolična barva, pravi mašnik, proti altarju obrnjen: »Zahvalimo Gospoda« (benedicamus Domino) v spomin nekedanje šege, ker njega dni niso hodili ljudje v zgoraj omenjenih dnevih precej po maši iz cerkve, temuč so še v cerkvi ostajali in po maši posebne molitve opravljali, torej se jim ni smelo reči, iz cerkve iti precej po maši, še le opominjati jih je bilo treba, da naj se še vnovič pripravijo, božjo hvalo prepevati.

3.) Mašnik se k altarju oberne, sklenjene roke nanj nasloni ter molí:

»Naj ti bo vseč, sveta Trojica, opravilo moje službe in daj, da bo daritev, ki sem jo nevreden človek pred očmi tvojega veličastva daroval, tebi prijetna, za me pa in za vse, za katere sem jo opravil, iz tvoje milosti spravna. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.«

Po tej molitvi mašnik želi pričujoče ljudstvo blagosloviti, torej poljubi altar, v znamenje, da on sam, takó rekoč, ta blagoslov od Kristusa prejme; potem roke in oči povzdigne proti nebu ter pravi: »Blagoslovi vas vsegamogočni Bog,« oberne se proti vernim, nad njimi križ stori, rekoč: »Oče, Sin † in sveti Duh.« — Služabnik odgovori: »Amen,« t. j. naj bi se spolnilo, kar nam voščiš.

4.) Naposled je zadnji evangelij, in sicer veči del začetek sv. evangelija, v katerem nam sv. Janez pred oči stavi neizkončno ljubezen Jezusovo do nas, da se je za nas včlovečil. — Nedelje, vsi dnevi v postu, kvaterni in nekateri predprazniški dnevi imajo svojo mašo. Kadar pa kateri teh dní obhajamo kak višji god, bere se maša višjega godú in imenovanih dní le spomin obhajamo, takrat je zadnji evangelij od nedelje ali dneva; torej strežnik mašne bukve prenese na evangeljsko stran.

Kakor je mašnik k altarju šel, tako gre tudi od altarja in sv. maša je sklenjena.

§ 32.

Černa sv. maša, t. j. maša za mertve v črni obleki.

Črna maša se imenuje tista sv. maša, ki se opravlja po mertvih (ali za verne duše v vicah) v črni obleki. Tudi černe maše so ali tihe ali pete (slovesne).

Černo mašo brati je pripuščeno: vseh vernih duš dan, večidel dan pokopa v pričo merliča in sploh tiste dni, ko obhajamo spomin svetnikov nižje verste (semiduplex).

Sv. maše za verne duše v vicah v črni obleki brati ni ravno treba, ker se vsaka maša, tudi o naj večih godovih, opravlja za žive in mertve; vendar pa verni želé, da se bere v črni barvi, ker je v nji več molitev zlasti za ranjce.

Črna maša se od drugih v obredu precej loči, in sicer:

1.) V začetni molitvi se izpušča ves 42. psalm, ker je tudi veselega zapopadka; pri črnih mašah nam je pa le terpljenje duš v vicah pred očmi.

2.) Vhodna (pristopna) molitev se vselej prične z besedami: »Večni pokoj jim daj, o Gospod, in večna luč naj jim sveti.« — Mašnik ne pokriža sebe, ampak čez mašne bukve z roko križ stori, v znamenje, da ne bo tolikanj za se, ampak veliko bolj za verne duše v vicah daritev sv. maše opravljal in jim torej precej v začetku večni mir in pokoj vošči po neizkončnem zasluženji Jezusove smerti na križi.

3.) Izpušča se gloria, ker je vesela pesem; ravno tako tudi aleluja. — Za gradualom pa se bere prelepa pesem: »Dan je ze.«

4.) Po evangeliju mašnik ne poljubi mašnih bukev in strežnik ne odgovori: »Laus tibi Christe«, ker verne duše, za katere se zlasti daruje, niso še popolne sprave in sklenitve z Bogom dosegle.

5.) Voda, ki se vinu prilije, se ne blagoslovi, ker voda pomenja verne, pri črnih mašah pa želi mašnik posebno dušam v vicah pomagati, in zlasti nje sadú te presvete daritve vdeležiti.

6.) Konec psalma pri umivanji rok se izpusti hvalnica: »Čast Očetu in Sinu in sv. Duhu« itd.

7.) Besedam: »Jagnje božje« se v prvo in drugo pristavlja: »daj jim pokoj« in v tretje: »daj jim večni pokoj,« in mašnik se ne udarja na persi, v znamenje, da Jezusa, nebeško jagnje, veliko bolj za mertve, kakor za se prosi.

8.) Perva molitev pred sv. obhajilom za mir in edinost svete cerkve se ne moli, v znamenje velike žalosti.

9.) Namesto: »Ite missa est« mašnik pravi: »Requiescant in pace«, t. j. »Naj v miru počivajo«, in služabnik odgovori: »Amen«.

10.) Konec sv. maše se ljudstvo ne blagoslovi, ker se pri črnih mašah zlasti za ohlajenje in rešenje vernih duš v vicah moli.

II. Oddelek.

O sv. zakramentih (svetstvih).

§ 33.

Obredi pri sv. zakramentih sploh.

1.) Zakrament je vidno znamenje nevidne milosti božje, ki ga je Jezus postavil v naše posvečenje. Vidna znamenja nevidne milosti ne naznanjajo le, oné jo tudi delé, kakor solnce ne naznanja le dneva, ampak ga tudi naredí.

2.) V obredu vsacega zakramenta je pomniti:

- a) vidno znamenje, s katerim je Jezus nevidno milost sklenil, in katero delí milost (bistvena znamenja);
- b) vidna znamenja, ki jih je cerkev pristavila (nebistvena znamenja), ki bistvena znamenja spremljajo ali obdajajo.

Da se zakrament veljalno podelí, ne smé se v bistvenih znamenjih nikdar nič opustiti ali spremeniti; pa tudi nebistvena znamenja, dasiravno niso potrebna k zakramentu, se ne smejo opuščati ali spreminjati zunaj sile.

3.) Cerkev je svetim zakramentom nekaj vidnih znamenj pristavila:

- a) da bi prejemalce z večim spoštovanjem do sv. zakramentov navdala ter je v njih povikšala; in da ž njimi verne opominja k vrednemu prejemanju sv. zakramentov pripravljati se;
- b) da nam pred oči postavi posebne milosti sv. zakramentov ter nam jih globokejše v spomin vtisne;
- c) da bi se zvikšala pobožnost in spoštovanje do sv. zakramentov tudi pri tistih, ki vidijo sv. zakramente deliti.

§ 34.

I. Sv. kerst (baptismus).

O svetem kerstu sploh.

1.) Sv. kerst je prvi in naj potrebníši zakrament, v katerem je nekerščeni človek z vodo in božjo besedo izvirnega greha in vseh pred sv. kerstom storjenih grehov očiščen in v Kristusu kakor nova stvar k večnemu življenju preroben in posvečen.

2.) Bistvo pri sv. kerstu je: da kerščevalec človeka z vodo oblije (ali pokropi) in med oblivanjem (ali kropljenjem) izgovarja besede: »I., Jaz te kerstim v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.«

K sv. kerstu je torej bistveno treba:

- a) Vode, in sicer prave narurne vode. Čeravno pa zadosti prava narurna voda, vendar cerkev veleva, da se pri slovesnem kerstu iz spoštovanja do sv. zakramenta jemlje blagoslovljena voda, in sicer tista, ki se blagoslavlja véliko in binkoštno saboto, ktera se torej tudi imenuje kerstna voda. — Jezus je po svoji neizkončni modrosti sv. kerstu v vidno znamenje odločil vodo, ker je bilo to vnanje znamenje že Judom znano in ker voda kaj očitno in živo naznanja milosti sv. kersta. Kakor namreč voda opere teló, ravno tako sv. kerst človekovo dušo očisti madežev vseh grehov; — kakor voda zemljo rodovitno dela, ravno tako sv. kerst človekovo dušo pripravno stori, doprinašati dela, ki so ji sad za véčno življenje, t. j. za nebesa zaslužljiva;
- b) da se človekovo telo na glavi z vodo zmoči, kar se more zgoditi s potapljanjem, kropljenjem ali z oblivanjem. Dan današnji se v katoliški cerkvi latinskega obreda kerst sploh z oblivanjem deli;
- c) da se med oblivanjem izgovarjajo imenovane besede, katere se kar nič ne smejo spremeniti.

3.) Vsak človek zamore veljalno kerstiti, bodi si stanú ali spola ali vere katerekoli, da le ima namen tako kerstiti, kakor je Kristus kerščevati veleval, in da tako kersti, kakor je Kristus zapovedal. — Redni delilec sv. kersta so pa škof ali mašnik in ž njihovim privoljenjem tudi diakon; zavoljo vnanjega reda in ker ima vsaka soseska svojega duhovnega očeta, smejo kerščevati le tisti duhovni, kateri so tisti občini predstojniki ali župniki in ž njihovim privoljenjem ali pooblastenjem drugi duhovni.

4.) Vsak še nekerščeni človek, da je le še v življenji, more veljalno kerščen biti, bodi si odraščen ali še otrok.

Ker je sv. kerst tako silno potreben, da brez njega ne more nikdo izveličan biti, imajo stariši sveto dolžnost skerbeti, da se njihov otroci, kakor hitro je mogoče, kerstijo. Pri otrocih kerst odlašati je silno nevarno.

5.) Sv. kerst se vsak čas in v vsacem kraji veljalno deli; vendar se pa spodobi, da se v blagoslovljenih ali svetih krajih, t. j. v cerkvi deli. Na domu se smé sv. kerst v smertni nevarnosti, sicer pa le s škofovim privoljenjem deliti.

6.) K sv. kerstu se od starodavnih časov botri jemljejo, da so kerščenikom tako rekoč duhovni stariši, priče podeljenega kersta, in da v imenu otrok apostoljsko vero molijo in kerstno obljubo storé. Botri dolžnost prevzamejo, ako otrokom stariši odmerjó ali so zanikerni, kerščence v katoliški veri zrediti in k pobožnemu življenju napeljevati. Treba je le enega botra, bodisi

možki ali ženska, k večemu se smeta pa dopustiti dva, toda nikoli dva enega spola. Ako jih več pride, so drugi le priče podeljenega kersta in ne stopijo v duhovno sorodstvo s kerščencem. K kerstu v sili pa botra še celó treba ni.

Botri ne smejo biti:

- a) Lastni stariši, koji že tako imajo dolžnosti, katere botri prevzamejo;
- b) redovniki in
- c) nedorastli, ker botrovih dolžnosti ne morejo izpolnovati;
- d) nekerščeni;
- e) nekatoličani;
- f) očitni grešniki;
- g) očitno izobčeni in
- h) taki, ki niso pri zdravi pameti ali v poglavitnih kerščanskih resnicah ne podučeni, ker od vseh teh ni pričakovati, da bi mogli in hoteli kerščence rediti v katoliški veri, ker so ji sovražni; pač bi bilo tudi nespodobno, ako bi boter slovesno v imenu kerščenca spoznaval, česar sam ne veruje ali ne vé.

7.) Kerščenec pri sv. kerstu imé dobi. Cerkev veleva, da se le imena svetnikov božjih pri sv. kerstu dajó, da ima nad svetnikom izgled pobožnega življenja in priprošnika (patrona) pri Bogu.

§ 35.

Obred sv. kersta pri otrocih.

A. Pred kerščevanjem.

1.) Kerščevanec pred cerkvenimi durmi duhovnega kerščevalca pričakuje. — Kdor še ni posvečen Jezusu Kristusu, našemu Gospodu, še ne sme z vernimi v hišo božjo stopiti. Mašnik v roketu in z vijolično štolo h kerščevancu pristopi, botra popraša, kako naj bo otroku imé in kaj od cerkve božje želi, rekoč: »I, kaj želiš od cerkve božje?« — Boter odgovori: »Vero«, t. j. kerščanstvo z vsemi zveličalnimi pripomočki. — Dalje mašnik popraša: »Kaj ti vera dá?« Boter odgovori: »Večno življenje«, t. j. večno izveličanje. — Potem kerščevalec dalje govori: »Ako hočeš iti v življenje, izpolnuj zapovedi: ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega sercá, in iz vse svoje duše, in iz vse svoje misli, in svojega bližnjega kakor samega sebe.« — S temi besedami kerščevalec naznanja, da vera brez izpolnovanja zapovedi, brez dobrih del, še ni zadosti za večno življenje.

2.) Duhovni kerščevancu trikrat v obraz dihne; pač lepo znamenje kerstnih milosti. Kakor je Bog prvemu človeku živ-

ljenje vdihnil, in Kristus aposteljnom sv. Duhá, ravno tako se v sv. kerstu človeku podeli čeznarurno dušno življenje, t. j. posvečujoča milost božja.

3.) Mašnik kerščevancu čelo in persi z znamenjem sv. križa zaznamenja. — S tem na znanje daje, da kerščeneec stopi v cerkev križanega Jezusa. Znamenje sv. križa na čelu kerščevanca opominja, da mora nauke križanega Jezusa verovati in če je treba, tudi očitno spoznati; na persih pa, da mora po njegovih naukih tudi živeti.

4.) Kerščevalec kerščevancu svojo roko na glavo položi in med tem polaganjem božje pomoči prosi. — Polaganje roke pomenja, da bo kerščevanec v posebnem božjem varstvu, s katerim mu bo tudi moč živeti po Jezusovih naukih.

5.) Duhovni kerščevancu nekoliko blagoslovljene soli v usta dene. — Sol je znamenje modrosti; kakor sol jedila dela jedilna in okusna ter varuje gnjilobe, ravno tako modrost dušo Bogu prijetno stori in greha varuje. Vera in življenje po veri, to je prava modrost, ki človeka stori prijatelja božjega ter ga varuje večnega pogubljenja.

Z dozdanimi znamenji cerkev kerstne milosti naznanja; treba pa je, da se tudi odpravijo zadržki, ki kerstne milosti opovirajo. Poglavitni zadržek je pa hudobnega duha oblast, kateri je človek po izvirnem grehu zapadel; — torej zdaj nasledovajo zarotovanja, s katerimi se hudobnemu duhu odvzame vsa oblast nad kerščevancem.

6.) Kerščevalec s slovesnimi molitvami in večkratnimi znamenji sv. križa opravlja zarotovanja, s katerimi v cerkvenem imenu zmagalno naznanja hudobnemu duhu, da jenjuje njegova oblast nad kerščevancem, ki bo zdaj zdaj pridružen cerkvi božji.

So pa tri zarotovanja, konec katerih mašnik detetu čelo s palcem prekriža, rekoč: »In tega znamenja sv. križa, katero mu na čelo damo, si, hudobni duh, nikdar ne prizadevaj (podstopaj) oskruniti. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.«

7.) Mašnik kerščevanca v cerkev h kerstnemu kamenu pelje; konec štole na njega položi in na štolo svojo desno roko v znamenje božjega varstva, katero čuje nad njim, in pravi: »I., — pojdi v cerkev božjo, da boš s Kristusom večnega življenja deležen. Amen.«

Ko pridejo do kerstnega kamena, mašnik in botri molijo apostoljsko vero in Očenaš, ki sta poglavitni del kerščanske vere in kerščanskega upanja.

8.) Duhovni kerščevancu ušesi in nosnici s slino pomaže, rekoč: »Efeta«, t. j. »odpri se«. — To spominja na čudež, s katerim je bil gluhomutec ozdravljen, in naznanja, da naj kerščevanec rad

poslušá božjo besedo ter si prizadeva, s pobožnim življenjem »lepa dišava biti pred Bogom« po besedah sv. Pavla. (2. Kor. 2, 15.)

9.) Kerščevalec kerščevanca poprašuje: «Ali se odpoveš hudiču? — in vsemu njegovemu dejanju? — in vsemu njegovemu napuhu?» —

Boter na vsako vprašanje odgovori: »Se odpovem.« — Potem mašnik kerščevancu persi in medplečje s sv. kerstnim oljem (oleum catechumenorum) mazili. — V starih časih so se bojevalci z oljem mazali, da so bili pri bojevanji krepkejši in gibčnejši; ravno tako se kerščevanec pomazili v znamenje, da v sv. kerstu prejme duhovno moč, protiviti se vsem izkušnjavam hudobnega duha in lastnemu mesenemu poželenju, in sladki jarem Gospodov nositi, t. j. njegove zapovedi izpolnovati.

Zdaj kerščevalec vijolično spokorno štolo z belo, veselo spremení; zakaj že se bliža trenutek, ki bo kerščevanec prerojen za nebesa. Še enkrat mašnik kerščevanca poprašuje, rekoč: »Ali veruješ v Bogá, vsegamogočnega Očeta, stvarnika nebes in zemlje? — Ali veruješ v Jezusa Kristusa, njegovega Sina, edinorojenega, ki je bil rojen in je terpel? — Ali veruješ v sv. Duhá, sv. kato-liško cerkev, občestvo svetnikov, odpuščenje grehov, vstajenje mesá in večno življenje?» — Boter na to trojno vprašanje odgovarja: »Verujem.« — Potem kerščevalec še vpraša: »I., ali hočeš kerščen biti?» — Boter mu odgovori: »Hočem.«

Odpovedovanje hudobnemu duhu in spoznavanje poglobitvinih verskih resnic sta bistvena dela kerstne obljube in tudi vsega kerščanskega življenja. Torej smo dolžni, kerstno obljubo večkrat ponavljati, t. j. to, kar so kerstni botri v našem imenu obljubili, tudi prostovoljno obljubovati; kerstno obljubo zlasti ponavljajmo: rojstni in kerstni dan, v dan svojega godú, ki nam pred oči stavi izgled našega nebeškega priprošnika, in tudi vselej pred ali po sv. obhajilu.

B.) Pri kerščevanji.

Kerščevalec kerščevancu glavo trikrat z vodo oblije, v znamenji sv. križa, in med oblivanjem govori: »I., jaz te kerstim v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duhá.« — Oblivanje se godí v podobi križa v znamenje, da ima sv. kerst svojo moč v Jezusovi daritvi na križi, in sicer na glavi, ker je glava poglobitvni del našega telesa. Med kerščevanjem boter otroka na rokah drží, botra pa desnico nanj položí.

C.) Po kerščevanji.

1.) Duhovni kerščencu glavo na temenu med molitvijo s sv. krizmo mazili. — To maziljenje naznanja, da je kerščenec že ud duhovnega telesa Kristusovega in da ima delež njegove du-

hovsky in kraljevske časti; duhovske, ker se vdeležuje daritve sv. maše in se z zvesto pokorščino Bogu v prijetni dar daruje; kraljevske pa, ker je pri sv. kerstu postal dedič Jezusa Kristusa, s katerim bo v nebesih kraljeval.

2.) Mašnik na kerščenega belo oblačilo položi, v znamenje, da ga je sv. kerst popolnoma očistil, in v opomin, da naj prejeto kerstno čistost in nedolžnost prinese pred sodnji stol Gospoda našega, Jezusa Kristusa, da prejme večno življenje.

3.) Poslednjič duhovni kerščenemu prižgano svečo v roko podá v opomin, da hodi v luči sv. evangelija, terdno in nepremakljivo derži se Jezusovih naukov ter po njih vedno ravná svoje življenje.

Popisane obrede sv. kersta smejo le mašniki opravljati. — Kadar se kerst delí v sili, opravijo se le kerstna (bistvena) znamenja. Ako pa otrok pri življenji ostane, dostavijo se tudi še ne-bistvena. Kerstna znamenja se ne smejo nikedar ponavljati. Le kadar duhovni dvomi, da bi bil otrok v sili prav in veljalno kerščen, vse obrede sv. kersta opravi, toda bistvenemu obredu pristavi: »Ako še nisi kerščen, te kerstim« i. t. d.

II. Sv. birma (poterdba, poterdilo, confirmatio).

§ 36.

O sv. birmi sploh.

1.) Sv. birma je zakrament, v katerem sv. Duh kerščenega človeka s poklado škofovih rok, s sv. krizmo in z božjo besedo v milosti poterdi, da svojo vero stanovitno izpoznáva ali terdi in po nji živi.

2.) Bistvo sv. birme je:

a) maziljenje s sveto krizmo; krizmo imenujemo oljkino olje, kateremu je nekoliko balzama primešanega; škof jo véliki četertek z družimi sv. olji posvečujejo. — Sv. krizma kaj lepo milost sv. birme naznanja. Olje zavoljo svoje maščobe v svetem pismu pomenja vso srečo in milost; — in pri sv. birmi človek v resnici prejme vse darove sv. Duhá; — dalje olje udom moč in gibčnost podelí, zato so si v starih časih bojevalci ude z oljem mazali; tudi pri sv. birmi duša zadobí moč za boj s sovražniki našega izveličanja. — Balzam pa lepo dišavo daje, ravno tako naj tudi birmanec, ker je polnost milosti zadobil, lepo dišavo kerščanskih čednosti okoli sebe razširja in stanovitno izpoznava sv. vero ter druge izpodbuja z lepim izgledom;

- b) poklada škofovih rok med maziljenjem, znamenje posebnega varstva sv. Duhá, in
 c) molitev.

3.) Redni delilec sv. birme so škof; zamore pa birmovati tudi mašnik, katerega papež v to pooblastijo, n. pr. misijonarji.

4.) Vsak kerščen pa še ne birmani človek more sv. birmo veljalno prejeti. — Primerno pa je, da otroci sv. birmo še le prejmejo, kadar k pameti pridejo; zato je svetovati, da se ta zakrament navadno odloži do sedmega leta.

K vredni prejemi sv. birme je treba:

- a) da je birmanec v stanu milosti božje,
 b) da je dobro pripravljen, t. j. da je v poglavitnih kerščanskih resnicah dobro poduččen, in da ima serčne želje po milosti sv. Duhá, katere naj v goreči molitvi prosi.

5.) Sv. birma se smé vsak čas deliti; zlasti se pa delí o binkoštih, ker je ravno binkoštno nedeljo pervikrat prišel sv. Duh v zakramentu sv. birme, in sicer nad aposteljne.

6.) Po starodavni navadi se tudi k sv. birmi botri jemljejo, da birmancem v duhovnem boji na strani stojé z ukom, svetom, opominjevanjem in lastnim izgledom. Kakor kerstni boter s kerščencem, tako tudi birmenski boter z birmancem v duhovno sorodstvo stopi.

Birmenski boter mora z birmancem biti enega spola, že birman in starosti, v kateri more izpolnovati botrove dolžnosti. Lastni stariši, očitno neverni ali očitni grešniki in nekatoličani ne smejo botri pri sv. birmi biti. Tudi naj bo birmenski boter drug od kerstnega botra.

7.) Pri sv. birmi se birmancu zopet imé svetnika božjega dá, in sicer botrovo; če sta pa boter in birmanec enega imena, škofovo; ako so pa vsi trije enega imena, dano je birmancu na voljo, izbrati si birmensko imé.

§ 37.

Obred sv. birme.

1.) Napovedani dan se birmanci s svojimi botri v cerkvi snidejo in s serčnim hrepenenjem po sv. zakramentu v molitvi škofa pričakujejo. Ko škof v cerkev pridejo, podajo se na svoj sedež, da se v cerkvena oblačila oblečejo; birmanci pa takó v versto stopijo, da je za vsacim njegov boter, birmanci moškega spola na moški, ženskega pa na ženski strani.

2.) Škof stopijo pred altar ter prično moliti nad birmanci, kateri med molitvijo klečé. — Škof se k birmancem obernejo in s sklenjenima rokama v začetku molitve prosijo, da bi sv. Duh

prišel nad birmance ter jih varoval vsacega greha; — potem roke nad njimi razprostrejo in s povzdignjenim glasom molijo, rekoč:

»O Bog, pošlji nad nje sv. Duhá z njegovimi sedmerimi darovi«. — Odgovor: »Amen«. — »Duhá modrosti in umnosti«. — Odg.: »Amen«. — »Duhá svetovanja in moči«. — Odg.: »Amen«. — »Duhá učenosti in pobožnosti«. — Odgovor: »Amen.« — »Napolni jih s svojim strahom.«

Končavši molitev škof nad vsemi znamenje sv. križa naredé. — To molitev prvi blagoslov imenujemo. Poklada rok pomeni, da sv. Duh birmanca vzame v svoje posebno varstvo, ter ga poterdí v dobrem.

3.) Potem gredó škof k vsacemu birmancu posebej, dadé mu imé in vsacega s sveto krizmo na čelu mazilijo, rekoč: »I. — Zaznamenjam te z znamenjem križa in te poterdim z mazilom iz veličanja: v imenu Očeta in Sina in sv. Duhá.« Odgovor: »Amen«. — Maziljenje se godí v znamenji križa v opomin, da nam je milost sv. Duhá zadobila Jezusova smert na križi; na čelu pa v poduk, da se birmanec nikdar ne smé sramovati sv. križa, ampak da je dolžan, očitno izpoznavati vero v križanega Jezusa. —

Med maziljenjem boter desno roko na desno birmančevo ramo položi, s čimur pokaže, da hoče vedni pomočnik in varuh biti mlademu Kristusovemu bojevalu.

Po maziljenji duhovnik birmancu čelo s pavolo zbríše, boter pa mu je z vezilom zaveže, katero drug duhovnik odveže, ki mu še enkrat čelo obriše.

4.) Škof birmanca nekoliko na lice udarijo, rekoč: »Mir bodi s tabo.« Udarec birmanca opominja, da mora po Jezusovi veri stanovitno živeti in jo serčno do smerti pričati, ko bi moral še toliko terpeti zavoljo nje. — Voščilo mirú pa je birmancu v tolažbo, da bo pravega mirú deležen le tisti, ki zavoljo Kristusa in po njegovem izgledu prenaša vse težave in bridkosti.

5.) Poslednjič škof vse birmance še blagoslové, memo družih besed, rekoč: »Blagoslovi † naj vas Gospod iz Siona, da boste jeruzalemske blagre gledali vse dni svojega življenja in imeli večno življenje.« Odg. »Amen«. — To je zadnji blagoslov, pri katerem morajo vsi birmanci pričujoči biti.

Po prejetem zakramentu naj birmanci zahvalno molitev opravijo; dan sv. birme naj si dobro v spomin vtisnejo ter si ga med naj imenitniše dneve svojega življenja štejejo. Večkrat naj se tega dneva spominjajo, zlasti o binkoštih, ter ponavljajo sklep, vero v križanega Jezusa brez vsacega strahu izpoznavati z besedo in dejanjem.

Botri naj si dobro zapomnijo, da ne smejo birmancu nikedar, zlasti birmenski dan ne, biti v pohujšanje; darila, ki jih dadó birmancem, naj jim nikedar ne bodo v spodtiklje; bodo naj pa lepi in primerni spominki veselega dneva in vedni opomini lepega kerščanskega življenja.

III. Presv. rešnje teló (Eucharistia).

§ 38.

O presvetem rešnjem telesu sploh.

1.) Presveto rešnje teló je naj svetejši zakrament, je pravo teló in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina.

2.) Sveto obhajilo je resnično zavžitje presvetega rešnjega telesa duši v hrano ali živež.

3.) Sveta cerkev latinskega obreda vernim sv. obhajilo le v podobi kruha delí; sam mašnik je pri sv. maši v obéh podobah prejema.

V prvih časih so je tudi kristijani, ki so bili pri sv. maši pričujoči, v obéh podobah prejemale, zunaj sv. maše pa navadno le v podobi kruha.

4.) Cerkev je sv. obhajilo le v podobi kruha zapovedala iz naslednjih vzrokov:

- a) v oziru presvetega zakramenta samega, da ga varuje vse nečastí, ker se podoba vina lahko razlije in se ne dá tako dobro in dolgo hraniti;
- b) v oziru vernih, da jim sv. obhajilo izlajša, ker nekateri podobe vina ne smejo piti, nekaterim pa se studi piti iz ravno tistega keliha, iz katerega tudi drugi pijejo;
- c) tudi vina v vsacem kraji ni lahko dobiti;
- d) v oziru vere, krivovercem nasproti, ki so tajili, da bi bil Jezus le v eni podobi resnično pričujoč.

5.) Presveto rešnje teló prejemati nam Jezus zapoveduje (Jan. 6.); zlasti smo je dolžni prejeti v nevarni bolezní, v smertni nevarnosti in sploh večkrat v življenji. — Kolikokrat naj sv. obhajilo prejmemo, to določiti je Jezus svoji cerkvi prepustil. V prvih kerščanskih časih so verni navadno pri vsaki sv. maši, pri kateri so bili, k sv. obhajilu pristopali; ko so kristijani mlačnejši postajali, zapovedala je cerkev, trikrat v letu presv. rešnje teló prejeti: o božičnem, velikonočnem in binkoštnem času; dan današnji pa zapoveduje, da je vsak kristijan, ki je pri pameti in v veri podučen, vsako leto naj manj enkrat prejme, in sicer o velikonočnem času. Kdor ga iz kakoršnih koli vzrokov

o velikonočnem času ne prejme, dolžan je, kakor hitro mu bo mogoče, po velikonočnem času je prejeti.

Da presv. rešnje teló prejema jmo o velikonočnem času, zapovedala je sv. cerkev zato, ker je Jezus ravno o tem času presveti zakrament postavil, in v opomin, da novo življenje ravno o tem času pričnimo, v katerem je Kristus od smerti vstal. — Spomladi se tudi vsa natura prenavlja.

Sv. velikonočno obhajilo po cerkvenih željah v svoji župnijski cerkvi prejema jmo; le iz tehtnih vzrokov ali kjer je splošna drugačna navada, sme se v kateri cerkvi koli zgoditi.

Sv. cerkev tudi serčno želi, da bi verni večkrat prejema li sveto obhajilo. K večkratnemu sv. obhajilu nas priganja ljubezen do Jezusa in lastna korist.

6.) Za vredno sv. obhajilo je treba dvojne priprave: dušne in telesne.

Dušna priprava je v tem:

- a) da človek skerbno preiskuje, če je brez smertnega greha; ako se smertnega greha zavé, mora pred sv. obhajilom v pokori z Bogom spraviti se. Kdor se pa po izpovedi spomni smertnega greha, ki ga je brez svojega zadolženja pozabil pri izpovedi povedati, naj tudi, ako se lahko zgodi, še pred sv. obhajilom k izpovedi gré; ako se pa lahko ali celó ne more zgoditi, naj se pozabljenega greha skesá ter se ga pri prihodnji izpovedi izpové;
- b) da se človek prizadeva, tudi malih odpustljivih grehov očistiti se;
- c) da človek obudi vero, upanje in ljubezen, in serčno hrenení, z Jezusom skleniti se, ter se mu popolnoma izročiti. Tudi se svetuje, pred sv. obhajilom in po sv. obhajilu, ako je mogoče, pri sv. maši biti.

Telesna priprava k sv. obhajilu pa je v tem:

- a) da je človek od prejšnje polunoci tešć, t. j. da ni celó nič zavžil ali pil. Tešć biti je pod smertnim grehom zapovedano iz spoštovanja, ki se spodobi presvetemu zakramentu.

Bolnikov, ki sv. rešnje teló prejmejo v popotnico, ta zapoved ne veže;

- b) da človek snažno oblečen stopi k mizi Gospodovi in da se vsega zderží, kar bi premajhno spoštovanje do sv. rešnjega telesa razodevalo, če tudi samo na sebi ni pregrešno.

7.) Sv. obhajilo se ne delí: sv. večer, véliki petek, po noči.

Navadno se sicer delí dopoludne, kakor se tudi sv. maša navadno le dopoludne opravlja, da bi se verni z večo pobožnostjo in bolj zbranim duhom obhajali; smé se pa, se vé da, tudi popoludne deliti njim, ki so tešći.

Za popotnico se presv. zakrament smé vsak čas deliti in prejemati.

§ 39.

Obred svetega obhajila.

Sv. obhajilo se smé deliti in prejemati pred mašo, med mašo, po maši in tudi zunaj maše. Ako se zunaj maše delí, morate se, kakor pri maši, dve sveči prižgati.

Sv. obhajilo se tako-le delí:

1.) Strežej z malim zvončekom verne k sv. obhajilu pokliče, potem pa očitno izpoved moli v imenu vernih, kateri med tem popolnoma kes nad svojimi grehi obudé.

2.) Mašnik sv. rešnje telo v kelihu iz tabernakeljna vzame, kelih na altar postavi, oberne se k vernim in moli nad njimi, rekoč: »Naj se vas usmili vsegamogočni Bog, naj vam odpusti vaše grehe ter naj vas pelje v večno življenje. — Prizanesenje, odvezo in odpuščenje vaših grehov naj vam podeli vsegamogočni in usmiljeni Gospod.« — S temi besedami mašnik ne podelí odpuščenja grehov, temuč le prosi odpuščenja, ker ga je strežej v očitni izpovedi njegove priprošnje prosil.

3.) Mašnik eno sv. hostijo iz keliha vzame in jo vernim kaže, rekoč: »Glejte jagnje božje, ki odjemlje grehe svetá«; — po tem trikrat zapored reče: »Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reci le z besedo, in ozdravljena bo moja duša.« — Verni te besede z mašnikom vred ponižno molijo ter se ske-sano trikrat na persi udarijo. Trikrat se te besede govore v znamenje, da so si svesti zadolženja in svoje nevrednosti.

4.) Mašnik gre k vsacemu posebej, blagoslovi ga s presv. rešnjim telesom v znamenji svetega križa ter je vsacemu posebej na jezik položi (v latinskem jeziku), rekoč: »Teló našega Gospoda, Jezusa Kristusa, ohrani tvojo dušo v večno življenje. Amen.«

Verni zahodnje cerkve sv. obhajilo klečé prejemajo, da izpoznávajo versko resnico, da je v presv. zakramentu Jezus resnično pričujoč, pred katerim se naj uklanjajo vsa kolena.

Opomin. V izhodnji cerkvi pa verni sv. obhajilo stojé prejemajo.

5.) Po sv. obhajilu, kadar se ne delí med sv. mašo, mašnik s sv. rešnjim telesom obhajance blagoslovi; če je pa sv. rešnje telo izpostavljeno, ali merlič ali mertvaški oder v cerkvi, ali če je ravno pred bil blagoslov s presv. rešnjim telesom, nad njimi le z roko znamenje sv. križa naredi, govoreč: »Blagoslov Boga vsegamogočnega, Očeta, Sina in sv. Duha pridi nad vas in vedno ostani nad vami.«

Po sv. obhajilu naj obhajanci nekoliko časa pobožno molijo, saj ni dražjega in milosti polnejšega časa od časa po sv. obhajilu.

Zahvaljumbo se Jezusu za neizkončno milost, ki nam jo je skazal, da je hotel k nam priti, ponižno ga molimo ter mu darujemo svojo dušo in telo, prosimo ga, da s svojo milostjo vedno v nas ostane; vero, upanje in ljubezen obudujmo, vse dobre sklepe ponavljajmo ter mu vse svoje reve in nadloge, dušne in telesne, tožimo.

§ 40.

Kako se sv. obhajilo bolnikom deli v popotnico?

Vsak kristijan v smertni nevarnosti je dolžan presv. rešnje teló prejeti. Sv. obhajilo, ki je bolniki na smertni postelji ali v smertni nevarnosti prejemajo, se imenuje popotnica, ker je naj močnejša dušna hrana na potu v nebeško domačijo, pravo duhovno zedinjenje z Bogom.

Sv. popotnica daje naj večo moč zoper izkušnjave hudobnega duha, in naj zdatniše tolažilo v smertni uri. Bolnik naj tedaj ne odlašá, prejeti sv. popotnice, ker je smertna ura sploh neznana, še bolj pa pri bolniku v nevarni bolezni.

Po cerkveni zapovedi se presv. rešnje teló očitno in slovesno k bolnikom nosi, in sicer v naslednjem redu:

- a) Iz cerkvenega stolpa se verni s zvonom vabijo v cerkev, da bi prejeli blagoslov s sv. rešnjim telesom in je spremljali do bolnika.
- b) Mašnik sv. rešnje teló iz tabernakeljna vzame, pričujoče ž njim blagosloví ter pot do bolnika nastopi; pred njim gre cerkovnik, v levi roki nesé prižgano luč, v desni pa mali zvonček, s katerim pozvanja. — Prižgana luč pomenja ljubelega Izveličarja, ki nas skozi smertno temo vodi v nebeško svetlobo; pozvanja se pa, da verni, memo katerih se presv. rešnje teló nese, spodobno čast izkazujejo preljubemu Izveličarju ter ga milosti prosijo za bolnega človeka.

Prav lepa, ginljiva in posnemanja vredna je navada, da verni v mestih, terjih ali župnijskih vaséh presv. rešnje teló od cerkve do bolnika spremljajo in potoma molijo ali pojó sv. zakramentu na čast. Takemu pobožnemu spremljevanju je sv. cerkev tudi odpusteke podelila. — Ravno tako lepo in ginljivo je, da verni na kmetih iz vseh vasí, skozi katere mašnik presv. rešnje teló nese, presvetemu zakramentu pred vás naproti gredó, ter je z molitvijo ali petjem skozi vas spremljajo.

- c) Ko mašnik do hiše pride, kjer leží bolnik, spremljevalce pred hišo blagosloví s presv. zakramentom, potem v izbo

stopi rekoč: »Mir bodi tej hiši in vsem, ki v njej prebivajo.« — Pokropivši bolnika in izbo z blagoslovljeno vodo bolniku božjega varstva prosi.

- d) Bolnik se mašniku izpové, ako ni bil že poprej izpovedan, in potem sv. obhajilo med ravno tistimi šegami prejme, kakor zdravi; le besede, s katerimi mu mašnik sv. hostijo na jezik položi, so druge, namreč: »Brat (sestra), prejmi za popotnico teló našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki naj te varuje hudobnega sovražnika in pelje v večno življenje. Amen.«

Po sv. obhajilu mašnik za bolnika moli.

IV. Sveta pokora (Poenitentia).

§ 41.

O sv. pokori sploh.

Sveta pokora je zakrament, v katerem pooblaščen mašnik na božjem mestu grešniku po svetem kerstu storjene grehe odpusti, ako se jih prav kesá, se jih čisto izpové in resnično voljo ima, poboljšati se in pravo pokoro delati.

1.) K zakramentu sv. pokore je potrebno:

- a) od grešnikove strani, da se svojih grehov prav kesá, se jih izpové in za nje zadosť ali vsaj resnično voljo ima poboljšati se in zanje zadostiti, t. j. pravo pokoro delati;
- b) od mašnikove strani pa, da grešnika njegovih grehov odveže ali mu jih odpusti.

Opomba. Katekizem sicer našteva pet reči k zakramentu sv. pokore potrebnih; to, da se tukaj le tri imenujejo, naj nikogar ne moti, zakaj kesati in izpovedati se grehov človek ne more, ako jih ne vé in ne izpozna, k čemu pa je treba izpraševanja vesti; ravno tako je vsak pravi kes sklenjen z resničnim trdnim sklepom. Privzemi torej še to dvojje, in pet reči k sv. pokori potrebnih boš imel, kakor ti jih našteva vsak katekizem.

2.) Delilci zakramenta sv. pokore so škofje in po njihovem pooblaščenju tudi mašniki — Škofovo pooblaščenje je mašniku tako potrebno, da je odveza neveljalna, ako jo podeli nepooblaščen mašnik. Odvezo dati ali jo odreči je namreč sodba, katero spovednik nad grešnikom izreče; veljalno soditi kogá le zamore, kdor ima oblast čez njega, ki ga sodi. Škof so pravi in višji pastir vseh vernikov svoje škofije, ker so postavljeni »vladati cerkev božjo«, oni imajo torej oblast čez vse verne svoje škofije. Kdor tedaj hoče verne veljalno soditi, mora škofovo pooblaščenje imeti, t. j. škof morajo verne, da jih mašnik veljalno sodi, njemu izročiti; in prav to škof storé s pooblaščenjem, ki je mašnikom podelé izročevaje jim kerščansko občino.

Ker škof mašnikom pooblaščenje delé, morejo jim je tudi zopet odvzeti in jim meje postaviti bodisi v ozir oseb, bodisi v ozir grehov. — Take grehe, od katerih mašniki veljalno ne morejo odvezovati brez še posebnega pooblaščenja, prideržane grehe imenujemo. Papež in škofje si namreč odvezo od nekaterih grehov prideržavajo iz naslednjih namenov:

- a) da vernim pokažejo ostudnost in veliko hudobijo imenovanih grehov, katerih naj se zlasti bojé;
- b) da bi take grešnike pripeljali k tančnejšemu spoznanju, k večemu kesu in ostrejši, gorečnji pokori.

V smertni nevarnosti pa ima vsak mašnik oblast, od vseh grehov veljalno odvezati.

3.) Zakrament sv. pokore zamore prejeti, kdor je po sv. kerstu grešil, in kolikorkrat je grešil.

4.) Zakrament sv. pokore je vsacemu, ki je po sv. kerstu smertno grešil, k izveličanju bistveno potreben; komur je nemogoče, prejeti ga, zamore odpuščanje grehov, toda le s popolnoma kesom zadobiti, kateri je sklenjen z željo, prejeti sv. pokoro, ako bi le mogoče bilo, in človeka opraviči. — Zlasti smo pa dolžni prejeti sv. pokoro na smertni postelji, v smertni nevarnosti, kadar je lahkó verjetno misliti, da bomo javalne môgli še kedaj zakrament sv. pokore prejeti, p. pred nevarnim potovanjem po morji, pred vojsko ali bitvo, dalje pred vsacim zakramentom, ako nismo v stanu milosti božje.

Tudi cerkvena zapoved veleva prejemati sv. pokoro, in sicer naj manj enkrat vsako leto; želí pa, da bi se večkrat v letu zgodilo:

- a) ker človek večkrat greši in je nevarno, z Bogom odlašati spravo;
- b) ker nas večkratna izpoved v milosti krepča in greha váruje;
- c) ker pogostne izpovedi močno povekšujejo čistost in občutljivost vestí.

§ 42.

Obred pri sv. pokori.

1.) Preden se grešnik začne izpovedovati, k spovednici poklekne, prekriža se in izpovedniku reče: »Prosim, duhovni oče, za sveti blagoslov, da se svojih grehov prav in čisto izpovem«.

2.) Izpovednik grešnika blagoslovi, rekoč: »Gospod bodi v tvojem sercu in na tvojih ustnicah, da se prav in čisto izpoveš svojih grehov.«

3.) Grešnik po prejetem blagoslovu očitno izpoved moli rekoč: »Jaz, ubogi grešnik, se izpovém Bogu vsegamogočnemu, Mariji materi božji, vsem ljubim svetnikom in vam, častitljivemu mašniku, božjemu

namestniku, da sem po svoji zadnji izpovedi, ki sem jo opravil — povéj, kedaj? — velikokrat in obilno grešil z mislimi, z željami, z besedami in z dejanjem, posebno se pa obtožim, da sem:

Zdaj se začni izpovedovati svojih grehov; — po končani obtožbi pa izpoved skleni, rekoč:

»Ti in vsi moji drugi grehi, ki se jih spomnim, ali ne, ki sem jih ali sam storil, ali pa sem kriv bil, da so jih drugi storili, žal so mi iz serca, ker sem Bogá, njega samo sveto in preljubeznjivo dobroto ž njimi razžalil. Terdno sklenem, nič več ne grešiti in vseh priložnosti v greh se varovati. Prosim, duhovni oče, za sveto odvezo in izveličalno pokoro.«

4.) Izpovednik grešnika, ako se mu potreba zdi, da njegov dušni stan izpozna, kaj popraša, dá mu potrebne nauke in opominjevanja, izveličalno pokoro naloži in potrebne pripomočke k popoljšanju priporočevaje naznani.

Izpovednikovim vprašanjem odkritoserčno in razločno odgovarjaj; njegove nauke in opominjevanje verno poslušaj, ter si pripomočke in naloženo pokoro dobro v spomin vtisni. — Ako te izpovednik nič ne vpraša in ti nobenega opominjevanja ne dá, zavoljo tega ne bodi nepokojen, zakaj to ni bistvo sv. zakramenta. — Ako želiš v katerem koli obziru sveta ali podučjenja, svojo željo izpovedniku zaupljivo razodeni.

5.) Izpovednik grešniku sv. odvezo da ali pa mu jo odloži ali odreče do prihodnje izpovedi ob odločenem času.

Preden izpovednik grešniku dá sv. odvezo, reče mu, skesati se grehov; kar se tako-le zgodí:

»O moj Bog! vsi moji storjeni grehi so mi iz serca žal, ker sem tebe, svojega preljubeznjivega Bogá, tebe, vso svetost in neizkončno dobroto, ki te iz vsega serca ljubim, ž njimi razžalil. — Terdno sklenem, s tvojo milostjo svoje življenje popobjšati in vse, tudi smert raje preterpeti, kakor tebe, svojega Boga, tebe, neizkončno svetost in dobroto, še kedaj s kacim grehom razžaliti. — Daj mi milost, spolniti ta svoj sklep. Tega te prosim po neizkončnem zasluženju tvojega božjega sina, našega Gospoda in Izveličarja, Jezusa Kristusa. Amen.«

Izpovednik grešniku sv. odvezo z naslednjimi molitvami dodelí:

a) Izpovednik grešniku odpuščenja grehov prosi, rekoč: »Naj se te usmili vsegamogočni Bog, naj ti odpusti tvoje grehe, ter naj te pelje v večno življenje. Amen.« —

»Prizanesenje, odvezo in odpuščenje tvojih grehov naj ti dodelí vsegamogočni in usmiljeni Gospod. Amen.«

b) Izpovednik grešnika odveže vseh cerkvenih kazni, katerih se je morebiti krivega storil. — Cerkev je za nekatere grehe postavila duhovne kazni, p. odreko sv. zakra-

mentov ali celó izobčenje. Ako je pa grešnik tak greh storil s hudobno voljo vedóč, da je cerkev nad-nj kazen postavila, treba je izpovedniku posebnega pooblaščenja, da da ga more veljalno odvezati od nje. — Ker je pa mogoče, da je kdo tak greh storil nevedoma, da je nad-nj postavljena cerkvena kazen, izpovednik vsacega grešnika, ker bi utegnil cerkvenih kazni kriv biti, odveže, kolikor on premore in grešnik tega potrebuje.

- c) Sveto odvezo izpovednik podeli mimo družih besed, rekoč: »Odvežem te tvojih grehov v imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.« — Znamenje sv. križa, ki ga nad izpovedenci mašnik naredí, pomenja, da je odpuščenje grehov sad daritve Jezusove na križi.
- d) Po dodeljeni odvezi izpovednik dalje moli: »Terpljenje našega Gospoda, Jezusa Kristusa, zasluženje prečastite Device Marije in vseh svetnikov, in kar koli si sam dobrega storil ali hudega preterpel, ti bodi v odpuščenje grehov, v pomnoženje milosti in v plačilo večnega življenja. Amen.«

Po prejeti odvezi se Bogu za dodeljeno opravičenje zahvalimo, storjene dobre sklepe ponovimo, Boga milosti, stanovitnosti prosimo in naloženo pokoro, kolikor je takrat mogoče, opravimo; potem se pa za sv. obhajilo pripravljajmo.

Pokoro, ki nam jo izpovednik naloži, vselej dobrovoljno sprejmemo, ter jo zvesto in natanko opravljajmo, kakor jo je izpovednik naložil.

Vsak greh nas stori dolžnike pravici božji, velik večje, mali manje. Pravici božji pa mora za vsak greh zadoščeno biti ali v tem ali v prihodnjem življenji. Zadostovati mora grešnik sam za svoje grehe. Zamore mu pa tudi sv. cerkev na pomoč priti s tem, da mu podeli odpustek, t. j. da mu iz svojega zaklada, namreč iz neizkončnega zasluženja Jezusa Kristusa in iz zasluženja svetnikov podeli toliko, kolikor zadostovanja mu je odpustila.

§ 43.

Od odpustekov.

1.) Odpusteki so odpuščenje časnih kazni, ki bi jih morali za grehe, po sv. kerstu storjene, ali v sedanjem življenji ali pa v vicah terpeti.

2.) Odpusteki so ali popolnoma, t. j. odpuščenje vseh še ne prestanih časnih kazni, ali nepopolnoma, t. j. odpuščenje nekoliko kazni; taki so odpusteki 40 ali 100 dni, enega leta, 7 ali 20 let, t. j. odpustek toliko kazni, kolikor bi si jih grešnik z ostrimi pokorili izbrisal v 40 ali 100 dneh, v enem, 7 ali 20 letih.

Po starih spokorilnih cerkvenih postavah so bila raznim grešnim dejanjem odmerjena razna pokorila na 40 ali 100 dni, na eno, sedem ali dvajset let.

Toliko cerkvene pokore je imel torej grešnik opraviti, kolikor je je bilo odmerjene vsacemu grešnemu dejanju, ki je je storil. — Nepopolnoma odpustekov za 1000 ali še več let papeži niso delili in jih tudi dan današnji ne delé; goljufni so torej listeki ali knjige, ki za kaka dela ali molitve take odpusteke obetajo.

3.) Odpusteki so ali osebni, krajni ali rečni:

- a) osebni odpusteki se tisti imenujejo, kateri so osebam podeljeni, p. udom pobožnih bratovščin, umirajočim i. t. d.;
- b) krajni odpusteki pravimo tistim, ki so s kacim krajem sklenjeni, t. j. katere moremo zadobiti le v katerem kraju, p. v kaki cerkvi, pri kacem altarji;
- c) rečne pa imenujemo tiste, ki so s kacimi rečmi sklenjeni, p. z blagoslovljenimi razpéli, podobami, moleki i. t. d.

Krajni in rečni odpusteki so ob enem tudi osebni, ker jih zadobé le tisti, kateri odločeni kraj obišejo, ali reč, s katero so sklenjeni, poljubujejo, pri sebi nosijo ali nanjo molijo.

4.) Odpusteke deliti imajo zlasti papež oblast, in tudi škofje, toda omejeno. Popolnoma odpusteke le papež delé.

5.) Odpusteke zadobiti morejo le katoliški kristijani.

6.) Odpusteki svetega leta so popolnoma odpusteki. — V sv. letu papež izpovednikom dajo oblast, od zadržanih grehov odvezovati, cerkvena pokorila prizanašati in neslovesne obljube, razun obljube čistosti, spreminjati v druga dobra dela.

Navadno sveto leto je vsako pet in dvajseto leto, nenavadno o posebno važnih priložnostih papež razpišejo, p. v velikih stiskah ali preganjanji svete cerkve.

Navadno sveto leto ima svojo predpodobo v sv. letu stare zaveze, v katerem so bili izbrisani vsi dolgovi in oproščeni vsi sužnji.

V zadobljenje odpustekov svetega leta so navadno postavljeni naslednji pogoji:

- a) eno cerkev večkrat ali več cerkvá po enkrat, ali tudi po večkrat obiskati;
- b) sv. pokoro in presv. rešnje teló prejeti;
- c) moliti, da bi se prava cerkev vedno širila, da bi nehala vsa krivoverstva, da bi kerščanski vladarji v miru in edinosti vladali in sploh v papežev namen;
- d) kaj ubogájme dati.

Kdor je že kakor si bodi dolžan, eno ali več teh del opraviti, mora jih v zadobljenje odpustekov še posebej opraviti.

7.) Odpusteki, katere papež v to odločijo, se morejo dušam v vicah v prid obrniti, toda le po priprošnji, t. j. verni Bogá prosimo, da bi odpusteki, katere bi mí za sé zadobili, dušam v vicah zalegli in njim bile odpuščene časne kazni ali vse, ali le nekatere, kakor so odpusteki ali popolnoma ali nepopolnoma. — Taki odpusteki so v prid sploh vsem dušam v vicah, zlasti pa tistim, katerim jih podarimo.

Da odpusteki zaležejo dušam v vicah, je treba, da imamo pri njihovem zadobljenji namen, podariti jih dušam v vicah.

V. Sv. poslednje olje (maziljenje, extrema unctio).

§ 44.

O sv. poslednjem olji sploh.

Sv. poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenji s sv. oljem in po zapovedani mašnikovi molitvi posebno milost božjo prejme k dušnemu in večkrat tudi k telesnemu ozdravljenju.

1.) K zakramentu poslednjega olja bistveno gré:

a) maziljenje sè sv. oljem, in

b) med maziljenjem molitev: »Po tem sv. maziljenji in po svoji presveti milosti ti Bog odpusti, kar sí grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorjenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij).«

Olje za ta sv. zakrament škof véliki četertek posvečujejo; olje kaj očitno naznanja milost tega zakramenta. — Olje telesne rane hladi in bolečine polajšuje, milost poslednjega olja pa dušne rane, žalosti in bolečine izmanjšuje; — olje trudne telesne ude krepča, ravno tako poslednje olje daje moč v smertnem boji in izkušnjavah ob smertni uri; olje marsikatero bolezen ozdravi, pri poslednjem olji bolnik dušno, in ako je v njegovo izveličanje, tudi telesno zdravje zadobí.

3.) Poslednje olje sme vsak mašnik veljalno deliti, razun sile pa sveta cerkev dopušča, deliti je le lastnemu bolnikovemu župniku ali mašniku, katerega župnik v to pooblastí.

4.) Poslednje olje se smé deliti le vernim, ki so k pameti prišli in so nevarno (za smert) bolni, ali so pa tako stari, da utegnejo za starostjo vsak čas umreti; ne sme se pa deliti zdravim, in sicer tudi takim zdravim ne, ki so v smertni nevarnosti, p.: hudodelnikom, k smerti obsojenim; vojščakom, ko v vojsko gredó.

Sme se poslednje olje tolikrat prejeti, kolikorkrat bolnik v novo smertno nevarnost pride, če tudi v eni dolgi bolezni.

Prav nespametno je, poslednje olje iz strahu pred smertjo odlašati; poslednje olje ne pospeši smerti, marveč ozdravljenje, ako je duši v izveličanje. Bolnik bolj gotovo in lažje ozdravi, ako rabi pripomočka, ki ga je sam Bog dal. Ako pa ozdravljenje ni v božji previdnosti, gotovo nič drugega ni bolj želeti, kakor da se bolnik za srečno smert pripravi in za smertni boj pokrepča.

4.) Za sv. poslednje olje naj se v izbi, kjer bolnik leži, pripravi:

- a) naj se miza s čisto opranim pertom pogerne;
- b) na mizo naj se postavi sv. razpelo, njemu na vsako stran prižgana sveča;
- c) na levo stran mize naj se dene posoda z blagoslovljeno vodo s kropilnico, ako je pri hiši, sicer pa kaka zelena vejica, s katero mašnik bolnika in po izbi kropí, — na desno stran mize pa na krožniku sedem kosmičev pavole ali prediva, s katerim se maziljeni kraji bolniku brišejo, — nekoliko solí na kruhu, in kozarec vode, s čimur si mašnik po maziljenji perste izmiva, in pertič, s katerim si roke obriše;
- d) pred mizo se postavi nizka klopica ali stolček, kamor mašnik poklekuj.

Sol, kruh, voda in kosmiči, pavola ali predivo se v ogenj veržejo in sežgó.

Kadar se pred poslednjim oljem presveto rešnje teló bolniku delí, naj se na mizo dene še en kozarec vode, v kateri si mašnik perste po sv. obhajilu umije; ta voda se da ali bolniku izpiti, ali se pa v ogenj verže.

§ 45.

Obred sv. poslednjega olja.

1.) Mašnik v izbo stopi rekoč: »Mir bodi ti hiši!« — in strežej mu odgovori: »In vsem, ki vnji prebivajo.« Potem mašnik dá bolniku sveto razpelo poljubiti in z blagoslovljeno vodo bolnika, izbo in pričujoče z znamenjem križa pokropí, rekoč antifono: »Pokropi me, o Gospod, z izopom in očiščen bom; opèri me, in bolj bel bom kakor sneg.« Na to moli pervo verstico psalma: »Usmili se me«, sklene jo s hvalnico: »Čast bodi Očetu« itd. in antifono ponovi.

Bolnikovo kropljenje spominja dušne čistosti, pri sv. kerstu zadobljene, ter ga k vredni prejemi sv. pokore opominja, ako jo je z grehom omadeževal.

2.) Potem se bolnik izpoveduje, ako že poprej ni bil izpovedan, torej pričujoči izbo zapusté. Po sv. izpovedi mašnik tri

molitve za telesno in dušno zdravje vseh hišnih prebivalcev moli; na to pa bolniku s psalmom: »Iz globočine« itd. usmiljenja prosi in v posebnih prelepah litanijah, v ta namen odločenih, v katere vplete župnijskega in bolnikovega patrona, vse svetnike na pomoč kliče; dalje moli strežej očitno izpoved, mašnik pa molitvi: »Naj se te usmili« in »prizanesenje, odvezo in odpuščenje« (glej § 42, stran 58).

3.) Zdaj pričujoče opomni, da molijo za bolnika sedem psalmov od pokore in litanije vseh svetnikov ali druge molitve, med tem ko bo on delil sv. poslednje olje; potem k bolniku stopi, položi mu desno roko nad glavo in nad njim moli.

Ta poklada rok bolniku naznanja, da se mu ni bati, ker je pod varstvom božjim, kateremu naj se popolnoma izroči.

4.) Na to nasledova bistveno vnanje dejanje: Mašnik desni palec v sveto olje pomoči ter ž njim v podobi sv. križa bolniku oči, ušesi, nosnici, ustnici, roki, nogi in ledje mazili, in pri vsacem maziljenji moli, rekoč: »Po tem maziljenji in po presvetem svojem usmiljenji ti Bog odpusti, karkoli si grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij)«.

Maziljene kraje s pavolo ali predivom sproti izbrisuje; — bolnika mazili na telesnih počutkih, ker so ravno počutki veliko grehov krivi; — mazili je v podobi sv. križa, ker vse milosti izhajajo od presvete daritve na križi.

Vernim se roki na dlani mazilite, mašnikom in škofom pa od zunaj iz spoštovanja do prejetega še višega maziljenja pri mašnikovem redu.

5.) Po maziljenji mašnik moli tri molitve, v katerih prosi, da bi Bog po tem maziljenji, kakor je po svojem apostelju Jakobu obljubil, bolniku dodelil ne le dušno moč in tolažbo, ampak tudi telesno ozdravljenje.

6.) Po tem bolnika sè sv. razpelom blagoslavlja z milo prošnjo, da bi ga Jezus Kristus branil, varoval in krepčal. — Iz tega naj bi bolnik izpoznal, da se mora le križanemu Jezusu zahvaliti za odpuščanje grehov in za vse prejete milosti.

7.) Poslednjič mu desno roko na glavo položi ter prosi, da bi ga ozdravil Bog Oče, ki ga je vstvaril, Bog Sin, ki je zanj terpel na križi, in sveti Duh, ki mu je bil vlit pri sv. kerstu, — in mu podá razpelo poljubiti s priserčnim opominom, da naj zaupa v milega svojega Izveličarja in se vdá v njegovo sv. voljo.

Pred poslednjim oljem bolniki sv. pokoro in presv. rešnje teló v popotnico navadno prejemajo; vsi trije zakramenti se torej imenujejo zakramenti umirajočih.

Bolnika, ki je bil s sv. zakramenti previden, je dobro nekoliko časa samega pustiti, da se némočen Bogu zahvaljuje za prejete milosti in da v sebi obudí vero, upanje in ljubezen.

Po sv. poslednjem olji se bolniku navadno še deli papežev blagoslov.

Škofje imajo od papeža oblast, bolnikom papežev blagoslov s popolnoma odpusteki za smertno uro po pooblaščenih mašnikih deliti, ta popolnoma odpustek bolniku še le v smertni uri dojde, torej papeževega blagoslova nad bolnikom ni treba ponavljati, če je tudi bolezen dolga. Le ako bolnik ni bil v stanu milosti božje takrat, ko se mu je ta blagoslov delil, ali če je od tistega časa zopet smertno se pregrešil, naj ga vnovič prosi.

VI. Sv. mašnikov red (mašnikovo posvečevanje, ordo).

§ 46.

O sv. redovih (posvečevanjih) sploh.

Sveti red je zakrament, v katerem posvečenci od Bogá zadobé potrebno oblast in milost k svoji duhovski službi, da jo opravljajo v božjo čast, sebi in bližnjemu pa v dušno izveličanje.

Duhovnih redov je sedem; delimo jih v štiri nižje in tri višje; zakrament pa je le en red ali mašnikovo posvečevanje; v njem se namreč sveti zakrament posvečencu podelí. Škofovo posvečevanje oblasti mašnikovega reda razširi in dopolni; dijakoni imajo tudi delež pri sv. zakramentu. Drugi redovi niso zakramenti in jih tudi Jezus Kristus ni postavil, ampak njegova sveta cerkev.

1.) Mašnikov red le škofje delé.

2.) Da kdo mašnikov red veljalno prejme, mora biti kerščen in imeti namen, sveti zakrament prejeti.

3.) Vredno ta sv. zakrament prejmo:

a) ki so v stanu posvečujoče milosti božje;

b) ki so tudi že birmani;

c) ki imajo lastnosti, katere sv. cerkev hoče imeti pri svojih služabnikih.

Vsi posvečenci so v duhovskem stanu, katerega imenujemo duhovstvo ali duhovščino; mašniki se imenujejo pa le tisti, ki so v zakramentu mašnikovega redú prejeli oblast, daritev svete maše opravljati.

V duhovski stan sv. cerkev s striženjem (tonsura) sprejema.

§ 47.

Striženje (tonsura).

1.) Kogar sv. cerkev sprejme v duhovski stan, da se na redove ali posvečenja pripravlja, temu škof tonzuro dajo, katera pa ni red, ker prejemniku nobene duhovske oblasti in službe ne podelí.

2.) Tonzuro škof tako-le delé:

- a) Kdor hoče v duhovski stan stopiti, prirežejo ali pristrižejo mu škof na temenu, zatilniku in sencih lasé v opomin, da se mora odpovedati vsi posvetni gizdi in nečimurnosti in le Gospodu živeti, kateri je bil s ternjem venčan. — V spomin ternjeve krone Jezusove in v znamenje, da pričakujejo krono večnega veličastva, ako zmagajo sovražnike svojega izveličanja, duhovni na temenu lasé na okroglo do polti strižejo, t. j. tonzuro ali plešo nosijo;
- b) oblečejo mu škof čez talár belo cerkveno prikrajšano srajčico (roket, superpeliceum).

§ 48.

Štirje nižji redovi.

Sv. cerkev je že od nekedaj za manja in nižja opravila pri službi božji služabnikov potrebovala, ter jim duhovno službo v posebnih štirih redovih s posvečevanjem izročevala. — Sčasoma so ta opravila ali jenjala, ali so jih prevzeli svetni ljudjé, cerkovniki in strežjeji; cerkev pa nekedanjih redov vender ni opustila, nekaj v spomin preteklih časov, nekaj iz spoštovanja do mašnikovega reda, da se do njega prihaja od stopinje do stopinje. — Pa tudi zato jih je sv. cerkev ohranila, da se prepričuje, ako so, v duhovski stan sprejeti, tudi za duhovski stan; in da tudi sprejeti sami sebe dalj časa poskušajo, bodo li mogli težke dolžnosti duhovskega stanu sebi in vernim v izveličanje izpolnovati in da se nanj pripravljajo.

Ti nižji redovi in njihove (nekedanje) službe so:

1.) Red vratarstva (ostiariat); njihova služba je nekedaj bila: verne skrivaj klicati k službi božji ter jim naznanjati kraj in uro službe božje, tam pa vrata odklepati in zaklepati in čuti, da se k službi božji niso vrinjali hudobni Judje, zlobni neverniki in izobčenci, kateri bi bili utegnili pri službi božji nemir delati ali jo oskrunjevati. — V pomen te službe jim škof izročé pri posvečevanji ključe in zvonček.

2.) Red bralstva (čitalstva, lectorat); — njihova služba je bila: vernim sv. pismo in škofove ukaze pri službi božji brati. — V spomin te službe jim škof pri posvečevanji bukve ali knjigo podajo.

3.) Red zarotištva (exorcistat); njihova služba je bila: nad obsedenci cerkvene zarotilne molitve opravljati.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanji izročé bukve ali knjigo, v kateri so cerkvene zarotne molitve.

4.) Red strežništva (acolatat); — cerkvenih strežnikov nekedanja služba je bila: skerbeti za svečavo in kadilo in pripravljati vino in vodo za sv. daritev.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanji podadó svečnik in verčeke za vino in vodo.

§ 49.

Višji redovi.

a) Podslužništvo (subdiaconat, mali levit).

Podslužništvo je red, v katerem se s posvečevanjem dodeli oblast, svete posode k altarju nositi, čediti ali čistiti jih, list pri sv. maši slovesno brati, pri darovanji vodo v kelih vlivati in dijakonu pri sv. maši streči.

Subdijakonat ni zakrament, vendar se pa višjim redovom prišteva, ker je že v nekaki zvezi s sv. mašo v pripravljanji presvetega rešnjega telesa, in ker se ž njim prevzame dolžnost, v duhovskem stanu vse svoje žive dni ostati, brevijar moliti in v vednem devištvu živeti.

Brevijar so bukve molitev, katere duhovni višjih rédov v cerkvenem imenu vsak dan po cerkvenem povelji molijo. Te molitve se imenujejo tudi cerkvene dnevne ure, ker se ob raznih dnevnih urah molijo.

Zapoved vednega devištva je sila stara. V prvih časih so se sicer tudi oženjeni jemali v duhovski stan, kadar ni bilo zadosti neozženjenih. Ko pa je bilo zadosti tacih, ki so radi obljubili vedno devištvo, oživela je zopet stara nekedanja zapoved v katoliški cerkvi latinskega obreda.

Ta cerkvena zapoved se naslanja na Kristusove besede, da je deviški stan popolnejši od zakonskega. Spodobi se pa, da po popolnejšem življenji hrepené zlasti mašniki, ki daritev sv. maše tolikokrat opravljajo, se presv. rešnjega telesa dotikajo ter je prejemajo. Verh tega so mašniki dolžni z nerazdeljenim srcem Bogu služiti in za svoj sv. poklic živeti, kar se v zakonskem stanu ne more tako lahko zgoditi. — Tudi je nezakonski stan božjih služabnikov vernim po izgledu Kristusovem v veliko večo korist od zakonskega.

Subdijakonat se med sv. mašo po dokončanih zbirnih molitvah tako-le deli:

1.) Škof akolita (strežnika) nagovoré ter mu velevajo, dobro prevdariti dolžnosti, ki je prevzame, ako stopi v ta duhovni réd. Če posvečevanec ostane pri svojem sklepu., vleže se pred altarjem na obličje in s škofom litanije vseh svetnikov moli, ter na pomoč kliče; pri prošnji: »da nas uslišati hočeš« škof vstanejo, strežnika blagoslové, rekoč: »da tega izvoljenega blagosloviti †, posvetiti † in posvečiti † hočeš! prosimo te, usliši nas«.

2.) Po dokončanih molitvah škof posvečencu imenujejo službo in naštevajo opravila tega sv. reda, ki so: sv. posode čediti, kelih in pateno k altarju nositi, kruh in vino za sv. daritev pripravljati, pri sv. maši vino diakonu podajati ter tú vode vinu prilivati, potem tudi korporale izpirati, preden pridejo v navadno perilo. — Na to mu na serce položé, da naj svojo službo čuječe, zmerno in s čistim srcem opravlja.

3.) Potem sledi bistveni obred tega posvečevanja:

Škof posvečencu podadé prazen kelih s prazno pateno, rekoč: »Glej, čegava služba da ti je izročena, torej te opominjam, da se tako vedeš, da boš Bogu všeč«; in subdijakon se keliha z desnico dotakne. — V znamenje, da je njegova dolžnost, diakonu streči, podá mu veliki diakon: verčeka z vinom in vodo, mivnico in teračo; vsega tega se subdijakon z desnico dotakne.

4.) Zdaj mu škof temu redu pristojno obleko podadé, namreč: humerale, manipel in tuniko (tunicelo).

5.) Naposled posvečevanje škof s tem dovršé, da subdijakonu v roke daje listne bukve, ter mu podelé oblast, list pri sv. maši brati. Subdijakon se bukev z desnico dotakne in potem list s škofom bere.

§ 50.

b) Služništvo (diaconatus, véliki levit).

Dijakoniat je red, v katerem se s posvečevanjem prejme oblast, škofu ali mašniku pri sv. maši streči, evangelij peti, s posebnim privoljenjem sv. kerst slovesno deliti in sv. obhajilo vernim deliti.

Dijakoniat se med sveto mašo po odbranem listu deli s tem le obredom:

1.) Škof mašnika, kateri jih v cerkvenem imenu prosi, da bi pričujočemu subdijakonu red dijakonata podelili, vprašajo, rekoč: »Ali veš, da je vreden?« — Mašnik škofu odgovori: »Kolikor človeška slabost premore vedeti, vém in spričujem, da je vreden za breme te službe.« — Potem se škof obernejo k pričujočim vernim, rekoč: »Ako ima kdo kaj zoper posvečenje tega izvoljenca, naj se v božjem imenu oglasi, ter naj pové, kaj?« — Ako se nihče ne oglasi, škof subdijakonu v nagovoru razlagajo imenitno službo

levitov stare in dijakonov nove zaveze, potem naštevajo dolžnosti, katere v diakonatu prevzame; te so zlasti: altarju streči, kerščevati in pridigovati; na to ga opominjajo, sveto živeti, svoje dolžnosti zvesto izpolnovati po izgledu sv. Štefana; subdijakon se potem na svoje obličje vleže in za škofom litanije vseh svetnikov moli, kakor subdijakoni pred svojim posvečenjem.

2.) Zdaj sledi bistveni obred tega posvečevanja:

Škof duhovščino in pričujoče ljudstvo nagovoré, da molijo za posvečevance, in tudi sami molijo molitev, ki se kmalu spremeni v slovesni »praefation«, med katerim posvečevancu desno roko na glavo polože, rekoč: »Prejmi sv. Duhá, da se ž njegovo močjo zoperstaviš hudobnemu duhu in izkušnjavam njegovim: v imenu Gospodovem.« — S prošnjo, da bi sv. Duh novega diakona s svojimi sedmerimi darovi pokrepčal v vseh čednostih, škof to slovesno molitev sklenejo.

3.) Potem novemu diakonu izročé dijakonsko obleko, namreč: stolo na levo ramo, ter mu jo pod desno pázduho zvežejo, in dalmatiko.

4.) Poslednjič škof novemu diakonu podelé še oblast, sv. evangelij pri sv. maši brati, in v ta namen mu podajo evangeljske bukve, rekoč: »Prejmi oblast, evangelij v cerkvi božji brati za žive in mertve. V imenu Gospodovem.« — Dijakon se z desnico evangeljskih bukev dotakne in potem pri sv. maši s škofom evangelij na glas bere.

§ 51.

c) Mašnikovo posvečevanje (presbyteratus).

Mašnikovo posvečevanje je zakrament, v katerem se posvečencu deli mašnika oblast, daritev sv. maše opravljati in grehe odpuščati s posebno milostjo, dolžnosti mašniškega stanú zvesto izpolnovati.

Mašniške oblasti ste torej zlasti dve:

- a) oblast, kruh in vino spreminjati v pravo teló in v pravo kri našega Gospoda, Jezusa Kristusa;
- b) oblast, grešnikom grehe odpuščati ali zadrževati.

Mašnikov red se med sveto mašo pred poslednjo gredno ali gradualno verstico deli s tem-le obredom:

1.) Kakor pred diakonatom tudi pred presbiteratom škof vprašajo, je-li dijakon vreden, da se v mašnika posveti? — potem mu v primernem nagovoru dolžnosti naštevajo, katere v tem redu prevzame in litanije vseh svetnikov molijo, kakor pred subdijakonatom in diakonatom.

2.) Klečečemu diakonu škof obé roki na glavo polože, in tako tudi vsi pričujoči mašniki storé. — Ta poklada rok izročenje mašniške oblasti pomenja.

3.) Škof in vsi pričujoči nad posvečevancem razprosterte desne roké deržé, sami škof pa med tem molijo, rekoč:

»Molimo, preljubi bratje, Boga, Očeta vsegamogočnega, da nad tem svojim služabnikom, katerega je v svojo službo izvolil, pomnoži nebeške darove, itd.«

Potem škof posvečevancu zapored podelé pooblaščenje, posamezna mašniška opravila opravljati.

4.) Denejo mu štolo okoli vrata ter mu jo križema na persih zvežejo, potem mu podajo mašni plašč, kateri pa na herbtu še privit ostane.

5.) Zdaj škof pričnó moliti pesem: »Pridi stvarnik Duh«, katero pričujoči duhovni dalje molijo; med to molitvijo pa posvečevancu palca, kazalca in dlani s sv. oljem (sanctum oleum) mazilijo. — Mašnikove roke namreč vernim božjo milost v svetih zakramentih delé, oné blagoslavlja, posvečuje, kerščuje in se še celó presv. telesa Gospodovega dotikajo, treba je torej, da se s svetim oljem posveté.

6.) Potem škof posvečevancu podajo kelih z vinom in vodo in pateno s hostijo; on se obojega z desnico dotakne, in med tem mu škof pravijo: »Prejmi oblast, Bogu darítev sv. maše opravljati za žive in mertve, i. t. d. Amen.«

7.) Zdaj škof sv. mašo dalje beró. — Pri darovanji novi mašnik škofu podarí prižgano svečo.

Opomin: Tudi pri vseh prejšnjih posvečevanjih posvečenec škofu prižgano svečo podarí, katera posvečenca lepo opominja, z ukom in izgledom vernim biti duhovna luč.

8.) Novi mašnik s škofom od darovanja sv. mašo od besede do besede na glas bere; to pomenja edinost med glavo in udi; to edinost tudi lepo oznanja, da škof novega mašnika prijazno objamejo in obhajajo.

9.) Po sv. obhajilu novi mašnik apostoljsko vero pred škofom moli v poterdilo, da hoče ljudstvu oznanovati pravi apostoljski nauk.

10.) Škof posvečencu roke na glavo položé, rekoč: »Prejmi svetega Duhá, katerim boš grehe odpustil, so jim odpuščeni; katerim jih boš zaderžal, so jim zaderžani.« — Še le zdaj mu škof mašni plašč na herbtu razvijejo, v znamenje, da ima novi mašnik vso mašniško oblast.

11.) Pótem novo posvečeni mašnik svoji roki v škofovi položi, in škof ga vprašajo: »Ali obljubiš meni in mojim naslednikom spoštovanje in pokorščino?« — »Obljubim«, mašnik klečé odgovori. — Na to ga škof na lice poljubijo, rekoč: »Mir Gospodov bodi vselej s teboj«, — opominjajo ga v nagovoru k svetemu življenju, podelé mu škofovski blagoslov, potem mašo dalje berejo, pred zadnjim evangelijem pa se zopet obernejo k novemu mašniku, ter

mu vevajo, po prvi svoji maši tri sv. maše brati: eno od svetega Duhá, eno častiti Mariji, vselej Devici, na čast in eno za verne duše v vicah. — Novemu mašniku v molitev priporočivši se, škof z novim mašnikom vred zadnji evangelij berejo in tako je mašnikovo posvečevanje doveršeno.

Pervo daritev sv. maše, ki jo daruje novi mašnik, novo mašo (primitiae) imenujemo in se navadno z veliko slovestnostjo obhaja. — Verni v novo posvečenem mašniku mašniško službo časté in svoje veselje naznanjajo, da je sv. cerkev novega služabnika, kerščanska občina pa novega dušnega pastirja zopet zadobila.

Mašniki dan svoje nove maše, 25. in 50. leto, ki so je v svetem stanu doživeli, slovesno obhajajo, Bogu v serčno zahvalo, za vse v teh letih prejete dobrote in milosti; uno imenujemo sreberno, to pa zlato novo mašo.

§ 52.

Škofovo posvečevanje.

Škofovo posvečevanje je naj višje posvečevanje, v katerem se mašniku podeli posebna duhovska oblast: birmovati, svete re-dove deliti, v verskih zadevah soditi in vse reči, k službi božji potrebne, posvečevati in blagoslavljati.

Ker je škofovska služba tolikanj imenitna, papež mašnika, preden se v škofovsko službo povzdigne, izprašajo in poterdi-jo. Pred tem papeževim poterjenjem se ne sme nikdo za škofa posvetiti.

Škofovo posvečevanje, pri katerem naj bodo, ako le mogoče, trije škofje pričujoči (eden posvečuje, druga dva mu pa strežeta), se deli v nedeljo ali dan katerega aposteljna ali s papeževim privoljenjem zapovedan praznik med sv. mašo z naslednjim obredom:

1.) Izmed strežnih škofov eden škofa posvečevalca tako-le nagovori: »Častiti oče! naša mati (katoliška) cerkev želi, da tega mašnika povzdignete v škofovsko službo.« — Na to škof posvečevalc vpraša: »Ali imate apostoljski (papežev) ukaz?« Odg.: »Imamo ga.« — »Naj se bere.« — Ko se je prebralo papeževo poterdilno pismo, izvoljeni mašnik papežu zvestobo na sv. evangelij priseže.

2.) Potem se sv. maša prične, ki jo bere posvečevani izvoljenec ob enem s škofom posvečevalcem, in sicer ta pri velikem altarlji, uni pri stranskem, ki se je v ta namen postavil. Začetno mašno molitev obmolita pred stopnjicami vélikega altarja, izvoljeni posvečevalcu na levici. Potem gresta vsak k svojemu altarlju, kjer sv. mašo bereta do zadnje verstice graduala ali trakta; zdaj se posvečevanec k posvečevalcu podá in se pred njim na obraz

vleže; vsi trije škofje pa nad njim litanije vseh svetnikov molijo, kakor pri poprejšnjih višjih redih.

3.) Po dokončanih litanijah se izvoljencu odperte evangeljske bukve nad pleča in zatilnik položé, v opomin, da se mora, akoravno je vernim poglavar, tudi sam podvreči evangeljski postavi.

4.) Zdaj se prične pravo škofovo posvečevanje. — Škofje nad izvoljenca roké položé, rekoč: »Prejmi sv. Duha.«

5.) Med primernimi molitvami se izvoljencu s sv. krizmo mazilijo: glava na temenu, in roki, v znamenje, da je prejel vso polnost duhovske oblasti; torej se mu tudi izročé znamenja škofovske oblasti, častí in službe: pastirska palica in perstan; potem se mu dajo evangeljske bukve v roke, rekoč: »Prejmi evangelij in pojdi in ga oznanuj izročenu ljudstvu.« — V znamenje edinosti izvoljenca vsi trije škofje poljubijo, rekoč: »Mir s teboj«; on pa vsacemu odgovori: »In s tvojim duhom.«

6.) Izvoljenec se k svojemu altarju verne in sveto mašo do darovanja nadaljuje; zdaj gré k vélikemu altarju ter škofu posvečevalcu dva hleba kruha, dva sodca vina in dve sveči kleče daruje, v znamenje, da hoče po Jezusovem izgledu svoje življenje Bogu darovati in vernim z lučjo lepega izgleda in kerščanskega življenja svetiti. — Ti darovi spominjajo nekedanje šege, da so verni, ki so prišli k sveti maši in zlasti oni, ki so hoteli pristopiti k sv. obhajilu, seboj prinesli darí, ki so za daritev potrebni.

7.) Od darovanja posvečevalec in posvečenec na vélikem altarji sv. mašo bereta, toda le z eno hostijo in z enim kelihom in tudi sv. obhajilo prejmeta od ene hostije in iz enega keliha, — lepo znamenje bratovske edinosti in ljubezni.

8.) Po danem blagoslovu sv. maše škof posvečevalec novemu škofu podajo še druga znamenja škofovske oblasti: škofovsko kapo (mitro), rokovice in perstan, kateri pomenja zaročenje škofovo sè škofijo; potem pa novi škof zapoje zahvalno pesem: »Te Deum laudamus.«

9.) Med tem petjem gre novo posvečeni škof, katerega škofa strežnika spremljata, po cerkvi ter verne blagoslavlja, poslednjič pa vsem vkup slovesni blagoslov od vélikega altarja podeli.

Nadškofje nimajo višjega posvečenja, kakor škofje; le večo čast imajo in večo oblast pri vladanji sv. cerkve.

Škofje brez škofíj so pravi posvečeni škofje, navadno so škofom pomaganci dani; imenujemo jih sploh tudi »škofe v krajih nevernikov« (in partibus infidelium), t. j. škofe posvečene za škofije, iz katerih so neverniki škofe izgnali, ko so si bili

tiste kraje podvergli. Upaje, da bodo s časoma te škofije zopet kedaj rešene iz nevernih rok, papeži za take cerkve še vedno škofo volijo.

VII. Zakrament svetega zakona (matrimonium).

§ 53.

O svetem zakonu sploh.

Sveti zakon je nerazvezljiva zveza, s katero se neoženjen kristijan in neomožena kristijana vzameta in zaročita, da jima Bog da milost, v zakonskem stanu do smerti po kerščansko živeti in svoje otroke v strahu božjem rediti.

1.) K temu zakramentu je bistveno potrebno:

- a) privoljenja ženinevega in nevestinega v zakon, katero z besedo »da« razodeneta;
- b) dati se mora to privoljenje v pričo dveh prič pred lastnim župnikom ženinovim ali nevestinim, ali pa pred mašnikom, katerega so ali župnik ali škof v to opravilo pooblastili.

Ako sta ta dva pogoja izpolnjena, mašnik njuno zvezo blagoslovi.

2.) Od njih, ki hočejo v sv. zakon stopiti, cerkev zahteva:

- a) da med njimi ni nobenega zakonskega zadržka;
- b) da iz pravega namena v zakonski stan stopijo;
- c) da so v kerščanskem nauku dobro podučeni, in
- d) da v strahu božjem in s čisto vestjo zakon sklenejo, torej sv. pokoro in presveto rešnje teló poprej prejmejo.

3.) Da sv. cerkev svojim vernim zakona rada ne pripušča, temuč da ga odsvetuje z nekatoličani, vodijo jo naslednji tehtni vzroki in blagi, sveti nameni; ti so:

- a) ker je katoličan v takem zakonu v vedni veliki nevarnosti, svojo vero izgubiti ali oslabiti: kdor nevarnost ljubi, v nji pogine;
- b) ker je v tacih zakonih kerščanska pobožna izreja otrok silno pomanjkljiva, ali še celó nemogoča;
- c) ker je javalne tudi sreča, edinost in zadovoljnost med zakonskimi, ki so v veri, v naj imenitniši zadevi, različni med seboj.

4.) Sveta cerkev nerada sicer, pa vendar pri tehtnih vzrokih pripušča take zakone, toda le z naslednjimi pogoji:

- a) da katoliški del more brez vseh ovir po svoji sv. veri živeti;
- b) da si katoliški del prizadeva, nekatoliškega soproga k izpoznanju prave vere izpreobrniti;
- c) da se vsi otroci po katoliški veri izgojevajo.

Katoličan, ki z nekatoličanko zakon sklene brez oblube teh pogojev, se smertno pregreši in cerkev njegovega zakona ne more blagosloviti.

Zaderžki, katere je Bog postavil zakonu, nikedar ne jenjajo; zadržke pa, katere je cerkev postavila, tudi cerkev more iz teh nih vzrokov razvezati, t. j. svoje prijenjanje dati zaročencema, da smeta sveti zakon skleniti.

V državljanskih zadržkih pa deželna gosposka prijenjanje daje; zanje je treba torej pri nji prositi.

Z razvezalnimi zadržki v zakon stopiti in zakon med katoličani in nekatoličani privoljujejo le papež; v oviralnih zadržkih pa in po papeževem pooblaščenju tudi v nekaterih razvezalnih zadržkih dajejo privoljenje škofje.

Za vsakršno prijenjanje se pri škofu prosi, ki je ali sami dajo, ali pa namesto prosilca pri papežu zanje prosijo.

Za papeževu prijenjanje morajo premožniši prosilci nekoliko plačati; ta denar se pa splošni cerkvi v prid rabi, p. misijonarjem na pomoč, itd.

Cerkev prijenjanja ne prodaja, kakor nekateri njeni nasprotniki terdijo; ona, kakor pri odpustekih, le hoče, da tisti, ki prijenjanje zadobé, v ta namen storé kako dobro delo, in sicer da ubogajme dajo.

5.) Sveti zakon je zakrament živih, torej morajo tisti, ki ga prejmo, v stanu posvečujoče milosti božje biti.

6.) Zakon se smé vsak čas deliti in sklepati, ker je svet zakrament; toda, ker se ženitvam navadno družijo gostovanje, plesi, godbe in drugo razveseljevanje, ki motijo tihoto nekaterih svetih časov, kateri so pokori zlasti odločeni, prepovedala je cerkev ženitnine (svatbe) od prve adventne nedelje do sv. treh kraljev in od pepelnice srede do bele, t. j. prve nedelje po veliki noči, ker so prav ti časi odločeni za skerbnejše duhovno premišljevanje, za pokoro in molitev.

§ 54.

Kaj se mora zgoditi pred prejemo sv. zakona?

Ženin in nevesta pri lastnem župniku svoj zakon napovesta. Župnikova dolžnost je:

- a) preiskovati, ali ni med njima nobenega zadržka;
- b) prepričati se, ali sta v kerščanskem nauku zadosti podučena, ako nista, ju pa podučevati;
- c) podučiti ju v dolžnostih zakonskega stanu;
- d) napovedani zakon tri nedelje ali praznike pri očitni službi božji oklicati.

Iz tehtnih vzrokov škof morejo privoliti, da se opusti drugi in tretji oklic; v sili še celó prvi, toda zaročenca morata, ako se vsi trije oklici opusté, priseči, da jima ni znan noben zakonski zaderžek.

Po prejetem cerkvenem odjenjanji je treba še prijenjanja od deržavljanskega zaderžka pri deželski gosposki prositi.

§ 55.

Obred sv. zakona.

1.) Ženin in nevesta naj pred sv. zakonom vredno prejmeta sveto pokoro in sv. rešnje teló. — Ako hočeta ženin in nevesta, podeli se jima presv. rešnje teló tudi med sv. mašo za poročevance (*missa pro sponsis*).

2.) Napovedani dan ženin in nevesta v cerkev prideta in dve priči ž njima; stopita pred altar, in sicer tako, da ženin ob nevestini levici stoji in priči za njima.

3.) Mašnik poročevalec ženina in nevesto nagovori, razlaga jima v svojem nagovoru pomen sv. zakona in njune zakonske dolžnosti ter jima zaterjuje, je zvesto in na tanko izpolnovati.

4.) Po nagovoru poročevalec naj prej ženina vpraša: »ali je njegova resnična volja, pričujočo nevesto I. . . v zakon vzeti?« — Ženin mora tako razložno odgovoriti: »da«, da poročevalec in priči slišijo njegovo privoljenje; — potem mašnik nevesto popraša: »ali je njena resnična volja, pričujočega ženina I . . . v zakon vzeti?« — Tudi nevesta mora odgovoriti: »da«, kakor je ženin storil.

5.) Ženin in nevesta poročevalcu zakonska perstana podasta, ki sta lepo znamenje neizpremenljive zvestobe do smerti, in perstana se na altar položita.

6.) Ženin in nevesta si podasta desni roki: sklenitev rok pomeni, da si pred Bogom in kerščansko družbo svetó poterdita, eden drugemu ne zapustiti, akoravno jima Bog nadlog pošlje, temuč vedno ljubeznjivo in eden drugemu pomagaje tako dolgo skupaj ostati, da ju bo smert ločila.

7.) Poročevalec v znamenje, da sta nerazvezljiv zakon vpričo cerkve sklenila, sklenjeni roki s štolo obvijaje, na njo desno roko položi, in pravi: »Jaz vaju zvežem v zakon v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duhá. Amen,« — ter ju z blagoslovljeno vodo pokropi.

8.) Poslednjič poročevalec zakonska perstana, na altar položena, z lepo molitvijo blagosloví, ter jima ju podá rekoč: »Vzema perstan, kateri naj vaju vedno opominja, da med sabo zakonsko zvestobo, ki si jo zdaj eden drugemu obljubljata, do smerti na tanko deržita. V imenu Bogá Očeta † in Sina † in svetega † Duhá. Amen.«

Med temi besedami mož ženi in žena možu blagoslovljen perstan na perstanec leve roke natakne.

9.) Poslednjič poročevalec za nova zakonska še nekoliko moli in potem vsacega posebej, naj prej možá, potem ženo z blagoslovljeno vodo v znamenji križa pokropí, kar pomeni, da jima božji blagoslov v vsi obilnosti želí.

Sv. zakon se delí dopoludne ali popoludne; s sveto mašo, ali tudi zunaj sv. maše; vender pa cerkev želí, da bi se sv. zakon med sveto mašo sklepal, in v ta namen je posebno mašo sestavila (missa pro sponsis).

Kadar se sv. zakon prav po cerkveni želji med sv. mašo sklepa, oberne se mašnik po odmoljenem Očenašu k novima zakonskima, nad njima moli in jima v lepi molitvi prosi za blagoslov božji, za zdravje na duši in telesu, in za visoko srečno starost; in tudi po »Ite missa est« — jima še enkrat blagoslov podelí.

Prav po želji sv. cerkve je, ako nova zakonska tudi sveto obhajilo med sveto mašo prejmeta, katero jima mašnik po svetem obhajilu podelí.

Zakonski ljudje, ki so 25 ali celo 50 let v zakonski zvezi preživeli, ta leta slovesno obhajajo, ako hočejo, dan svoje poroke in se iz globočine svojega serca premilemu Bogu zahvaljujejo za vse dobrote in milosti, v svojem dolgem zakonu prejete, ter si tudi še za prihodnje dni posebnega božjega varstva prosijo.

Taka pobožna hvaležnost zakonskih ljudi je prav po volji svete cerkve, katera 50letnim zakonskim tudi poseben blagoslov delí; vender pa ta blagoslov ni nova poroka, ker je zakon nerazvezljiv do smerti enega.

Slovesni pobožni spomin poročnega dneva po 25 letih sreberno, po 50 letih pa zlato poroko (ženitnino) imenujemo.

Tretji oddelek.

Cerkvena posvečevanja, blagoslavljanja in blagoslovi (blažila, zakramentali, sacramentalia).

§ 56.

O cerkvenih posvečevanjih, blagoslavljanjih in blagoslovih sploh.

1.) Cerkvene zakramentale ali blažila imenujemo tiste svete obrede ali šege, katere je cerkev postavila v zadobljenje mnogih milosti in dobrot.

2.) Cerkveni zakramentali so nekoliko podobni svetim zakramentom, ker so tudi pri njih vnanja znamenja, ki ne naznanjajo le duhovnih milosti, ampak se po njih duhovne milosti tudi delé.

3.) Vender pa je med sv. zakramenti in cerkvenimi zakramentali bistven razloček, in sicer ta-le:

- a) sv. zakramente je postavil Jezus Kristus, zakramentale pa je vpeljala njegova sv. cerkev vsled oblasti, katero ji je Jezus izročil;
- b) sv. zakramenti zlasti posvečujočo milost delé ali množé; zakramentali pa nas ali le pripravljajo za vredno prejemo sv. zakramentov, ali po njih prejemamo milosti, toda druge, kakor pri sv. zakramentih;
- c) sv. zakramenti imajo svojo moč od Kristusa samega; zakramentali pa le na priprošnjo sv. cerkve;
- d) sv. zakramenti imajo v sebi božjo moč, bodi si vreden ali nevreden njihov delilec ali prejemalec (nevredni delilec ali prejemalec jih deli ali prejema sebi v pogubljenje); — zakramentali pa ne sploh tako.

V tem obziru so zakramentali dvojni, osebni in rečni; kakor so podeljeni ali rečém ali osebam. Rečém podeljeni imajo vselej svojo moč, bodi si delilec vreden ali nevreden, po volji sv. cerkve vsled njene oblasti; osebam podeljeni pa nimajo vselej svoje moči.

4.) Zakramentali so: a) ali zarotovanje (*exorcismus*), b) ali posvečevanje (*consecratio et benedictio*), c) ali blagoslovi (*benedictio*).

§ 57.

Zarotovanje (exorcismus).

Zarotovanje imenujemo molitve, s katerimi sv. cerkev hudobnemu duhu slovesno zapoveduje, zdržati se vseh sovražnih napadov do človeka.

Hudobni duh človeka ali sam napada ali po čem družem; sam človeka napada, ako ga sam k hudemu ali v greh nape-ljuje ali po božjem pripuščenji njegove dušne in telesne močí tako v posest vzame, da on sam v človeku hudobijo doprinaša; tak človekov stan imenujemo obsedenje, človeka pa obsedenca. — Po čem drugem hudobni duh človeka napada, ako po posvet-nih rečeh njegovega duhá slepi, ali v greh vabi in mika, ali po posebnem božjem pripuščenji njegovemu telesu kakor si bodi ško-duje, kakor p. pri Jobu.

Zarotovanje je v katoliški cerkvi v navadi:

- a) pri obsedencih; za tako zarotovanje je treba vselej poseb-nega škofovega privoljenja;
- b) pri kerščevancih, in

- c) pri blagoslavljanji mnogoterih reči, da se oblasti hudobnega duha odvzamejo, da le-ta po njih ne more škodovati, ampak da one le k dobremu rabijo.

§ 58.

B. Posvečevanja (consecratio, benedictio).

Posvečevanje v splošnem in širjem pomenu je vsako cerkveno opravilo, s katerim sv. cerkev osebi kako čast ali cerkveno službo dodelí, ali pa kakošno reč v božjo službo odloči.

Posvečevanje je torej ali osebno ali rečno, in ima vsled cerkvene oblasti vselej svojo moč, bodisi delilec ali prejemalec vreden ali nevreden.

Vsled sv. cerkvenega opravila so posvečevanja dvojja: višja (consecratio) in nižja (benedictio). — Višja posvečevanja, katerim tudi naravnost le posvečevanja se vé da v tesnejšem pomenu pravimo, imenujemo večidel tista, pri katerih se rabi sv. olje in jih opravljajo le škofje; nižja pa, katera navadno in sploh blagoslavljanja imenujemo, so vsa druga, katera smejo opravljati tudi mašniki ali že iz mašniške svoje oblasti, ali pa s posebnim škofovim pooblaščenjem.

Višja osebna posvečevanja je Kristus postavil, torej so svet zakrament, in se delé v zakramentu reda, tedaj škofom, mašnikom.

Višje rečno posvečevanje pa je sv. cerkev vpeljala in je delí cerkvam, altarjem, kelihom in patenam.

Tudi blagoslavlja se osebe in reči: in sicer osebe, n. pr. opati, opatinje (opaticice), menihi, nune, katoliški vladarji pri kronanji itd.; — reči pa, n. pr. cerkve, pokopališča, vsa cerkvena orodja (zunaj zgoraj imenovanih) in oblačilo za daritev sv. maše, zvonovi, podobe in razpela, olje, voda sploh, zlasti kerstna voda, sveče, pepel, oljike in palme, jedila, i. t. d.

Bogu posvečene ali blagoslovljene reči se smejo le Bogu v čast in iz svetega namena rabiti; nikoli se torej ne smé ž njimi nespodobno ravnati; oné nikdar ne smejo v posvetne ali še celó v pregrešne namene biti, in kadar niso več za rabo, se sežgó. — Pa tudi rečem, ki so ljudém v prid blagoslovljene, gré večja čast in višje spoštovanje, kakor neblagoslovljenim.

§ 59.

C. Blagoslov (benedictio).

Blagoslov (blažilo) je tisto sv. opravilo, s katerim cerkev Bogá prosi, da bi komú pri kaki priliki ali po kaki reči podelil svojo pomoč ali mu milost izkazal.

Blagoslovi nimajo vselej za gotovo svoje moči; oni svoj namen, kakor molitev sploh, dosežejo, kadar Bog po svoji neizkončni modrosti za dobro spozná, uslišati željo, voščilo ali prošnjo tega, ki blagoslavlja, ali tega, kateri blagoslov prejema; njihova moč se torej ravná po vrednosti delilca in prejemalca, kakor sploh moč molitve.

Blagoslóvi so ali cerkveni, kadar duhoven v cerkvenem imenu v zaupanji v Jezusovo neizkončno zasluženje komú prosi pomoči ali milostí; ali necerkveni, kadar neduhovni to storí, n. pr. ko oče ali mati svojim otrokom svoj blagoslov deli ali na smertni postelji, ali pred sv. zakonom, ali pri kaki drugi priliki.

Cerkveni blagoslovi imajo pa večo vrednost in moč, kakor necerkveni, ker Bog bolj gotovo usliši cerkveno molitev memo vsake druge; tega nas zagotavlja Kristusova obljuba. (Mat. 10, 13.)

Sveta katoliška cerkev svojim vernim blagoslov delí ali naravnost (neposrednje) ali po blagoslovljenih rečéh; tega imenujemo rečen, unega pa oseben blagoslov.

Osebni blagoslov cerkev vernim delí n. pr. s presvetim rešnjim telesom, konec sv. maše, po pridigi, petdesetletnim zakonskim (glej § 55, stran 75), umirajočim, merličem, po novoposvečenem mašniku, i. t. d.

Rečni blagoslov pa vernim delí po blagoslovljenih rečéh, kakor so n. pr.: pokopališča, zvonovi, podobe, razpéla, moleki, voda, sveče, pepel, polje in sad, hiše, šole, barke, železnice, jedila, i. t. d.

Opomin 1.) Pri rečnih blagoslovih sta torej združena dva namena: prvič se reči z blagoslavljanjem podelí neka večá část, od tod se to opravilo imenuje blagoslavljanje, latinski »benedictio«; in drugič se po blagoslovljeni reči vernim prosi za pomoč in milost božjo, kar imenujemo blagoslov, latinski tudi »benedictio«.

Opomin 2.) Blagoslovljene reči so nam koristne, in sicer ne le s tem, da nas k dobremu opominjajo, ampak zlasti zavoljo molitve, ki jo duhoven opravlja pri blagoslavljanji. Tako p. blagoslovljena jed človeka spominja, da je Bog delilec vsega dobrega in ga opominja, Bogá hvaležno častiti; blagoslovljeno razpélo, podoba ali svetinja nas spominjajo Kristusovega terpljenja, čednosti Matere božje, svetnikov; opominjajo nas pa tudi, z božjo milostjo, za katero se je pri blagoslavljanji prosilo, pobožno premišljevati Kristusovo terpljenje, posnemati lepe čednosti in svete sklepe delati. — Razun tega pa še kake posebne dobrote po teh rečéh prejemamo zavoljo molitve, ki jo duhovni v imenu sv. cerkve pri blagoslavljanji opravljajo.

I. O cerkvenih posvečevanjih posamezno.

A. O osebnih posvečevanjih.

§ 60.

Volitev in kronanje sv. Očeta papeža.

1.) Sv. Oče ali papež so naj višji poglavar Jezusove cerkve, ker so rimski škof, t. j. naslednik sv. Petra, katerega je Jezus svoji cerkvi vidnega poglavarja dal. — Oni so duhovni oče vseh pravo-vernih kristijanov, zato jih papež, t. j. oče, imenujemo; ker so namestnik Kristusov na zemlji, je njihova služba naj višja in naj svetejša izmed vseh, torej jim sveti oče pravimo.

2.) Po papeževi smerti jim kardinali naslednika volijo. Kardinale imenujemo tiste škofe, mašnike in dijakone, ki so papeževi posebni svetovalci, jim pri altarji strežejo in torej prednost imajo pred vsemi družimi škofi in mašniki.

Kardinali novega papeža tako-le volijo:

Po papeževi smerti se kardinali napovedani dan v cerkvi zberó in sv. Duhá na pomoč pokličejo, da bi jim dal izpoznati, kdo bi bil papež po božji volji; potem se v katero papeževo poslopje podajo, kjer je vsacemu kardinalu pripravljena sobica ali celica. Ko se kardinali tam zberó, zazidajo se vrata v poslopje, in razun bolezní ne smé nikdo iz poslopja. Kardinali se k volitvi tolikrat snidejo, da kdó dobí dve tretjini glasov vseh pričujočih volilcev. — To zbirališče papeževih volilcev imenujemo *conclave*, t. j. zapertje.

Ko so novi papež izvoljeni, dajo si sami novo imé, v znamenje, da se odpovedó svoji rodovini in da hočejo živeti edino sv. cerkvi v prid; potem oblečejo papeževa bela oblačila, kardinali volilci pa se jim poklanjajo ter jim roko in nogo poljubujejo. Dokončana volitev se ljudstvu naznani in zazidana vrata prebijejo.

3.) Novo izvoljenega papeža na stolu v šent Petersko cerkev nesó k altarju, pod katerim počivajo ostanki sv. Petra in sv. Pavla, v opomin, da morajo biti tudi oni pripravljeni, svojo kri, ako bi treba bilo, preliti in življenje dati za sveto vero. Nesenje je znamenje spoštovanja, ki gré naj višjemu vidnemu poglavarju svete cerkve. — V cerkev gredé duhoven, ki procesijo vspreduje, papežu pred očmi tri šopke prediva zažge, vselej rekoč: »Sv. Oče, tako mine veličastvo svetá«; — resno opominjevanje, da se v svoji naj višji službi in časti na zemlji spominjajo minljivosti vsega posvetnega veličastva, ter ponižnost ohranijo.

Ko procesija dojde v šent Petersko cerkev, trije kardinali škofje nad izvoljenim papežem molijo ter jim »paliu« ogernejo,

v znamenje nadškofovske in patrijarhalske oblasti. Papež potem daritev sv. maše opravljajo, pri kateri se list in evangelij bereta v latinskem in greškem jeziku, v znamenje, da so papež poglavar vseh pravovernih kristijanov latinskega in greškega obreda.

4.) Po slovesni sv. maši se novo izvoljeni papež usedejo na sedež in eden kardinalov jim na glavo dene tiaro, t. j. trojno krono, duhovščina in ljudstvo pa med tem »kirie eleison« molijo ter milosti prosijo njemu, ki mu je izročena naj višja čast in služba.

Poslednjič papež vsemu kerščanstvu (urbi et orbi, mestu in vsemu svetu) slovesni blagoslov podelé.

§ 61.

Kaj so redovni ljudje?

Redovne osebe so tiste, ki so v kakem duhovnem redu. — Duhovni red pa imenujemo posebno društvo, v katerem verni pod posebnim poglavarjem živé; po pravilu, ki je je cerkev poterdila, svoje življenje ravnajo in po kerščanski popolnosti hrepené z izpolnovanjem evangeljskih svetov: radovoljnega uboštva, vedne čistosti in pokorščine pod duhovnim poglavarjem.

Redovno ali samostansko življenje se je že v prvih časih kerščanstva pričelo, in sicer vsled Kristusovega vabila k izpolnovanju čednosti na podlagi evangeljskih svetov.

Tiste ljudi, ki so se svetu odpovedali, evangeljske svete združeni izpolnujejo in svoje življenje po enem pravilu ravnajo, duhoven red imenujemo; vsako hišo, v kateri ljudje enega reda prebivajo, samostan ali kloster kličemo, posameznim osebam pa redovniki, in sicer moškim samoživci (samotniki) ali menihi, ženskam pa nune pravimo.

Opomin: Nuna je egiptovska beseda in pomeni v našem jeziku devico.

Po božji previdnosti je bilo sčasoma in po mnogoterih krajih mnogo redov vstanovljenih, katere je cerkev poterdila, ker jih je za tiste čase in kraje koristne izpoznala. Kadar in kjer niso bili več cerkvi v prid, opustila ali odpravila jih je cerkev zopet.

Samostansko življenje je jako koristno za redovne ljudi same, in je tudi na duhovni in telesni prid sploh vsemu človeštvu.

1.) Samostansko življenje je redovnikom koristno:

- a) redovni stan je sploh popolnši od svetnega, ker se v njem evangeljski sveti izpolnujejo, le Bogu služi in za izveličanje skerbí;
- b) redovniška dobra dela imajo pred Bogom večo vrednost, ker so z obljubo posvečena;

c) v njem je veliko manj opovér in napotljejev kerščanske popolnosti, manj raztresenja in skerbí, nasproti pa več molitve in lepih živih izgledov, ki vedno izpodbujajo in vne-majo gorečnost redovnih ljudi.

2.) Pa tudi vsemu človeštvu sploh so duhovni redovi zelo koristni:

- a) z lepimi, živimi izgledi popolnišega življenja;
- b) z molitvijo, zatajevanjem in dobrimi deli, ki se v redovih vedno opravljajo;
- c) s svojim trudom in z vnanjo delalnostjo, kakor p. s podučevanjem mladosti, z oznanovanjem sv. vere, z misijoni, s postrežbo bolnikov, in sploh z dobrimi deli usmiljenja, duhovnimi in telesnimi.

Redovni ljudje, ki se svetu odtegnejo, niso torej človeštvu nikakor na škodo, kakor veliko slabovernežev terdi, temuč so mu še le v večí prid, kakor bi mu bili, ako bi bili svetni ostali.

§ 62.

Kako cerkev redovne ljudi posvečuje?

1.) Kogar redovni prednik v duhoven red sprejme, obleče ga z redovnim oblačilom, pristriže mu lasé in novo imé dá, v znamenje, da mora kakor nov človek v svetosti živeti. — Le jezuiti in redemtoristi svoje kerstno imé obderže.

2.) Sprejeti in preoblečeni redovnik novinec je eno ali več let, kakoršno je v tem redu pravilo, na poskušnji, katero novicijat imenujemo. Ta čas je v to odločen, da se prejeti redovni novinec poskusi, če bo mogel redovne dolžnosti na tanko izpolnovati, redovni prednik pa prepriča, če je sprejeti novinec za red sposoben in pripraven.

Če novinec izprevidi, da redovno življenje ni zanj ali če prednik izpozna, da novinec ni za red, novinec redu ali redovni prednik novincu slovó dá.

3.) Ko novincu čas poskušnje preteče, stori profes, t. j. slovesno obljubo, s katero se zaveže, ves čas svojega življenja v redu ostati. — Obred, med katerim se to godi, redovnika opominja, da mora svetu popolnoma odmreti, ako hoče biti redovnik po volji božji.

§ 63.

Kolikeri so duhovni redovi?

Duhovni redovi se ločijo v dve versti:

1.) So redovi, katerih hiše so po vsem svetu med seboj v zvezi, tako da se dajo njihovi udje iz hiše v hišo premestiti ali

prestaviti; taki so n. pr. frančiškani, kapucini, barnabiti, jezuiti itd. — Ta red ima za ves svet le enega višjega prednika ali poglavarja.

2.) So redovi, katerih posamezne hiše niso v nikakoršni zvezi med seboj, ampak je vsak samostan za se, tako da se ne more nikdo iz samostana v samostan svojega reda prestaviti, taki so n. pr. benediktini večidel, cistercijenzi, itd. Vsak samostan teh redov ima za se svojega prednika, ki ni podložen nikomur, kakor papežu.

Redovni prednik prve verste se imenuje redov general (splošni prednik); prednik v eni samostanski hiši gvardijan (čuvaj, varuh); prior (prednik) ali superior (višji); — prednik več samostanskih hiš večega okrožja pa provincijal (okrožni, okrajni prednik).

Redovi druge verste nimajo splošnega prednika ali generala; imajo pa ali posamezni samostani ali njih več svojega predstojnika, ki se imenuje opat (pri ženskih: opatinja, opatica), in tak samostan se opatija zôve.

§ 64.

Kako cerkev opata posvečuje?

Prednike si redovniki obeh verst sami volijo za nekaj let; le jezuitski general in opati so voljeni za čas življenja.

Redovom prve verste se predniki le volijo; posvečujejo ali blagoslavlajo se pa ne.

Redovom druge verste se predniki ali opati volijo in posvečujejo ali blagoslavlajo.

Opat je sicer le mašnik, ima pa nad svojimi podložnimi duhovni škofu podobno oblast; torej je njegovo posvečevanje škofovemu zelo podobno; pri katerem se mu tudi škofovska znamenja: oblačila, mitra (infula) in pastirska palica dajo.

B) O rečnih posvečevanjih.

Posvečevanje katoliških cerkvá.

§ 65.

a) Začetek katoliških cerkvá in njih pomen.

Cerkev imenujemo hišo ali poslopje službi božji odločeno.

Tako hišo ali poslopje cerkev imenujemo, ker je kerščanska občina, ki se v nji zbira, lepa podoba vidnega zbora pravovernih kristijanov po vsem svetu, ki se cerkev imenuje. — Pravimo jim tudi hiše (veže) božje ali hrami božji, ne le zato, ker so odločene v božjo čast in Bogu posvečene, ampak tudi zato, ker je

v njih v resnici pričujoč pravi živi Bog v presvetem rešnjem telesu. — Imé tempelj je dan današnji manj v navadi; v prvih časih pa so se ga kristijani še celó ogibali, da so se tolikanj bolj ločili od Judov in nevernikov, ki so svoje svete kraje tempeljne imenovali.

Pervi kristijani niso imeli in tudi niso mogli imeti posebnih krajev in lastnih cerkvá za službo božjo.

Aposteljni so od začetka presveto daritev sv. maše obhajali v navadnih hišah, ki so ravno s tem postale hiše božje. Ko se je število vernih kristijanov množilo, zidali so si kristijani v mirnih časih lastne hiše ali cerkve v ta namen, toda ob času preganjanja so jim jih sovražniki Kristusovega imena podirali, in tako so bili kristijani, ako so hoteli božjo službo obhajati, prisiljeni, obhajati jo skrivaj ali v navadnih hišah, kakor v prvem začetku, ali po logih in gozdih, ali v podzemeljskih jamah (katakombah), jetniki celó v jetnišnicah.

Ko je pa kerščanska vera zmagala in cesar Konstantin véliki dovolil kristijanom službo božjo očitno in prosto opravljati, jela so se po vseh krajih posebna poslopja za službo božjo, ali cerkve zidati in kolikor je bilo moč lepšati. Lepa in okinčana hiša božja je znamenje za čast božjo vnetih kristijanov, in torej veselje in radost kerščanskih občin.

V tem obziru je tudi naš slovenski národ vse hvale vreden. Opomnim le naše male kranjske dežele in škofije, ki ima 310 župnijskih, 1008 podružniških, 7 samostanskih cerkvá in 174 majhnih kapelic, ki so žive priče, da je sveta vera terdne korenine pognala med Slovenci. Celó ptujci, ki v naše slovenske kraje zahajajo, jim hvalo dajejo. Da bi pač nikdar ne usahnila, nikdar ne oslabela sveta vera med nami.

Da bi bele cerkvice po ravninah in dolinah, na holmcih, gričih, hribih in gorah slovenskih tudi nas in vse potomce k pobožnosti in gorečnosti za božjo čast budile in vnemale!

Kako visok namen ima vsaka hiša božja, razvidi se že tudi iz njenega vnanjega in notranjega lica.

§ 66.

b) Vnanje lice katoliških cerkvá.

1.) Cerkev ali hiša božja je višje zidana, kakor hiše človeškemu stanovanju odločene, v znamenje, da je stanovališče Najvišega.

2.) Cerkve naše so zidane, ali na samem, na kacem holmcu, griču, hribu ali visoki gori, v znamenje misli, da nam je Bog bližej na višavah; ali sredi sel, v znamenje, da je dobri pastir

vedno med svojimi vernimi ovčicami; obrnjene so, ako je le mogoče, proti solnčnemu izhodu, t. j. tako, da so verni, k velikemu altarju gledé, proti izhodu obrnjeni. To nam naznanjuje, daj naj bodejo vse naše misli in želje vedno obrnjene v Jezusa Kristusa, v našo edino pravo luč.

3.) Vnanja podoba katoliških cerkvá je:

- a) ali podolgasta štirivogljina, in pogostoma njena notranja plan podoba križa v čast križanemu Jezusu;
- b) ali krogljina v kupljo obókana, v znamenje krone nebeškega izveličanja.

4.) Cerкви je prizidan stolp, ki mu pravimo zvonik, ker so v njem obešeni zvonovi. Visoko nad cerkev stolp molí in proti nebu kipí, kakor da bi nas opominjal, rekoč: »Iščite, kar je zgoraj, kjer je Kristus v veličastvu.« (Kol. 3.)

Verh zvonika je postavljen križ, znamenje našega odrešenja, ki je zasajen v pozlačeno jabelko, katero pomenja odrešeni svet.

V zvonik tudi postavljamo uro, ki zunaj zvonika kaže dnevene ure, in nam ravno s tem oznanuje resnobno resnico:

»Kako naglo izginja čas našega življenja«, ter nas živo opominja: »delati, dokler je še dan, ker pride noč, ko ne bo več moč delati.«

Zvonovi v zvonikih pa nas vabijo ter kakor glasovi iz nebes kličejo k službi božji in pridno delati delo svojega izveličanja.

§ 67.

c) *Katoliške cerkve od znotraj.*

Notranji cerkveni prostor se na dva dela delí:

- a) svetišče ali duhovnišče, t. j. prostor za duhovščino, in
- b) ladija ali čoln, t. j. prostor za kerščansko občino.

1.) V svetišči je véliki altar in sredi velicega altarja župnijskih cerkvá je večidel postavljen tabernakelj ali sv. šotor, t. j. stanovanje Jezusovo v presv. rešnjem telesu. Spodobí se torej, da je tabernakelj naj lepša stvar v cerkvi. Tabernakelj mora biti z belo svilo ali drugo belo tančico od znotraj prevlečen, dno pa pokrito s korporalom, na katero se monštranca in obhajilni kelih postavljata. Od zunaj nad tabernakeljnom je kraj pripravljen, kamor se presv. rešnje teló izpostavlja, semtertje obdan z zlatimi ali vsaj pozlačenimi žarki. Tabernakeljnu na vsako stran se postavljate dve sliki klečečih angeljev Kerubinov, ki verne opominjate, spodobno in pogostoma moliti Jezusa v presv. zakramentu.

Pred tabernakeljnom, ako in kadar je v njem shranjeno presv. rešnje teló, noč in dan gorí luč, ki se imenuje večna luč, ker nam Jezusovo pričujočnost naznanja, ter nas opominja

k ljubezni in pobožnosti, Jezusu pa našo ljubezen in pobožnost razodeva.

Nad altarjem in tabernakelnom je večidel podoba ali slika ali presv. Trojice, ali Matere božje, ali kacega angelja ali svetnika; ta podobščina naznanja varuha, komur na čast je cerkev sezidana ali altar postavljen.

Kar je več altarjev v cerkvi, imenujejo se stranski altarji.

2.) Ladija se imenuje prostor za kerščansko občino, ker se kerščanska cerkev primerja čolnu ali ladiji, katera med viharji in nevarnostmi jadra v večnost. Ta prilika je vzeta od Petrovega čolna, iz katerega je Jezus ljudstvo učil, ali pa od Noetove barke, ki je bila predpoda kerščanske, edinoizveličalne cerkve.

V cerkveni ladiji so:

- a) kancelj ali leca ali prižnica, večidel na evangeljski strani, s štirimi evangelisti s pomenljivimi podobami. Na stropu strešice, ki je nad prižnico, se pogostoma nahaja golobček, ki je podoba sv. Duhá, in mašnika in ljudstvo opominja, pred pridigo božjega razsvetljenja sebi in poslušalcem prositi. — Sv. razpelo na prižnici pa naznanja, da se tukaj le nauk križanega Jezusa oznanuje;
- b) kerstni kamen, v katerem je hranjena kerstna voda; na njegovem pokrovu je pogostoma podoba kersta Jezusovega v reki Jordanu. Pogled kerstnega kamena nas spominja kerstnih milosti in obljub, ter opominja, kerstno nedolžnost ohraniti do zadnjega izdihljeja našega življenja;
- c) izpovednice, ki nas vabijo in kličejo k zakramentu svete pokore;
- d) kropilni kamen pri cerkvenih vratih z blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo v cerkev stopivši, ali preden cerkev zapustimo, nam v opomin, s čistim srcem pred obličje božje hoditi in tudi zunaj cerkve čisto živeti;
- e) darilnice ali cerkvene skrinjice, v katere verni vlagajo mile darí za cerkvene potrebe, ali za uboge ali sploh v kak dober namen; oné nas torej sploh k milodarnosti budijo in opominjajo, zlasti na tihem, da desnica ne vé, kaj je dala levica.

3.) Pri vhodnjih ali vélicih cerkvenih vratih je kor za orgle in pevce, na obeh straneh ob ladiji so v nekaterih cerkvah stranski kori ali molitvenice.

4.) Vsaki cerkvi je po cerkveni zapovedi prizidan žagrad ali zakristija, t. j. kraj, kjer se duhovščina zbira, oblači, po cerkvenem pravilu izslači, in kjer so hranjena cerkvena oblačila in orodja.

Sveti kraji razun cerkvá so še tudi:

1.) Kapelice po gradéh ali po hišah; kapele so dvojne: očitne ali domače.

a) Očitne so, katere so s škofovim privoljenjem sezidane, za vselej službi božji odločene in imajo vhod tudi s ceste: očitnim se prištevajo tudi kapele v bolnišnicah, semeniščih, samostanih, v škofovem poslopji; — očitne kapelice imajo skoraj vse pravice pravih cerkvá.

b) Domače kapelice imenujemo pa tiste, ki so kje sred poslopja in vhoda s ceste nimajo. Da se v njih vedno smé maševati, treba je papeževega privoljenja; sem ter tje v njih maševati pa smejo tudi škof dopustiti.

2.) Kapelice ali molitvenice po gradéh, v hišah ali po vaséh, v katerih se sv. maša ne bere, ampak se hišna družina ali vaščani zbirajo k občni molitvi, zlasti večerni; pač lepa in posnemanja vredna navada.

3.) Znamenja ali pili na gričih in mostéh, v logih ali na polji, ob cestah ali na razpotjih. Njih veliko je postavljenih v spomin kake imenitne dogodbe ali nesreče na tistem kraji. Sv. razpélo in podobe svetnikov vanje stavijo.

4.) Sem ter tje pri kacem mestu ali cerkvi ali na kacem griču je po 14 tacih znamenj sezidanih, v katerih so postavljene podobščine 14 postaj ali štacijonov križevega pota; tak griček kalvarijo imenujemo.

§ 68.

d) Zaljšanje katoliških cerkvá.

Altarje ali cerkvene stene katoliški kristijani mnogotero zaljšamo, zlasti s podobami, slikanimi ali iz kamena ali iz lesá izrezanimi, in sicer iz naslednjih namenov:

1.) Cerkvam v lepoto in kinč;

2.) Kristusu in svetnikom božjim na čast; in

3.) vernim v poduk, ker nam pred oči stavijo ali skrivnosti sv. vere ali kako prigodbo našega odrešenja ali pobožno življenje kacega svetnika.

Presveta Trojica se nam tako-le pred oči stavi: Bog Oče v podobi častitljivega starčeka, na njegovi desnici Jezus s križem v podobi človeški in sv. Duh v podobi goloba nad njima. — Sploh se Bog Oče vpodobuje kakor starček na zemeljski krogli počivaje; Bog Sin kakor človek v kaki dogodbi svojega življenja, terpljenja ali smerti, p. kakor dober pastir, kakor jagnje ali na križi; Bog sv. Duh pa skoraj povsod le v podobi goloba.

Prečastito Devico Marijo umetniki mnogoverstno vpodobujejo : ali kakor devico v belem oblačilu, z vencem na glavi, katerega obdaja 12 zvezd, lilijo v roki, na kači stojé. (1. Mojz. 3, 15.) — Ta podoba nam pred oči stavi Marijo brez madeža izvirnega greha izpočeto; ali kakor mater z božjim detetom Jezuščekom v naročji; — ali kakor žalostno mater, z mečem v serce zabodenim, ki je njeno sercé presunil. (Luk. 2, 35.)

Angelji, poslanci božji, se vpodobavajo : ali kakor otročiči ali kakor mladeniči v belih oblačilih, s perutnicami, v znamenje hitrosti, s katero izpolnujejo božja povelja; tudi s kelihom, križem ali kadilnico, ker naše molitve in dobra dela nabirajo in pred sedež božje milosti nosijo.

Sv. Peter se vpodobava s ključema v roki kot poglavar sv. cerkve, ker mu je Jezus ključe nebeškega kraljestva izročil; sv. Pavel z bukvami, ker je veliko listov pisal, in z mečem, ker je bil ž njim ob glavo dejan; sv. Janez z bukvami, ker je veliko pisal, in s kelihom, okoli ali iz katerega se strupena kača vije v znamenje, da mu je bil dan iz keliha strup, katerega je brez vse škode izpil; drugi aposteljni pa vsak z orodjem, s katerim mu je bilo življenje vzeto.

Sv. evangelisti imajo pomenljive podobe zraven sebe, ki so posnete iz začetka vsacega evangelija: sv. Matej s človeško podobo, ker svoj evangelij začenja z rodovinskimi bukvami Jezusa Kristusa, ki izkazujejo, da je Jezus pravi človek; sv. Marka z levom ali oroslanom, ker svoj evangelij začenja z Janezom kerstnikom, ki je glas vpijočega v puščavi; v duhovnem pomenu je lev znamenje božje moči sv. evangelija; sv. Lukež z volom, ker s Caharijevo daritvijo začenja svoj evangelij; sveti Janez s postojino ali orlom, ker se je v svojih mislih najvišje povzdignil, pričénši pisati o Jezusovi božji naturi.

Sv. mučenci se vpodobavajo s palmovo vejico, katera pomenja njihovo slavno znago, in s posebnimi znamenji njihove mučeniške smerti.

Drugi svetniki se nam pred oči stavijo v oblačilih svojega stanú, v znamenje čednosti, s katero nam svetijo; n. pr. z lilijo, ako je njihova viteška čednost bila sv. čistost; ali z znamenji hudega, kar so premagali.

Vsem svetniškim podobam lastno pa je, da imajo svetlobo v podobi okroglega venca okoli glave; pri podobah Jezusovih in Marijinih pa vrh tega še ves život neka svetloba obseva.

Naj bi cerkveni predniki skerbeli, da bi se ne stavile v cerkev ali v druge sv. kraje take podobe, ki so sv. veri ali šegi nasproti, ali če kaj nespodobnega ali celó izpodtakljivega nad seboj imajo.

Tudi je želeli, da so vse podobe in podobščine po cerkvi umetne, ker le take podobe k pobožnosti budijo in človeškega duhá k nebeškim rečem povzdigujejo; spodobne in umetne podobe imajo veliko moč do človeških src.

Slovenci sv. podobe sploh visoko čislajo, torej si jih radi omišljujejo ne le za sv. kraje, ampak tudi za dom; med njimi se lahko ne najde hiša, katere naj lepši kinč bi ne bile sv. podobe na stenah; da bi le nespodobnih ne kupovali in ne vesili na stene, kakoršnih se po sejnih veliko vidi. Boljše nič kakor spake.

§ 69.

e) *Posvečevanje katoliških cerkvá.*

Preden se začne cerkev zidati, škof ali v to pooblaščen mašnik na mesto, kjer naj bo véliki altar, križ postavijo, v znamenje, da v imenu Kristusovem vzamejo ta prostor v posest; potem ves prostor, za cerkev odločen, z blagoslovljeno vodó pokropijo, vogeljni ali stalni kamen na štiri vogle blagoslové ter ga na odločeno mesto v dno med primernimi molitvami vložé. Ta kamen, ki se po latinski zóve »Lapis primarius angularis«, pomenja Kristusa, na katerem je sv. katoliška cerkev zidana ali vstanovljena, zakaj Kristus je »vogeljni kamen, katerega so delalci (Judje) zaverгли«; in »druzega dna ne more vložiti razun tega, ki je vložen, katero je Jezus Kristus.« (1. Kor. 3, 11.)

Ko je cerkev dodelana, posvetijo jo škof slovesno. Dan pred cerkvenim posvečevanjem je po cerkveni zapovedi škofu posvečevalcu in vsi duhovnji zapovedan post, da bi izprosili od Boga milost za to imenitno opravilo, in tudi v znamenje, da moremo le po izpokorni poti priti v nebeško kraljestvo, katerega lepa podoba je cerkev.

Na večer pred posvečevanjem se prenesó svetinje (od treh mučencev), ki so jih škof za cerkev odločili, v šotor, kateri je v ta namen zunaj cerkve postavljen: zraven svetinj se postavita naj manj dva svečnika s prižganima voščenima svečama; — potem duhovni molijo jutranjice in hvalnice v čast svetnikom, katerih svetinje so v šotoru. — Verni pa vso noč pred svetinjami čujejo, molijo ali sv. pesmi prepevajo.

Dan posvečevanja zarano se jamejo v šotoru na svetinjah sv. maše brati.

Cerkveno posvečevanje se opravlja s temi obredi:

1.) Škof z vso pričujočo duhovščino gredó v šotor pred svetinje, kjer vseh sedem izpokornih psalmov molijo, v znamenje, da se moramo s pokoro očistiti, ako hočemo iti v nebeško kraljestvo, katerega podoba je posvečena cerkev.

2.) Po kratki molitvi se začnó klečé moliti litanije vseh svetnikov. Izrekši prošnjo: »Od vsega hudega — reši nas, o Gospod«, škof vstanejo, z duhovščino in ljudstvom v procesiji trikrat okoli cerkve gredó (prvič in drugič na desni in tretjič na levi strani pričenši), ter spotoma cerkvene vnanje stene (v prvo, kolikor visoko dosežejo, v drugo ob tléh, in v tretje v srednji višavi) kropijo, rekoč: »V imenu Oče-† ta in Si-† na in svetega † Duhá«, v znamenje, da v imenu presv. Trojice v posest vzamejo cerkveno poslopje ter je za vselej odločijo v službo božjo. — Cerkvene vnanje stene se z blagoslovljeno vodo kropijo v znamenje, da to poslopje ne bo v nikakoršno posvetno rabo, ampak vse le Bogu v čast; — ko škof do zapertih vélicih vrat prvič in drugič pridejo, obakrati s pastirsko palico na nja poterkajo, katera se jim pa ne odpró, v znamenje, da je nekedaj človeštvo zastónj izdihovalo po nebesih, ki jim jih je bil zaperl izvirni greh; v tretje pa s pastirsko palico znamenje sv. križa naredé na vratih, in koj se jim odpró, v znamenje, da nam je le daritev sv. križa nebesa odperla.

3.) Potem škof le z duhovščino v cerkev gredó, s pozdravom: »Mir bodi ti hiši«; sred cerkve se ustavijo, ter spomnivši se visocega pomena hiše božje za svoje sveto opravilo sv. Duhá na pomoč pokličejo s cerkveno pesmijo: »Veni, creator Spiritus!«

Ko se ta pesem moli, eden strežnikov cerkvena tla s pepelom potrese navskriž do črevlja na široko od vogla do vogla; potem duhovščina litanije vseh svetnikov dalje moli, vanje pristavljajoč prošnjo: »da bi Bog hotel to cerkev blagosloviti in posvetiti.«

4.) Po dokončanih molitvah škof s pastirsko palico greško in latinsko abcedo (A. B. C. D. itd.; A. B. Γ. Δ. itd.) pišejo v navskriž potreseni pepel, v znamenje, da je le ena prava cerkev, ki v sebi strinja verne izmed vseh národov.

5.) Potem škof blagoslové zmes, ki so jo naredili iz vina in vode, soli in pepela. Ta zmes pomenja darí, ki se bodo delili v hiši božji, in sicer sol modrost, pepel izpokornost, voda čistost sercá, vino pa kerščansko ljubezen.

6.) Zdaj se prične

Posvečevanje vélicega altarja.

Po nekaterih molitvah škof v zmes iz vina, vode, soli in pepela palec potaknejo in ž njim znamenje križa naredé sred altarja in na njegovih štirih voglih, kjer so v poverhnjo kamenato ploščo križeci vsekani; potem kropé altar sedemkrat okoli njega gredé, med katerim opravilom se 50. psalm poje.

Vse to pomenja:

a) da nam vsi darovi in milosti, ki se v hiši božji delé, izvirajo iz presv. daritve, ki se opravlja na altarji;

b) pet vsekanih križecev pa pomenja pet ran, iz katerih je v naše odrešenje tekla Jezusova kri.

7.) Zdaj gredo škof za altar in od tu na desno začno z blagoslovljeno zmesjo kropiti notranje cerkvene stene ob tleh; ravno tako v drugo, le da stene kropé v srednji višavi, t. j. v višavi svojega obraza; v tretje se pa izza altarja obernejo na levo stran in stene nekoliko višje kot v drugo kropé. Med vsacim obhodom se psalm poje.

Po tretjem kropljenji škof z ostalo zmesjo cerkvena tla kropé od vélicega altarja naravnost do vélicih vrat in potem navskriž od vogla do vogla; med tem kropljenjem se pojejo trije predpevki ali antifone s svojimi versticami.

Doversivši kropljenje cerkvenih tal, škof sred cerkve obstojé, blagoslovljene vode na vse štiri strani sveta izlijejo in k vélicim vratom obrnjeni glasno molijo.

8.) Obred vsega tega kropljenja gre k cerkvenemu posvečevanju; zdaj se pa zopet altar dalje posvečuje:

a) Škof z ostalo zmesjo in nekoliko apnom mavto napravijo ter jo blagoslové, kar pa zmesí še ostane, polije se okoli altarja po tleh;

b) zdaj gredó škof v procesiji po svetinje v šotor; ko tam nekatere molitve opravijo, dva mašnika na ramo vzdigneta svetinje, katere dva duhovna vedno kadita, ter neseta v procesiji do cerkvenih vélicih vrat, od tod okoli cerkve, ljudstvo pa vedno kliče k Bogu za usmiljenje, rekoč: »Kirie eleison»;

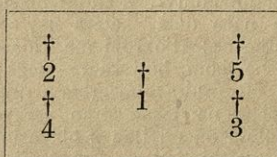
c) po dokončani procesiji duhovna svetinje pred vélika vrata na tla postavita in škof sami ali kak duhoven, večidel dekan tistega okrožja, pričujoče ljudstvo, zlasti pa duhovnjane, zunaj cerkve v primerni kratki pridigi nagovoré;

d) po nagovoru škof pričujoče verne opominjajo moliti za te, ki so cerkev sezidali ali vstanovili in za tiste, ki so prosili, da bi se posvetila v božjo čast, ter je zagotavljajo, da bodo deležni vsega dobrega, ki se bo v tem poslopji storilo in godilo. — Po kratki molitvi s sv. krizmo vélika vrata od zunaj v znamenji sv. križa pomazilijo; — potem mašnika svetinje vzdigneta, ter je v procesiji med petjem neseta v cerkev, kamor zdaj tudi verni smejo iti, ter je pred vélicim altarjem na tla deneta, strežniki pa jim svečnike s prižganimi svečami pristavijo;

e) zdaj škof začno posvečevati grob za svetinje vsekane, t. j. jamico, katera je v poverhnjo ali sprednjo ploščo vdolbena; oni jo s sv. krizmo pomazilijo na vseh štirih vogalih, skrinjico s svetinjami vanjo položé, svetinje pokadé in tudi

malo ploščico ali pokrivalice na strani, ki bo v grob obernjena, s sv. krizmo pomazilijo; potem jo z lastno roko nanjo vzdajo, zazidano pa tudi na vnanjem licu s sv. krizmo pomazilijo in altar kadé na desno in levo, od spredej in zgoraj; zdaj se škof vsedejo, strežniki pa altarjevo poverhno ploščo z belim pertom izbrišejo;

- f) potem škof jamejo posvečevati poverhno altarjevo ploščo: oní jo naj pred sredi in na vseh štirih vogalih v podobi križa kadé, potem pa ves altar okoli njega gredé; potem pet križecev v ploščo vsekanih dvakrat s svetim kerstnim oljem in enkrat s sveto krizmo mazilijo, in sicer v tem le redu:

Po vsacem maziljenji škof altar okoli njega gredé kadé; med maziljenjem in vsem daljnim posvečevanjem en duhoven okoli altarja hodé vedno s kadilom kadi, drugi duhovni pa psalme pojejo.

Po dokončanem trikratnem maziljenju križecev škof kerstnega olja in sv. krizme po plošči izlijejo, ter ju po plošči poverh z desnico razmažejo takó, da je vse njeno zgornje lice pomaziljeno.

8.) Zdaj gredó škof za altar, od tod se na desno obernejo in cerkvene stene na 12 mestih, po vsi cerkvi razdeljenih in s križeci zaznamovanih zapored s sveto krizmo mazilijo in maziljene s kadilom pokadé. — Dvanajstera mesta pomenjajo 12 apostelnov, katere je Jezus svoji cerkvi stebre dal, ki so njegov nauk nesli po vsem svetu.

- a) Potem škof zopet k altarju gredó, tam 25 kadilnih zernic blagoslové, položé jih pet v vsak izsekani in že maziljeni križec, in na kadilna zernica denejo križec iz malih voščenih svečic, katere zažgó, da s kadilnimi zernici vred pogoré; med gorenjem škof na altarjevi spodnji stopnjici klečé molijo, rekoč: (»Aleluja.«) »Pridi, sveti Duh, napolni serca svojih vernih in vžgi v njih ogenj svoje ljubezni.«
- b) Po nekaterih molitvah škof s sv. krizmo znamenje sv. križa na srednji altarjevi plošči naredé in še altarjeve zveze, na štirih voglih, kjer so plošče seboj sklenjene, s sv. krizmo mazilijo; in s tem maziljenjem je cerkveno in altarjevo posvečevanje doveršeno.

Zdaj si škof roké brišejo in umivajo; eni strežniki altar z belimi perti izbristujejo, eni pa na altar nosijo pertove, posode in orodja, ki so potrebni za službo božjo, da jih škof v ta namen blagoslové.

Potem ali sami škof (ali kak mašnik) daritev svete maše na ravno kar posvečenem altarji opravijo in pričujoče verne slovesno blagoslové ter jim eno leto odpusteka podelé ta in vsak obletni dan cerkvenega posvečevanja, ako posvečeno cerkev iz pravega namena obišejo.

Opomba. 1.) Kadar iz katerega koli vzroka ni mogoče, da bi škof posvetili cerkev, blagosloví jo mašnik, v to pooblaščen, toda z veliko krajšim in manj pomenljivim obredom, in sicer:

- a) Po opravljeni začetni molitvi, v kateri mašnik prosi, da bi Gospod Bog spremljal vsa naša dela, katera naj se vsa v njem začnejo in končajo, moli predpevek: »Pokropi me, Gospod, z izopom, in očiščen bom, umij me, in bel bom, bolj kakor sneg«; na to pričujoči duhovni in pevci zapojejo 50. psalm »miserere«, mašnik blagoslavljalca pa med tem, obrnivši se na desno stran, cerkvene stene okoli in okoli prvič v višavi, potem pa ob tleh z blagoslovljeno vodo kropí.
- b) Vernivši se moli, da bi Bog po zasluženji prečastite Marije, vselej Device, in svetega I. (svetnika, na čegar čast je cerkev zidana) in vseh svetnikov ta kraj obiskal, s svojo milostjo očistil in očiščenega ohranil, in da bi vernim prošnje uslišal in voščila izpolnil.
- c) Na to duhovščina v procesiji v cerkev pred véliki altar gredé litanije vseh svetnikov pôje; po prošnji: »da vernim dušam v vicaht večni pokoj dodeliš — prosimo te, usliši nas«, blagoslavljalca v litanije vtakne prošnjo: »da to cerkev in ta altar na svojo čast in na imé svojega svetnika I. očistiš in † blagosloviš«, potem se litanije po navadi dalje pojejo do konca.
- d) Po dokončanih litanijah opravi dve kratki molitvi; potem moli predpevek: »Blagoslovi, Gospod, to hišo, svojemu imenu na čast sezidano«, pričujoča duhovščina 119., 120. in 121. psalm poje, in med tem petjem blagoslavljalca cerkvene stene, pričenši na evangeljski strani, kakor je storil od zunaj, v višavi in ob tleh z blagoslovljeno vodo kropí; z molitvijo, da bi bili uslišani vsi, ki bodo ondi klicali na božje imé, je blagoslovljenje doveršeno, na altar se dene vsa potrebna naprava, katero blagoslavljalca blagoslovi in prva sv. maša se na njem slovesno obhaja.

Že po obredu se tedaj od cerkvenega posvečevanja jako loči blagoslavljanje; posvečevalni obred je veliko dalji, slovesniši in pomenljivši; še večí je pa razloček v molitvah samih. Blagoslavljalne molitve bolj merijo na to, da se sezidana hiša iz oblasti odzame satanu, kateremu je po grehu zapadla tudi vsa natura in da jo odločijo službi božji; — posvečevalne molitve pa nimajo le samo tega v sebi, temuč še dalje merijo, in sicer zlasti na to, da sezidano poslopje v resnici posveté ter je spremené v pravo sveto hišo božjo. Torej je vernim, ki si sezidajo novo župnijsko cerkev, prva in poglobitna skerb, škofa naprositi, da jim jo posveté, ko naj prej morejo.

Opomba 2.) Posvečena ali blagoslovljena cerkev neha biti posvečena ali blagoslovljena, ako se v nji kaka velika hudobija zgodi, zlasti ako je bila v nji kri siloma prelita, ali kadar se podere kak poglaviten del. Da je razposvečena ali oskrunjena cerkev zopet svet kraj in za službo božjo pristojna, mora se s svetim namenom spraviti, in to je: cerkvena sprava.

Opomba 3.) Cerkevno posvečevanje je zavoljo tega nekoliko obširnejše razloženo, da bi si verni, zlasti pa šolska mladež, dobro zapomnila, koliko važnost imajo katoliške cerkve, kako visoko spoštovanje jim torej gré. Da bi se pač vselej spodobno in lepo vèdli na tem svetem kraju!

Opomba 4.) Altar sam se posvečuje z obredom v tem § s čerkami a), b), c), d), e), f), g), h), i) zaznamovanim, izpusti se pa vse, kar gré k cerkvenemu posvečevanju.

II. O cerkvenih blagoslavljanjih.

A. Rečno blagoslavljanje.

§ 70.

Kako se pokopališče blagoslavlja.

Katoliško pokopališče je kraj, kamor pravovernih trupla pokopujemo. Pomenljivo in lepo je imé, s katerim Nemci znamenjajo pokopališče, pravijo mu: »Njiva božja«, ker jo le Bog, edini Gospod življenja in smerti, obseva s človeškimi trupli, ki bodo vstala k novemu življenju, enako semenskim zernom, ki iz svojega iztrohnenja poganjajo nove žive kalí. — Pokopališča se zovejo tudi »počivališča« (Friedhöfe) ali »spavališča« (coemeteria), kjer v grobeh trupla v miru počivajo od posvetnega vojskovanja; tudi »cerkveni dvori« (Kirchhöfe) jim pravijo, v spomin, da so kristijani svoje merliče okoli cerkve nekedaj pokopavali.

1.) Zvečer ta dan pred blagoslavljanjem se na pokopališči pet križev postavi, v sredi enega, in na vsacem voglu enega; pred vsak križ se v zemljo zabije kol s tremi roglji, na vsak rogelj se pa sveča natakne.

2.) Katoliško pokopališče škof tako-le blagoslavlja:

- a) Pred vsim se vse sveče pred križi prižgó; to nam oznanja tolažbe polno versko resnico našega vstajenja;
- b) škof pred srednji križ pokleknejo, ter Bogá prosijo, da bi blagovolil blagosloviti in posvetiti odločeni kraj;
- c) potem škof pred srednjim križem klečé litanije vseh svetnikov molijo;
- d) po litanijah škof po vsem pokopališči gredó, kropé je na desno in levo z vodó, v ta namen blagoslovljeno, vernejo se pred srednji križ ter molijo, da bi Bog večno poveličanje dodelil vsem truplom, ki bodo na tem mestu počivala;

- e) potem vsak križ posebej pokadé, sveče s kolov snamejo ter je na križe nataknejo, eno verh križa, eno na desno in eno na levo ročico;
- f) ako je na pokopališči cerkev ali kapelica, v kateri se smé maševati, opravi se daritev sv. maše za vse, katerih trupla bodo na tem blagoslovljenem kraji pokopana.

Sred pokopališča, kjer je bil križ pri blagoslavljanji zasajen, se postavi večji križ s podobo križanega Jezusa, v znamenje naše vere, našega upanja; — za pri vratih na pokopališče se spodobi posoda z blagoslovljeno vodo, da bi grobe ranjcih, kadar na pokopališče gremo, kropili ter večni mir in pokoj voščili vernim, zlasti tem, katerih trupla tukaj počivajo.

Lepa in posnemanja je vredna navada, da verni tudi na posamezne grobe stavijo tolažbe polna znamenja svojega odrešenja; sem ter tje so videti tudi druga pomenljiva znamenja, ki nas verskih resnic spominjajo, n. pr. smert s koso, angelj s trobento, sklenjeni roki, pšenični klas, beršlin, ki ostane vedno zelen, cipresino drevo, i. dr. — Znamenja, ki so bila, ali so še v navadi pri nevernikih ali nekatoliških kristijanih, in le na žalost spominjajo, ne pa na tolažbo ali upanje, se ne spodobijo grobom ranjcih katoliških kristijanov.

Vsako pokopališče mora biti po cerkvenem povelji ograjeno ali obzidano iz spoštovanja do blagoslovljenega kraja in da živina ali zverina nanj ne more; od tod Nemci pokopališče tudi »Freithof« (ograjeni dvor) imenujejo.

Opomin: Tudi blagoslovljena pokopališča se z velikimi hudobijami, na njih storjenimi, zlasti s siloma prelito kervijo, ali s pokopanjem nekerščenega človeka oskrunijo, in taka se morajo spraviti s posebnim obredom.

§ 71.

Kako se zvonovi blagoslavljaajo?

Zvonovi imajo namen, da verne kličejo k službi božji, ali prejemi sv. zakramentov, da prazniške dni napovedujejo, poveljujejo ali sploh slovesnost izviksujejo in veselje razodevajo; da merliče v večni mir in pokoj spremljajo in žive verne k molitvi budé in vabijo. Zvonovi so v katoliški cerkvi že iz sedmega stoletja sploh v navadi.

Opomin: Kolikor nam je znano, bili so stari Egipčani prvi, ki so imeli male zvončke, in od njih so jih menda sprejeli Izraelci. Véliki duhoven namreč je imel male zlate zvončke našite na oblačilu, ki je je nosil véliki spravní dan. — Nekako žvenkljanje je iznašel in vpeljal Salomon blizo tempeljna, da je plašilo in odganjalo lastovke, da bi na njem ne gnjezdile in ga ne oskrunile. — Tudi Greki in Rimljani so rabili male zvončke; Greki so ž njimi k malikovalskim daritvam klicali ljudstvo in na ribjih terjih zna-

menje dajali, ko je kdo rib prinesel na terg; Rimljani so pa ljudstvo na očitne terge ž njimi klicali in hudodelnikom smert naznanjali. — Veči zvonovi so bili še le od začetka petega stoletja po Kristusovem rojstvu iznajdeni.

Jude so leviti s trobentami klicali k službi božji; kristijanje so se pa ob časih preganjanja na tihem zbirali v skrivnih krajih k službi božji; dijakonov in družih nižjih cerkvenih služabnikov (vratarjev) dolžnost je bila, vernim naznanjati službo božjo in kraj zbirališča.

Kadar ni bilo preganjanja, torej jim ne treba skrivati se, imeli so kako suho desko kje obešeno, in nanjo so s kladivom tolkli cerkveni služabniki, in tako verne klicali k sv. skrivnostim. Od tod so še dandanašnji derdre in klepetci zadnje tri dni véliceega tedna.

Okoli leta 400 po Krist. rojstvu pa je iznašel in vpeljal zvonove Pavlin, nolanski škof. Nola je mesto blizo ognjene gore Vezuv v pokrajini Kampanija na Napolitanskem. Od te pokrajine se zvon v latinskem jeziku zove: »campana«, od mesta pa: »nola.« — Okoli leta 550 so bili zvonovi vpeljani na Francoskem; leta 680 je na Britanskem (Angleškem) prvi zvon zapel; od osmega stoletja so pa sploh v navadi.

V ta visoki pomen škof zvonove tako-le blagoslavlja:

- 1.) Škof zvon od znotraj in od zunaj z blagoslovljeno vodo omijejo, v znamenje, da si s kesanjem in pokoro očistimo dušo, preden gremo k službi božji, kamor nas kličejo zvonovi;
- 2.) potem škof zvon s sv. bolniškim oljem na osmerih mestih zunaj in sv. krizmo na štirih krajih od znotraj mazilijo, v znamenje, da pri službi božji, kamor nas vabijo zvonovi, zadobivamo očiščenje grehov in vse darí sv. Duhá;
- 3.) potem škof zvon s kadilom kadé, vernim v opomin, da naj se s pravo pobožnostjo vdeležujejo vseh svetih opravil, k katerim nas kličejo zvonovi;
- 4.) poslednjič se bere sv. evangelij (Luk. 10.), ki pripoveduje, da je bil Jezus prišel v Lazarjevo hišo, kjer je govoril pomenljive besede: »Le eno je potrebno.« To tehtno resnico nam sploh oznanjujejo zvonovi, kadar nas kličejo v svetišče.

§ 72.

Kako sv. cerkev sv. olje blagoslavlja?

V katoliški cerkvi se rabi troje sv. olje: krizma, kerstno in bolniško olje.

Olje le škof blagoslavlja, in sicer véliki četertek med sv. mašo. Škofa obdaja 12 mašnikov v belih oblačilih, 7 dijakonov in 7 subdijakonov. Dvanajst mašnikov spominja na 12 aposteljnov, ki

so bili okoli Jezusa pri zadnji večerji; sedem dijakonov na sedem dijakonov, ki so si jih bili aposteljni v pomoč izvolili in sedem subdijakonov, da jih je toliko v starih časih bilo pri vsaki škofovi ali stolni cerkvi.

Olje se tako-le blagoslavlja:

1.) Olje za bolnike ali v zakrament sv. poslednjega olja se blagoslavlja po dokončani tihi maši z molitvijo: »da bi maziljenje s tem oljem ozdravilo vse dušne in telesne bolezni.«

2.) Sv. krizma se tudi med sv. mašo po sv. obhajilu blagoslavlja s temi obredi:

a) škof v podobi križa trikrat dihnejo v olje v ta namen pripravljeno; to pomeni cerkveno prošnjo, da bi milosti sv. Duha prejeli vsi, ki bodo s sv. krizmo maziljeni;

b) potem škof nekoliko balzama vlijejo v olje ter med mešanjem molijo, rekoč:

»Ta zmes bodi vsem, ki bodo ž njo maziljeni, v spravo in izveličalno varstvo od vekomaj do vekomaj.« Odgovor:

»Amen«;

c) škof se pred sv. krizmo trikrat priklonijo, vselej pojé, rekoč: »Češčena bodi, sv. krizma«;

d) poslednjič škof posodo sv. krizme na gornjem robu poljubijo, Jezusu v zahvalo za sv. zakramente.

Kar so škof a), c), d) storili, vse to tudi 12 mašnikov zapored za njimi stori, le da mašniki sv. krizmo klečé pozdravljajo.

3.) Kerstno olje se precej po blagoslavljanji sv. krizme z enacimi šegami, kakor krizma blagoslavlja; le molitve so druge.

To troje sv. olje se precej vsem škofijskim dekanijam in od tod vsem duhovnijam razpošlje, da je rabijo do prihodnjega leta.

§ 73.

Blagoslavljanje kerstne vode.

Kerstna voda se véliko in binkoštno soboto blagoslavlja, in sicer v spomin, da je cerkev nekedaj odraščence ob teh dnéh kerščevala.

Kerstno vodo mašnik blagoslavlja, in sicer tako-le:

1.) Mašnik vodo, v veliki posodi pripravljeno, z roko v podobi križa razdeli, v znamenje, da ima sveti kerst posvečujočo moč od daritve Kristusove na križi;

2.) dotakne se z roko vode po vrhu, v znamenje, da bo ta voda pod posebnim varstvom božjim, ter očistila vse, ki bodo kerščeni ž njo;

3.) nad vodo tri križe zapored z roko naredí in potem nekoliko vode iz posode na vse štiri kraje svetá pluskne; — to pomenja prošnjo, da bi bila vsem ljudem vseh národov v izveličanje Jezusova daritev na križi, od katere ima sveti kerst svojo moč;

4.) potem v vodo trikrat dihne, v znamenje, da svojo moč zadobi od Bogá;

5.) zdaj prižgano velikonočno svečo v vodo trikrat potakne s prošnjo, rekoč: »Stopi naj v to vodo moč sv. Duhá«;

6.) potem mašnik vzame nekoliko te blagoslovljene vode v malo posodo, iz katere pričujoče verne po cerkvi gredé kropi, v opomin, da se naj vsi Bogu serčno zahvalijo za milosti pri svetem kerstu prejete; te blagoslovljene vode iz velike posode tudi verni na dom jemljejo;

7.) zdaj z blagoslovljeno vodo napolni kotlič, katerega v kerstni kamen postavi in vanj izlije nekoliko sv. kerstnega olja, potem nekoliko sv. krizme in poslednjič obojega ob enem, v znamenje milosti, ki se delé pri sv. kerstu;

8.) po doveršenem blagoslavljanji se mašnik k velikemu altarju verne in začne gredé litanije vseh svetnikov peti; ko pride pred veliki altar, vleže se na njegove stopnjice na obraz ter litanije ležé dalje poje. — Z litanijami vse svetnike na pomoč kliče, da bi se po njihovi priprošnji vsi ljudjé vdeležili milosti sv. kersta; na obraz se pa vleže zato, da izpoznava svojo nevrednost in ponižnost in serčne želje po uslišanji, da bi se vsi ljudje v večnem izveličanji zedinili z božjimi svetniki.

§ 74.

Kako se voda sploh blagoslavlja?

Blagoslovljena voda se že od začetka kerščanske cerkve rabi. Vodo mašniki navadno sako nedeljo, v potrebi pa tudi druge dni blagoslavlja s tem-le obredom:

Mašnik pred vsim blagoslovi nekoliko solí; potem nad vodo moli: naj bi Bog to vodo z nebeško močjo napolnil, da bi od njih, ki se bodo ž njo kropili, odvernili vse peklensko zalezovanje in telesne betežnosti, njihove duše pa očistil in z milostimi napolnil, ter rečem, ki bodo ž njo pokropljene, odvzel vse, kar bi človeku utegnulo škodovati; — po opravljeni molitvi blagoslovljeno sol med vodo iztrese.

Blagoslovljena voda se v katoliški cerkvi pogostoma rabi; ž njo se kropí verno ljudstvo pred in po službi božji in vse

blagoslovljene reči, kakor n. pr. obleka in orodje, altarji, hiše, sveče, pepel, oljike, jedi, itd.

Pa tudi verni sami sebe in svoja pohištva in polja z blagoslovljeno vodo kropé, kakor n. pr. kadar v cerkev ali iz cerkve gredó, preden se od doma na delo, kupčijo ali kako popotovanje podajo, preden se vležejo spat, svete tri božične večere, t. j. na večer pred božičem, obrezovanjem Jezusovim in sv. tremi kralji; — torej ni skoraj najti kerščanske hiše, kjer bi ne bilo blagoslovljene vode v posodici, za njo namenjeni. Ta lepa katoliška šega ni vraža, ker se opira na cerkveno molitev pri blagoslavljanji vode.

B. Osebno blagoslavljanje.

§ 75.

Kako sv. cerkev verno ljudstvo pri službi božji blagoslavlja?

Sv. cerkev kerščansko občino blagoslavlja:

1.) S presv. rešnjim telesom, ki je ali v monštranci ali v obhajilnem kelihu. — Mašnik s sveto hostijo nad klečečim vernim ljudstvom znamenje sv. križa molčé naredí, ker Jezus Kristus sam blagoslavlja, kakor je nekedaj, ko je na zemlji živel, zlasti ravno preden je v nebesa šel, blagoslovil svoje učence;

2.) z blagoslovljeno vodo ob vseh nedeljah pred ali po službi božji.

Kropljenje pred službo božjo, med katerim se poje 50. psalm, je sv. cerkev vpeljala, da vernim prosi milosti, z očiščenim in izpokornim srcem biti pri sv. maši; to je tudi pomen, da se verni z blagoslovljeno vodó, ki je v kropilniku ali v kaki drugi posodi pri cerkvenih vratih, sami kropé, v cerkev in iz cerkve gredé.

Kropljenje po službi pa verne opominja, da naj se tudi zunaj cerkve pri vseh svojih delih in opravilih skerbno varujejo vsacega greha, ako hočejo, da jih spremlja blagoslov božji po vseh potih, ter varuje telesnih in dušnih zlegov;

3.) konec svete maše in po dokončani pridigi, ko duhovni med primerno molitvijo z roko križ naredi nad vernim ljudstvom.

Pa tudi zunaj službe božje škofje in mašniki blagoslavlajo, ako so prošeni; naši verni Slovenci kaj radi novoposvečenega mašnika blagoslova prosijo, katerega zlasti za tega voljo tako visoko cenijo, ker se zaupljivo nadejajo, da je Bogu posebno prijetna blagoslovna molitev tistega, ki je ravno kar pri njem dosegel veliko milost in visoko čast svetega mašništva.

§ 76.

Blagoslavljanje zakonskih mater po porodu.

Kerščanske zakonske matere po porodu, posnemáje Devico Marijo, v cerkev gredó, blagoslova prosit, in sicer zato :

- a) da ravnajo po izgledu Matere božje,
- b) da Bogu svojo hvaležnost izkazujejo,
- c) da novorojeno dete Bogu darujejo.

Sv. cerkev kerščanske matere po porodu tako-le blagoslavlja :

1.) Mašnik mater, ki pred cerkvenimi vratmi stoji in prižgano svečo v roki derží, z blagoslovljeno vodo pokropí. — Prižgana sveča naznanja, da mati hoče svoje dete v pravi veri rediti, ter mu z lepim izgledom vedno svetiti.

2.) Potem mašnik moli 23. psalm, materi štolo podá, ter jo v cerkev pelje pred altar; to pomenja, da se mora mati dati le Jezusu in njegovi sv. cerkvi vladati, ako hoče svoje dete prav po volji božji izrediti.

3.) Mati pred altar poklekne ter se Bogu zahvali za prejete dobrote, mašnik pa nad njo moli: naj bi ji Bog dodelil, da po tem življenji z detetom vred doseže večno izveličanje po zasluženji in priprošnji prečastite Matere božje.

§ 77.

Kako sv. cerkev umirajoče blagoslavlja?

Blagoslavljanje umirajočih kristijanov tudi imenujemo priporočanje njihovih duš v božjo milost.

Mašnik umirajočega kristijana večkrat z blagoslovljeno vodo pokropí in s pričujočimi za umirajočega opravlja cerkvene molitve, s katerimi njegovo dušo milosti božji priporoča.

V mnogih krajih je lepa in posnemanja vredna navada, da imajo poseben zvon, ki mu pravimo mertvaški zvon, s katerim sosesko vabijo moliti za umirajočega, ali ravno kar umerlega. O, da bi tega milega glasú nikedar ne preslišali! Tudi nam bo ljubo in koristilo, ako bodo verni ob naši smertni uri za nas molili.

§ 78.

Kako sv. cerkev merliče blagoslavlja?

Sv. cerkev človeka precej po njegovem rojstvu v svoje naročje sprejme pri sv. kerstu, ter ga z oblačilom posvečujoče milosti božje ogerne; ona mu ob njegovi smertni uri na strani stoji, pa tudi njegovo dušo v večnost in njegovo truplo v grob spremlja.

Z blagoslavljanjem merličev sv. cerkev na znanje daje :

- a) da telesa vernih kristijanov časti tudi po smerti ; tudi truplo človeško je časti vredno, ker je bilo pri sv. kerstu v tempelj božji posvečeno in je presv. rešnje teló in presv. rešnjo kri Jezusa Kristusa prejelo, ki je poroštvo častitega vstajenja ;
- b) da naznanja versko resnico v občestvo svetnikov, katero tudi s smertjo ne jenja.

Ko človek umerje, umije se njegovo truplo, obleče in na oder, v ta namen pripravljen, položi ; v roke, na persih sklenjene, mu dajo sv. razpélo, v znamenje, da ranjcega duša svojega izveličanja le po Jezusovi daritvi na križi pričakuje, ali pa tudi rožni venec, v znamenje, da se zanaša na priprošnjo prečastite Device in Matere božje ; — mertvaškemu odru se na obeh stranéh po mestih pristavite naj manj dve goreči sveči, po kmetih pa sem ter tje kaka svetilničica pri zglavji berlí, oboje v znamenje žive vere, s katero se je ranjki kristijan ločil s tega svetá.

Popolnoma prepričati se, da je človek zares umerl, in da bi koga živega ne pokopali, truplo 48 ur na odru ostane, potem se v mertvaško rakev položi na oblanice, ter z belim pertom pregerne ; — poslednjič se rakvi pokrov pribije in merlič k pogrebu nese.

Sv. cerkev svoje odrastle merliče tako-le pokopava :

1.) Mašnik se s černo štolo v mestih in tudi po kmetih v župnijskih vaséh podá pred hišo, v kateri je merlič, sicer pa tje, kjer je v tistem kraji navada, merliče sprejemati ; tukaj 129. psalm : »Iz globočine upijem« . . . moli, v katerem v merličevem imenu Bogá usmiljenja prosi, potem mertvaško rakev z blagošlovljeno vodo pokropi, kar naznanja željo, da bi Bog ranjcega dušo očistil vseh madežev, in ga s kadihom pokadi, kar pomenja prošnjo, da bi ga Bog častitljivo obudil poslednji dan.

2.) Merliča nosci vzdignejo, zvonovi žalostno zapojó, in pogrebcí se vredijo v procesijo, ter ga ali v župnijsko ali v cerkev na pokopališči spremljajo ; naprej se nese križ, znamenje našega odrešenja, za križem gre mašnik, ki je ranjcega po Jezusovem nauku in s svetimi zakramenti vodil na tem svetu po potu v sv. nebesa, in gredé moli 50. psalm : »Usmili se« . . . ; za mašnikom nesejo merliča, in za njim gredó zlahta, prijatelji, znanci, sosedje in drugi verni iz soseske.

3.) Merliča nosci sredi cerkve na tla tako postavijo, da je njegovo znožje k altarju obrnjeno, merliče duhovne pa nasproti z zglavjem k altarju, tako da bi verni, ako bi iz rakve vstali, gledali k altarju, duhovni pa od altarja k vernim, kakor pri službi božji.

4.) Ako je pogreb dopoludne, opravijo se potem v mnogih krajih večidel bilje, t. j. mertvaške molitve, in daritev sv. maše, in sicer, če je tisti dan po cerkvenih postavah pripuščeno, v črni barvi za ranjcega ali ranjco; sicer pa, in če je pogreb popoldne, mašnik v cerkev stopivši kratko molitev in »libera« (reši me, o Gospod) moli za njegovo ali njeno dušo, da bi jo Bog v nebesa vzel po svoji milostljivi sodbi; potem merliča s blagoslovljeno vodó pokropí in s kadilom pokadí.

5.) Zdaj nosci merliča vzdignejo ter ga zopet v procesiji nesó na pokopališče k izkopani jami; mašnik jamo pokropí s blagoslovljeno vodó, rekoč: »Posvečena bodi mertvaška jama v imenu Očeta † in Sina † in sv. † Duhá. Amen.« — Nosci merliča v jamo izpusté in potem mašnik reče: »Vzemi, zemlja, kar je tvojega, Kristus naj sprejme, kar je njegovega; mesó je iz zemlje, duh pak je od zgoraj vdihnjen.« — Potem mašnik merliča še z blagoslovljeno vodó pokropí, rekoč: »Z nebeško rosó naj napojí tvojo dušo Bog Oče † in Sin † in sv. † Duh. Amen«, — in s kadilom pokadí, rekoč: »Z nebeškim duhom (dišavo) naj napase tvojo dušo Bog Oče † in Sin † in sv. † Duh. Amen«; — poslednjič mašnik z lopatico trikrat po nekoliko perstí na mertvaško rakev v grob vrže, rekoč: »Iz persti si ga (jo) naredil, s kostmi in kitami si ga (jo) sklenil; obudi ga (jo), o Gospod, poslednji dan. Po Jezusu Kristusu, Gospodu našem. Amen.« — In zdaj nosci merliča zagrebejo.

6.) Ko je merlič zagreben, mašnik za ranjcega ali ranjco in za duše vseh tistih moli, katerih trupla na tem pokopališči počivajo.

Pogreb nedolžnih otročičev se od pogreba teh, ki so Bogá že katerikrat razžalili, loči v tem-le:

1.) Mašnik gre z belo štolo s pogrebom, v znamenje, da je otročičeva duša čista pred božje obličje prišla.

2.) Molitve se ne opravljajo za dušo ranjcega otročiča, temuč mašnik v njih še le Boga hvali, da ga je v kerstni nedolžnosti k sebi poklical; moli pa za vse pričujoče spremljevalce in za duše vseh tistih, katerih trupla na tem pokopališči počivajo, da bi na priprošnjo vseh svetnikov dosegli večno izveličanje.

Katoliška cerkev nekaterim cerkven pogreb in še celó pokop na blagoslovljenem pokopališči odrekuje, in sicer:

1.) vsem, ki niso bili ž njo v zvezi, tedaj: nekerščenim, krivovercem in izobčencem. — Katoliška cerkev je namreč po vsem svetu le ena velika družina božja, in njena pokopališča so njena lastnina, do katere nimajo nobene pravice merličí, ki niso bili v svojem življenju v ti družini ali so se še celó sami iz nje ločili;

2.) vsem tistim svojim udom, od katerih gotovo vé, da so se z velikimi pregrehami prav ob smertni uri nevredne storili cerkvenega občestva, kakor so n. pr. samomorci, ako se samomor ni v norosti zgodil in niso dali pred smertjo nobenega ke-sálnega znamenja; v dvoboji usmerteni, če so tudi pred smertjo kesanje na znanje dajali; in tudi tisti, ki so se na smertni postelji pred pričami ubranili, prejeti zakramente umirajočih: sv. pokore, svete popotnice in poslednjega olja.

LITURGIKA

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odrastlo mladost.

Spisal

Anton Lésar,

bivši profesor na c. kr. vélikí realki v Ljubljani.

Drugi popravljeni natis.

II. del.

Poterdilo visokočastito ljubljansko škofijstvo z razglasom 9. junija 1881, št. 693.

V Ljubljani 1881.

Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Drugi del.

Poveličalna ali cerkvena služba božja.

§ 1.

Poveličalna služba božja sploh.

Poveličalni, častilni ali latrevtični službi božji prištevamo: a) molitev in b) posvečevanje svetih časov in dni; — torej ta del razpada v dva oddelka.

I. Oddelek.

Molitev.

§ 2.

Kaj je molitev in kako jo delimo?

1.) Molitev je povzdigovanje duhá k Bogu ali pogovor z Bogom.

V molitvi se ali sami naravnost k Bogu obračamo ter ž njim pogovarjamo, ali pa posredno, da svetnike božje častimo in na pomoč kličemo s prošnjo, da oni za nas pri Bogu govoré. Vsaka molitev je torej obernjena k Bogu, ker le od njega pričakujemo vsega dobrega.

2.) Kristijan je molimo, ali da Bogá, svojega naj višjega Gospoda, po dolžnosti častimo, ali da mu za prejete dobrote spodobno zahvalo dajemo, ali da ga potrebnega prosimo, zlasti odpuščanja grehov in pomoči v vseh nadlogah in revah; molitev je tedaj v oziru svojega zapopadka trojna: častilna (hvalna), zahvalna in prosilna.

3.) V molitvi ali le misli in želje svojega duhá k Bogu povzdigujemo (notranja molitev), ali svoje misli in želje tudi z besedo izrekujemo (vnanja molitev); obojo molitev je tudi Jezus sam opravljal.

Notranjo molitev tudi premissljevanje imenujemo.

Ker je le vnanja molitev očitno česčenje božje, cerkev pri očitni službi božji le vnanjo molitev opravlja.

4.) Cerkvena vnanja molitev se pri očitni službi božji ali le moli (govori, izrekuje), ali pa poje, t. j. iz živejših in bolj povzdignjenih čutil (po posebnih pravilih, v to postavljenih) slovesniše moli.

5.) V raznih okoliščinah in iz mnogih svetih namenov se razne molitve in pesmi s cerkvenim poterjenjem strinjajo in te molitve in pesmi cerkvene pobožnosti imenujemo.

A. O cerkvenih molitvah pri službi božji.

§ 3.

Posebne lastnosti cerkvenih molitev.

1.) Cerkvene molitve so pogovori, v katerih se cerkev pogovarja z Bogom z določenimi besedami, ki se kar nič ne izpreminjajo.

2.) Cerkvene molitve imajo svoje posebne lastnosti, po katerih se ločijo od molitev posamnih ljudi; oné imajo svoj posebni začetek, svojo posebno osnovo in svoj posebni sklep.

Cerkev svoje molitve začinja:

- a) z besedami: »Gospod bodi z vami«; — »in s tvojim duhom«, ali ljudstvo samo ali v njegovem imenu strežnik odgovarja. S temi besedami si mašnik in ljudstvo gotovo naj boljša in potrebniša voščila izrekujeta, namreč: naj bi Bog mašnika in ljudstvo napolnil s svojo milostjo; zakaj če nam Bog vsem ne stoji na strani, ne moremo še celó kaj dobrega misliti ne, tudi ne moliti, še manj prav moliti;
- b) z besedo »oremus«, t. j. »molimo«, s katero mašnik opominja verno ljudstvo, naj bi se v duhu združilo ž njim, ki moli v imenu vsega kerščanskega ljudstva.

Cerkev je svoje molitve za službo božjo tako zložila:

- a) da so vse v množini, ker se tudi zares opravljajo za vse in v imenu vsega kerščanskega ljudstva;
- b) da so kratke, krepke in jederne; oné v malo besedah potrebe in želje vsega vernega ljudstva obsegajo in izrekujejo;
- c) da so večidel obrnjene v nebeškega Očeta; v Bogu Očetu, v katerem imata Bog Sin in Bog sv. Duh svoj izvirek, presveto Trojico molimo, kakor tudi Bogu Očetu sploh pripisujemo sklep našega odrešenja in posvečenja.

Cerkev vse svoje molitve sklepa:

- a) ako so v Bogá Očeta obrnjene, z besedami: »Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, ka-

teri s teboj živi in kraljuje v edinosti svetega Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen«;

- b) če so v Boga Sina obernjene, z besedami: »Kateri živiš in kraljuješ z Bogom Očetom v edinosti svetega Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen«;
- c) če je v molitvi spomin sv. Duhá, pa z besedami: »Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti ravno tistega sv. Duha, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen.«

Sklep cerkvenih molitev nam naznanja, da zamoremo potrebne milosti od Bogá prejeti le po Jezusu Kristusu, t. j. v njegovem imenu; kar je Jezus tudi sam učil, rekoč: »Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal.« (Jan. 16, 23.)

§ 4.

Šege pri opravljanji cerkvenih in pri molitvah sploh.

Šege pri cerkvenih in sploh molitvah so:

1.) Znamenje sv. križa, ki ga delamo pred molitvijo in po molitvi, ravno tako pred in po vseh opravljenih službah božje.

Prekriževati se je v navadi že od apostolskih časov v katoliški cerkvi.

Pervi kristijan je svet križ mnogotero delal; pa le trojnega hočem omeniti, ki je še dan današnji v navadi:

- a) Pervi križ tako delamo, da se s koncem svojih prstov desne roke dotaknemo čela, potem pers na sredo, potlej na levo in poslednjič na desno stran (ramo). Tako ga mašniki n. pr. pred začetkom svete maše delajo; imenujemo ga latinski križ. Tako ga pa tudi delajo še vsi, ki latinski izgovarjajo imena presv. Trojice. Ta križ se imenuje véliki ali latinski.

Opomin: To križanje na čelu, persih in obeh ramah naznanja naš trdni sklep, da hočemo misliti, želeči in delati le, kar je presv. Trojici všeč.

- b) Drugi križ tako delamo, da si s palcem desne roke na čelu na ravnost od zgoraj doli, potlej pa od leve na desno čez sredo potegujemo, na to se ravno tako na ustnicah in poslednjič tudi na persih zaznamovamo. Po tem takem si prav za prav tri križece napravimo, enega na čelu, na ustnicah drugega in tretjega na persih; vendar pa te tri križece sploh le en križ imenujemo. (Pač lepo znamenje presvetih treh božjih oseb in enega Bogá.) — Tako križ delamo, kadar med križanjem izgovarjamo tri božje osebe v domačem (in tudi v nemškem) jeziku. To je mali križ.

Opomin: To križanje na čelu, ustnicah in persih je znamenje našega trdnega sklepa, da hočemo misliti, govoriti in želeti, kar je trojedinemu Bogu všeč.

c) Tretjič so prvi kristijanje tudi tako križ delali, da so z iztegnjeno desnico od zgoraj doli in potlej od leve na desno pred seboj potegnili. Take križe mašniki delajo nad rečmi, katere blagoslavljujejo, ali nad vernimi, ko jim n. pr. konec sv. maše ali po pridigi blagoslov delé. To je greški križ.

Križ delaje so kristijani tudi vselej kake sv. besede s ponizno častjo izgovarjali. Dan današnji so zlasti v navadi naslednje besede:

a) pri latinskem križi: »V imenu Očeta (na čelu) in Sina (na persih) in Duha (na levi rami) svetega (na desni rami). Amen« (ko se roki zopet sklenete).

b) Kadar se prekrižujemo s tremi križeci, pravimo: »V imenu † Boga Očeta (na čelu) in † Sina (na ustnicah) in svetega † Duha (na persih). Amen« (ko se roki sklenete).

c) Pri tretjem načinu pa večidel, kakor konec svete maše: »Blagoslóvi vas vsegamogočni † Bog, Oče in † Sin in sveti † Duh«; — sicer pa večidel, kakor n. pr. po pridigi: »Blagoslov Bogá vsegamogočnega, Očeta in Sina † in svetega † Duhá pridi nad vas in vedno ostani (pri vas, nad vami). Amen.«

S prekriževanjem ali z znamenjem sv. križa:

a) pričamo svojo vero, ker izpoznavamo dve naj poglobitnejše skrivnosti svete vere: presveto Trojico z besedami, ki jih izgovarjamo med prekriževanjem in naše odrešenje po Jezusu Kristusu na križi, z znamenjem križa, ki ga delamo na čelu, ustih in persih; ali na čelu, persih in ramah;

b) izrekujemo prošnjo, naj bi bili po Jezusovem zasluženju na križi obvarovani vseh dušnih in telesnih zlegov;

c) sebe in druge budimo, živo vero v križanega Jezusa ohraniti in za križanim Jezusom hoditi z voljno poterpežljivostjo v križih in nadlogah.

Pobožni kristijani se tudi sicer pogostoma prekrižujejo, ker je znamenje sv. križa močno sredstvo zoper izkušnjave hudobnega duhá, in poseben pripomoček, od trojedinega Bogá izprositi potrebnega nebeškega blagoslova. Prekrižujejo se:

a) pred jedjo in po jedi, da bi jim k dobremu teknilo;

b) pred vsemi svojimi opravili, naj bi jim jih Bog blagoslovil, da bi jim srečno izpod rok šla in bila v zasluženje;

c) preden gredó spat, da bi bili vsega zlega obvarovani po noči, in ko se izbudé, da novi dan Bogu posveté;

d) v nevarnostih in izkušnjah, da bi jim Bog pomagal in na strani stal.

Iz enacih svetih namenov prekrižujejo pobožne matere že svoje otročiče, ko jih spat devajo, pobožni kerščanski očetje in matere svoje sinove in hčere, preden jih pošljejo k sv. zakramentu, v šolo ali k drugim imenitnim opravilom; pobožni kerščanski gospodarji in gospodinje hleb kruha, preden ga načnejo; pobožni vozniki z bičem tla pred živino, preden zavozijo izpred hiše ali z dvorišča, itd.

2.) Molimo gologlavi v znamenje spoštovanja in ponižnosti. — Ženske so pa pri molitvi in v cerkvi pokrite v znamenje, da so pod moževo oblastjo (1. Kor. 11, 10); pokrivalo je namreč znamenje podložnosti.

3.) Pri molitvi in tudi sicer glavo priklanjamo, zlasti kadar presveto ime Jezus izgovarjamo.

4.) Pri molitvi oči povzdigujemo v nebesa, ki so naj veličastnejše delo božje. Bog je sicer vsega pričujoč, vendar si ga pa pričujočega mislimo zlasti tam, kjer naj očitnejše razodeva svojo moč in veličastvo.

5.) Pri molitvi roke na persih sklepamo, v znamenje svoje revščine, v kateri se k njemu obračamo.

6.) Pri molitvi pokleknemo ali še celó klečimo med vso molitvijo, v znamenje visocega spoštovanja do Boga in v znamenje svoje ponižnosti in grešne zavesti.

Poklekujemo pa ali le z desnim kolenom ali z obema.

Na eno koleno pokleknemo, kadar v cerkev stopimo ali memo altarja gremo, v katerem je presv. rešnje teló shranjeno ali preden cerkev zapustimo.

Na obé koleni pokleknemo pred sv. rešnjim telesom, kadar je izpostavljeno ali se k bolnikom nese in kadar klečimo pri sveti maši ali pri molitvi.

Na enem kolenu klečati in se nanje opirati je nespodobno.

7.) Pri molitvi marsikedar na persi terkamo, zlasti pri povzdigovanji, pri blagoslovu s prev. rešnjim telesom; s terkanjem na persa naznanjujemo, da se vseh grehov kesamo, ter izpoznamo, da smo pred Bogom kazni vredni.

§ 5.

Cerkvene molitve pri službi božji.

Naj imenitniše molitve, ki jih pri očitni, pa tudi pri domači službi božji, in tudi sicer, kadar samí molimo, opravljamo zunaj sv. maše, so: 1.) Oče naš, 2.) česčena si Marija, 3.) angelj Gospodov, 4.) rožni venec, 5.) litanije.

§ 6.

„Oče naš“ ali *Gospodova molitev*.

Gospodova molitev, ki jo po začetnih besedah tudi imenujemo »Oče naš«, je izmed vseh naj imenitniša :

- a) ker jo je Jezus sam učil;
- b) ker ima prav zato pred Bogom naj večjo vrednost ali ceno;
- c) ker obsega v sebi vse, česar nam je treba na duši in telesu.

Oče naš ima odgovor in sedem prošenj.

Ogovor so besede: »Oče naš, kateri si v nebesih«, in so naj primerniši začetek molitve, ker nam prav živo stavijo pred obličje tega, ki nas more in hoče uslišati ter nas z otročjim zaupanjem do sebe napolnuje.

Beseda »Oče« nas neizkončne ljubezni božje do nas ljudi spominja, ter uči, da ga s spoštovanjem, ljubeznijo in zaupanjem prosimo. — Beseda »naš« nas uči, da smo si vsi bratje v Kristusu, torej vsi v eno družino zedinjeni, in da ne prosimo le zase, temuč v imenu vseh za vse. — Besede: »kateri si v nebesih« nas opominjajo, da svoje sercé od zemlje in njenih zakladov povzdignimo k Bogu v nebesa, kjer ga svetniki gledajo od obličja do obličja.

1.) V prvi prošnji prosimo, da bi mi in vsi ljudje Bogá prav izpoznali, ljubili in častili.

Bog je naj višji in edino pravi konec našega življenja; in ako Bogá v resnici čez vse ljubimo, gotovo nam je božja čast vselej prva in poglobitna skerb; torej precej v prvi prošnji prosimo milosti, da bi Boga častili vsi ljudje s svojim svetim ali izpokornim življenjem.

2.) V drugi prošnji prosimo: da bi mi in vsi ljudje enkrat prišli v nebeško veselje.

V nebeško kraljestvo more priti le tisti, kateri je hotel že na tem svetu biti živ ud božjega kraljestva, t. j. Jezusove cerkve, in si prizadeval živeti po Jezusovem nauku; torej ste v ti prošnji tudi prošnji: da bi Bog svojo pravo cerkev in vero razširil in uterdil, in da bi nam svoje čednosti, vero, upanje in ljubezen, v serca vlil ter pomnožil.

»Pridi k nam tvoje kraljestvo« pravimo, ker ne moremo priti v božje kraljestvo, ako nas ne vleče milost božja.

3.) V tretji in četerti prošnji prosimo: naj bi nam Bog podelil to, kar nam je treba ali koristno, da dosežemo večno izveličanje.

- a) V tretji prošnji namreč prosimo za milost, božje zapovedi vselej na tanko in voljno izpolnovati, kakor jih angelji in svetniki v nebesih izpolnujejo, in za milost, vselej in v vseh

okolisčinah v voljo božjo vdati se in z voljno vdajo zaslužnje množiti si.

- b) V četrti prošnji pa želimo, naj bi nam Bog dal, česar nam je treba za telesno in dušno življenje, namreč: a) potrebni živež in vse, česar nam je treba, da teló pri življenji ohranimo; b) živež za dušo, t. j. božjo besedo, milost in presv. rešnje teló, ki je naj poglobitniša dusna hrana.

4.) V treh zadnjih prošnjah prosimo, da bi Bog od nas odvernil sploh vse, kar nas opovira, večno izveličanje doseči.

Večno življenje doseči nas pa opovirajo: storjeni grehi; izkušnjave, ki nas napeljujejo v nepokorščino do božjih zapovedi in zlo, t. j. vsa terpljenja, križi in težave.

- a) V peti prošnji prosimo torej, naj bi nam Bog grehe odpustil; ker bomo usmiljenje pa le dosegli, ako smo tudi sami usmiljeni, vselej pristavimo besede: »kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.«

- b) V šesti prošnji želimo, da bi Bog od nas odvernil vse izkušnjave, ali nam vsaj vselej dal zadosti milosti in moči, zoperstaviti se jim ter jih premagati.

- c) V sedmi prošnji prosimo, naj bi nas Bog rešil vseh kazni in vsega zlega, ki smo si je z grehom nakopali, zlasti dušnih in večnih, pa tudi telesnih in časnih; ako in kadar niso k našemu izveličanju.

»Oče naš« so kristijani vseh časov naj raje molili. »Na to molitev se vse druge molitve opirajo, ž njo se vse druge sklepajo«, piše cerkveni pisalec Tertulijan v drugem stoletji.

»Oče naš« se skoraj pri vsaki očitni službi božji moli: pri sv. maši, pri sv. kerstu, v duhovnih molitvenih urah, pred pridigo, po pridigi in pri vseh cerkvenih pobožnostih.

§ 7.

„Češčena si Marija.“

Z Očenašem večidel molimo »Češčeno si Marijo«, s katero prečastito Devico Marijo, Mater božjo, častimo in na pomoč kličemo.

Oziraje se na zapopadek ima ta molitev dva dela:

- a) v prvem delu prečastito Devico Marijo poveljučujemo in častimo,
b) v družem pa jo na pomoč kličemo.

Pervi del. Poveličevanje in česčenje prečastite Device Marije.

Marijo poveličujemo in častimo :

1.) Z besedami, s katerimi jo je po božjem povelji počastil véliki angelj Gabrijel, ko ji je oznanil vélovečenje Sina božjega, kateremu je bila Marija mati izvoljena;

2.) z besedami, s katerimi je Elizabeta pozdravljala Marijo, ko jo je Marija obiskala.

Pervi del te molitve nas torej naj veselejše skrivnosti nase vere spominja.

Angelj Marijo imenuje »milosti polno«, ker je bila že pred svojim rojstvom z milostjo napolnjena, ker je v milosti vedno rastle in Jezusa, vir vseh milosti, rodila. — Besede: »Gospod je s teboj« nam oznanujejo imenitnost Marije Device, ki se imenuje izvoljena hči nebeskega Očeta, Mati Sina božjega in čista nevesta svetega Duhá. — Besede: »blázena (blagoslovljena) si med ženami« Marijino srečo še bolj povzdigujejo. Marija je naj srečnejša izmed svojega spola: a) ker je bila ona sama mati božja izvoljena; b) ker je le ona devica in mati; in c) ker je Izveličarja rodila vsemu svetu. — Besede: »blázen je sad tvojega telesa« nas učé, da Marijo častimo zavoljo njenega Sina, torej da z Marijinim česčenjem molimo Jezusa, njenega Sina, živega Bogá. Kdor Marijo časti, Jezusa moli; in kdor Jezusa moli, gotovo tudi njegovo mater Marijo časti. — Blázeno imenujemo Marijo, bláženega imenujemo tudi Jezusa; toda Jezusa v veliko višjem in bistveno različnem pomenu: Jezus je polen milosti sam v sebi in sam od sebe, Marija pa je polnost milosti od Boga prejela.

Drugi del. Marijo na pomoč kličemo.

Marijo na pomoč kličemo z besedami, katere je sv. cerkev pristavila tej molitvi.

Besedi »Mati božja« ste, kakor beseda »oče« v Gospodovi molitvi, jako primeren ogovor; one nam visoko spoštovanje do Marije navdihujete, pa tudi veliko zaupanje vnemate v Marijino moč in dobrotljivost. — Sami sebe »grešnike« imenujemo, da bi s izpoznanjem svoje grešnosti Marijo tolikanj bolj nagnili, nam izprostiti milost pravega izpokorjenja.

Marijo sicer v vseh svojih potrebah na pomoč kličemo, da bi nam s svojo pomočjo na strani stala, zlasti pa ob »naši smertni uri«, ob kateri se nam razsodi vsa večnost.